

АНДИ АНДРЮС

ПОСЛЕДНИЯТ ЖОКЕР

Когато всичко е вече изгубено...

ПРЕДГОВОР ПЕТКО БОЧАРОВ

SKY PRINT

АНДИ АНДРЮС
ПОСЛЕДНИЯТ ЖОКЕР
КОГАТО ВСИЧКО Е ВЕЧЕ
ИЗГУБЕНО...

Превод: Весела Прошкова

chitanka.info

Дейвид Пондър се завръща и този път съдбата на цялото човечество е в ръцете му.

Времето на цивилизацията изтича. Трупаните с векове алчност, завист и жажда за власт ни водят към гибелен край. Остава ни една последна възможност да предотвратим катастрофата — и решението се състои само от две думи. Но дори и най-великите личности, живели някога, са безсилни.

Какво да правим?

Веднъж на няколко поколения Бог ни изпраща човек с изключителен дар слово — човек, чиито думи са като живителни глътки за жадните ни умове. Анди Андрюс е един от най-добрите примери.

Зиг Зиглър, писател

Това, което не знаете за Томас Едисън, Алберт Айнщайн и Втората световна война.

Филип Трифонов, актьор

Чърчил се понамести на стола, извади от устата си пурата и я вдигна като училищна показалка.

— Повечето хора, онези, които участват само в първото действие, до края на живота си говорят само за миналото и за онова, което е щяло да се случи, ако обстоятелствата са били други. Много жалко! Защото истинската трагедия в живота на човека настъпва не когато се предаде, а когато е на крачка от победата и го е страх да играе във второто действие!

За Анди Андрюс „Ню Йорк Таймс“ пише: „Това е човекът, който незабелязано се превърна в една от най-влиятелните личности в

Америка“. Всички романи на Анди са световни бестселъри. Той е изнасял лекции пред огромни аудитории по изричната молба на четирима различни американски президенти, както и пред ръководния състав на най-големите американски корпорации.

Живее в Ориндж Бийч, Алабама, заедно със съпругата си Поли и двамата им синове.

ПЕТКО БОЧАРОВ

ПРЕДГОВОР

Всички сме *пътешественици на тази земя*, казва Андрюс, цитирайки древния цар Давид. Минаваме и заминаваме. Но изчезват само тези, зад които после няма нищо. А другите, малцината, оставили на човечеството част от своята мъдрост, не само записват името си в историята; техните души се открояват и там — в онзи, другия свят — и дори самият архангел Гавраил, който предава *Неговите* тайни послания, ги търси за съвет.

И ето че точно сега, когато сме живи на Земята, е дошло времето не друг, а именно ние да направим „нещо“, за да спасим света от самоунищожение. Защото, както заявява Архангелът на простосмъртния американски бизнесмен Дейвид Пондър, търпението Му вече се изчерпвало. Няма да има нищо чудно, ако в даден момент на *Него* така му писне от самозабравилото се земно население, че вземе та махне с ръка и го изтрие от лицето на планетата. Както го е създал, така може и да го унищожи.

Пондър, разбира се, е силно впечатлен, че първият по влияние от седемте архангели му е дошъл лично на крака, за да му съобщи, че е избран да ръководи *the summit*, т.е. съвещанието на душите на оставилите дияря в земния си живот човеци, на което всички заедно ще умуват над поставената им задача — да намерят *формулата* за спасение на човечеството. Той обаче искал въпросната формула да е от само две думи.

Книгата разказва как протичат дискусиите на поръчаното от *Него* „съвещание на най-високо равнище“. Мистър Пондър се заема със сложната роля на председател, защото да ръководиш такъв *summit* никак не е шега работа. Първият, когото повиква, за да му е в помощ, е Уинстън Чърчил. С бомбето и пурата. (Очевидно в царството небесно пушенето не е забранено.) Архангел Гавраил, естествено, също е в залата и наблюдава нещата. Плеяда от велики хора вземат отношение по въпроса: Ейбрахам Линкълн, Мартин Лутър Кинг, Христофор

Колумб, Хари Труман, майка Тереза, Елинон Рузвелт, девойката Жана д'Арк, че даже и момиченцето Ане Франк. Всички гадаят какви може да са тия две думи, които трябва да обяснят какво да направим ние, хората, заедно и поотделно, за да върнем човечеството на пътя му към успеха. Архангелът обаче е безкомпромисен: отговорът трябва да бъде открит преди да е изтекъл пясъкът (той оставя голям пясъчен часовник на масата пред председателя), защото ако закъснеят и секунда, това ще е краят на света.

Няма да издам какъв е краят на историята. Потърсих в интернет повече информация за автора и прочетох, че е написал 20 книги, които са преведени на 20 езика в тираж 1,2 милиона. Преди да се захване с писане, Анди Андрюс е бил комик, дори веднъж публиката му на някакъв стадион наброявала 80 000 души. На няколко места прочетох определението *bestselling author of New York Times*, което значи, че се подвизава и в журналистиката, а това никак не е маловажно. Намерих и снимка — усмихнато лице със закръглени бузи, ведро и добродушно; не мога да обясня защо, но ми напомни представата ми за пътуващия проповедник от романите на Ърскин Колдуел. Нищо лошо няма, човечеството наистина изхвърля в атмосферата газове, като прави озоновата дупка над полюса и причинява атмосферното затопляне, наистина изсича тропическите гори по течението на Амазонка, наистина разхищава природните суровини, наистина си играе с ядрените оръжия като дете с кибрит. Но чак пък да сме на секунди пред експлозия на земното кълбо... не съм съгласен. Изобщо темата за самоубийственото лекомислие на човека в боравенето с природата, във време, когато хората на Земята вече надхвърлиха 7 милиарда, е толкова експлоатирана от разни „спасители“, че е станала банална. И да посегнеш към нея точно сега значи да рискуваш. Освен, разбира се, ако Той не те е надарил с блестящ талант.

Петко Бочаров

ПРОЛОГ

„Защото съм само пътешественик на тази земя.“^[1]

Давид (Псалми
38:13)

„Странно как звуците се различават един от друг. В свят, в който сме заобиколени от глъчка и врява — натрапчиви и зашеметяващи — как умът ни изолира от целия този шум звъненето на определен телефон? И как на детската площадка, огласяна от виковете на малчуганите, почти на мига разпознаваме гласа на своето дете?“

Охранителят Карл Сантяго, в чийто ум се рееха тези мисли, усети, че се е отнесъл, и отмести очи от бюрото си. Наближаваше края на работното време, което означаваше, че Глория скоро ще си тръгне. До ден-дневен той се учудваше на способността си да разпознава звука от тракането на токетата ѝ по мраморния под на фойейето.

Бюрото му представляваше грамаден къс гранит, оформен и поставен така, че да се „слива“ с езерцето с екзотичните рибки. Поне така го беше описал архитектът. Карл беше първият охранител, когото назначиха още докато се строеше небостъргачът. Години наред отговаряше за охраната на обекта, а след приключването му отиде право в кабинета на шефа и заяви, че е част от тази сграда и ще остане в нея до края на живота си.

Беше изумително да наблюдава как тя постепенно израства и се откроява на фона на небето над Далас, докато медиите безмилостно оплюват собственика ѝ и го разпъват на кръст. Дълбоко в себе си Карл осъзнаваше, че старецът наистина е меко казано ексцентричен — говореше и вършеше странни неща и животът му със сигурност не отговаряше на общоприетите норми. Вече беше прехвърлил

седемдесетте, но работеше над онова, което охранителят нарече „делото на живота му“.

Всичко започна когато самият Карл наближаваше трийсетте. Детето му се роди в свят, който изпълваше двамата млади родители с ужас. Бяха емигрирали легално от Мексико след няколко месеца чакане и безброй бюрократични спънки. Нямаха образование и не знаеха добре езика, но работеха усърдно, купуваха си само най-необходимото и спестяваха всеки цент.

Обектът още беше на начален етап. Собственикът се оказа състоятелен човек, който някога притежавал голямо богатство — Карл беше чел за това във вестниците; на петдесет и пет години станал милионер, после затънал в дългове и изгубил всичко. Според пресата бил същински вълшебник: до каквото се докоснел, превръщал го в злато. Медиите дори намираха връзка между характера и благосъстоянието му...

И наистина — при запознанството си с него Карл видя един жизнерадостен човек, който никога не пада духом, много земен и много симпатичен. По онова време старецът беше над шейсетте и вече беше преодолял финансовите си затруднения. Това беше всеизвестно — нали го разтръбиха във всички новинарски емисии: банкрутиралият предприемач отново беше натрупал състояние и се беше разплатил с кредиторите си, при това съвсем доброволно.

Външно обаче той изобщо нямаше вид на мултимилионер. Когато Карл го видя за пръв път, носеше джинси и тъмнооранжева тениска на тексаските „Лонгхорнс“^[2]. Дойде на строежа с форд „F-350“ много след края на работното време и младият охранител го спря, както изискваха правилата.

— Добър вечер, господине — каза. — Мога ли да ви помогна с нещо?

Непознатият слезе от джипа. Носеше скъпи, но много прашни кожени ботуши, марка „Ем Ел Леди“.

— Добра вечер и на вас, господине. Ако имате малко свободно време, ще ви помоля да ме разведете наоколо.

Тогава Карл изведнъж се сети, че го е виждал по телевизията: та това беше собственикът на терена и на строящата се сграда! Все пак учтиво го помоли да се легитимира. Господинът му подаде личната си карта, а после се усмихна и му благодари за уелото справяне с

неловката ситуация. Повървяха един до друг и по едно време той мимоходом подхвърли нещо, което скоро щеше да предизвика бурна полемика:

— Няма да взема назаем нито цент, за да построя тази сграда! Нито цент! — И изрита встрани един голям камък.

— Ами... добре — измънка Карл. Не знаеше как да реагира. За пръв път общуваше с толкова влиятелна личност.

— На колко си години? — попита го той и се впусна в дълга тирада за това как човек трябва да си плаща задълженията „в крачка“ и никога „да не слага каруцата пред коня“.

Като го гледаше, Карл си спомни за своя дядо, който беше останал в Мексико. Усмихна се и закима — друго не му дойде на ума.

Приключиха обиколката и се върнаха при колата. Човекът стисна ръката на Карл и му каза:

— Одеве не се шегувах. Никога не вземай заеми. — След това се засмя и отпраши.

Карл се вслуша в съвета му.

Отначало беше лесно — и без това нямаше кой да му заеме каквото и да било. Смяташе, че е извадил късмет (според братовчедите му — дори *страхотен* късмет), задето се е запознал с бизнесмена. Уреждаше задълженията си „в крачка“ и ето че заживя в чудесна къща, изплатена до последния цент, а преди седмица отпразнува с жена си поредната годишнина от сватбата, при това — със „сериозна“ сума в банковата им сметка.

Онзи човек при всеки удобен случай го заговаряше, веднъж дори си проби път през полицейския кордон, за да го запознае с президента на Съединените щати. Него, обикновения охранител! Същата вечер Карл и жена му се усмихваха щастливо, докато гледаха репортажа по телевизията. „Господин президент, запознайте се с моя добър приятел Карл...“ Страхотно, нали? Собственикът на сградата го беше нарекъл „добър приятел“ пред целия свят!

Само че това беше навремето. Оттогава нещата се промениха. След атаката срещу Световния търговски център в Ню Йорк охраната на обекта беше подсилена и сега между бюрото на Карл и езерцето с рибките се изливаха водопади, създаващи красива бариера пред шестте стъклени асансьора. Тази своеобразна преграда позволяваше на Карл и

колегите му да регистрират, фотографират и следят всеки, който влиза в петдесет и пет етажния небостъргач.

Първите пет етажа образуваха атриум, разположен на цялата площ между две пресечки. Под дванайсетметровите дъбове и палми ромолеше поточе, а на тревата между лехите с красиви цветя имаше маси и удобни столове. Повечето обитатели на сградата предпочитаха да обядват тук — човек все едно се намираше в парк, а не в офис сграда.

Разкошното фоайе се виждаше от асансьорите и дори през остъклените стени на небостъргача, но беше защитено от бариерата. На практика единственият офис извън преградата беше с изглед към огромния паркинг. И тъкмо оттам се чуваше тракането на токчета.

След миг Глория прекоси фоайето.

Карл се усмихна:

— Госпожо Джаксън!

— Господин Сантяго! — закачливо отвърна тя.

Охранителят натисна някакъв скрит бутон и част от бюрото плавно потъна в пода. Жената мина зад бариерата. Веднага след това парчето гранит плавно се плъзна на предишното си място.

Глория беше висока и стройна, тялото ѝ беше мускулесто и стегнато, а кожата ѝ имаше цвят на карамел. Беше на шейсет, но често минаваше за трийсетгодишна. Ръководеше транспортния отдел, който обслужваше клиенти по всяко време на денонощието: хеликоптер до международното летище в Далас, частен самолет от тексаския град Грейпвайн или такси до магазин за риболовни принадлежности от веригата „Бас Про Шопс“... Независимо дали се изискваше седан с по-широко купе, или брониран автомобил, Глория го осигуряваше безотказно.

Началник ѝ беше собственикът на сградата. Малцина го познаваха по-добре от Глория и съпруга ѝ — те *разбираха човека*, скрит зад образа, който медиите му бяха създали. Работеха в къщата му още от времето, когато жена му беше жива. Старецът им измисляше какви ли не задължения, само и само да им плаща, защото знаеше, че са бедни; окуражаваше ги и с напътствия.

След като той банкрутира, двамата продължиха да му помагат, макар да нямаше с какво да им плаща. Разбира се, всички други от обслужващия персонал веднага напуснаха. Един ден доскорошният

мултимилионер с усмивка обясни на Глория, че е разорен, и то по своя вина. Тя също му се усмихна и каза:

— Е, какво пък, и аз съм била без пукната пара.

Това обаче беше в миналото. Сега мъжът ѝ работеше в транспортния отдел и я чакаше в колата отвън.

— Днес изобщо слизал ли е от апартамента? — попита Глория и охранителят поклати глава. Тя машинално погледна към асансьора. — Станаха четири дни, Карл. Не е слизал от четири дни. Дали е добре?

— Ами... свързва се с интернет и от време на време сензорите отчитат движение. Мисля, че е добре... физически, ако това имаш предвид. — Двамата се спогледаха. — Само дето не си показва носа навън...

— Така или иначе разполага с всичко необходимо — отбеляза Глория, сякаш за да си го напомни. — Дали да не се обадим на Джени? — И сама си отговори: — Не, не бива. Аз ще тръгвам, ако потрябвам на някого, знаеш как да ме намериш. Ти ще останеш ли?

— Да, мисля да остана. — Карл посочи през рамото си другите охранители. — Смяната им сега започва. Моите хора вече си тръгнаха, обаче нещо ме човърка... — Той я хвана подръка и я дръпна встрани, въпреки че наблизо нямаше никой, после прошепна: — Слушай, няма да си го простя, ако се случи нещо... непредвидено... и хората, които първи откликнат, не са „приятели“... Знаеш какво имам предвид. — Озърна се и добави: — Той добре ли е, Глория? В смисъл... дали е с всичкия си? Знаеш колко го обичам, неприятно ми е да го кажа, обаче...

— Карл... спокойно, знам какво ти е. — Глория се усмихна тъжно. — Обади се, ако ти потрябвам. Лека нощ.

— Лека нощ. — Карл въздъхна и погледна нагоре.

[1] В Библията, издадена от Светия синод, както и в други издания на български, фразата „For I am but a Traveler upon this earth“ е преведена като: „Защото съм странник у Тебе и пришълец“. За да се запази идеята на автора, използвал като мото този библейски текст, преводачът на настоящата книга си позволи волността да предложи своя версия. — Б.пр. ↑

[2] Спортна организация към Тексаския университет в Остин. ↑

ПЪРВА ГЛАВА

Човекът машинално се облегна на металното перило; само то го разделяше от живота и от... ами от онова, което следваше. „Странно е, че мисля по този начин — каза си. — Знам отлично какво следва.“ Между палеца и показалеца си въртеше зърното кафе, което беше взел от кутията в кухнята. Счупи го с нокът и го помириса. Жена му обожаваше този аромат. Затвори очи, бавно го вдиша и сякаш се пренесе на остров Сейнт Джон. Спомни си медения месец, пясъка на плажа и зашеметяващото ухание на кафе „Блу Маунтин“, който сякаш се беше просмукал във всяка стая в курорта.

Много пъти се връщаха на Сейнт Джон и винаги отсядаха в хотел „Канил Бей“ — дори когато вече можеха да купят целия остров. Елън настояваше да не наемат апартамент, а стая като онази, която толкова им беше харесала преди години.

Преди години... А колко точно? Дейвид Пондър хвърли в мрака парченцата от кафееното зърно. Петдесет и пет етажа. Намираше се на около двеста и дваисет метра височина сред разрежения въздух на топлата даласка нощ. Тръгна към вратата, понечи да влезе, но се отказа и седна на люлеещия се стол на терасата.

— Седемдесет и четири! — каза високо. — Аз съм на седемдесет и четири! Как... — Разпери ръце, сякаш за да наблегне на нещо, обаче нямаше на какво, нямаше и с кого да си поговори, затова отново отпусна ръце в скута си и замижа.

На младини му вървеше. Вярно, имаше затруднения като се ожени и стана баща, но преди да навърши петдесет се издигна до ръководен пост. И тъкмо когато изглеждаше, че вече му е потръгнало, неочаквано го уволниха. От този момент нататък животът му стремглаво се плъзна по наклонената плоскост. После се случи нещо, което промени всичко. Нещо, което близките и роднините му наричаха „злополуката“. За него то не беше злополука, а дар. Защото със Седемте принципа късметът се завърна в живота му с тройна сила.

Онова наистина си беше пътуване във времето. Не беше сън, нито халюцинация. Седемте принципа на другите пътешественици предизвикаха реални промени не само за него и Елън, но и за стотиците хиляди хора, с които ги сподели. След автомобилната катастрофа той подхвана търговия с недвижими имоти, а после стана строителен предприемач и пожъна небивал успех. Щедро раздаваше парите си и също така щедро споделяше принципите, чрез които ги беше натрупал. С времето се прочу и често го изтъкваха като пример за обикновен човек, станал милионер. Несъмнено му провървя, обаче допусна грешка. Наречете я както искате — рисковани борсови игри, неразумни инвестиции, лошо управление на финансите... Накратко, Дейвид направи точно онова, което баща му го беше учил никога да не прави: похарчи повече пари, отколкото имаше. Кредиторите го подгониха и на петдесет и пет години той загуби всичко, включително яхтата, колите, двете къщи, бижутата... Бижутата на Елън.

Отначало не можеше да повярва. Една нощ излезе на двора, вдигна взор към небето и закрещя. Знаеше, че Бог е там, горе. Знаеше го със сигурност, нали в един момент от живота си беше пътешественик. Тогава той, Дейвид Пондър, се сдоби с онези принципи, чрез които успя да натрупа богатство. А сега? Сега всичко това му беше отнето. Дейвид крещеше и проклинаше колкото му глас държи... Но Бог не му отговори.

Когато се разчу за банкрута, дъщеря му Джени беше във ваканция. Разбира се, идеше ѝ да потъне в земята от срам. Дори прислугата напусна — с изключение на младата Глория Джаксън и нейния съпруг. Двамата наеха жилище близо до апартамента, в който заживя и Дейвид със своето семейство. Скоро Джени си намери работа в Остин, поднови следването си и животът продължи.

Дейвид и Елън се захващаха с каквото им падне. Той работеше като консултант и рекламен агент, тя стана портиер в съседна сграда (на шега се нарече Петкана — като верния помощник на Робинзон Крузо)... Двамата печелеха достатъчно, за да вържат двата края. Понякога нощем Дейвид изваждаше кесията за тютюн, която пазеше като очите си, и заравяше пръсти в нея, сякаш за да се увери за пореден път, че *онова* наистина се е случило.

Елън не знаеше какво да си мисли. Обичаше съпруга си и от все сърце ѝ се искаше да повярва в тази безумна история. В интерес на

истината, не ѝ хрумваше откъде другаде може да се е взела старинната кесия със седемте безценни послания, нито как Дейвид се е сдобил с нея точно във фаталния ден. От момента, в който Маршал го беше уволнил, до мига на катастрофата имаше само дваисет минути... А най-странното беше, че Седемте принципа наистина му бяха от полза. Скоро след като се възстанови, Дейвид натрупа огромно състояние, беше нещо като приказка наяве... до деня на банкрута. Дори това обаче си имаше и положителна страна: двамата се сближиха като в студентските си години, станаха още по-добри приятели и материалните придобивки не ги блазнаха както преди. Атаката на медиите след гръмкия провал беше безмилостна, но Дейвид и Елън я посрещнаха с благодарност, защото им помогна да отсеят най-верните си приятели. Уви, оказаха се малцина.

Една вечер той изтърси ни в клин, ни в ръкав:

— Страданието е първата стъпка към величието. Каза ми го Хари Труман. Знам... по изражението ти личи, че ме смяташ за луд, обаче аз му вярвам.

— Спокойно, свикнала съм ти вече — кротко отвърна Елън. — Все пак ще ми обясниш ли за какво става дума?

— Едно от изказванията на президента Труман, които имах възможност да чуя, докато бях... — Дейвид млъкна за миг, сякаш мислено се редактираше. — Е, ти знаеш какво ми се случи... Както и да е. — Размаха ръце, сякаш за да заличи думите си, и продължи бързо: — Та Труман каза... — Отново млъкна. — Разбира се, аз не го наричах така. Обръщах се към него с „господин президент“... Ох, все едно. „Страданието е първата стъпка към величието“, така каза той. Изнесе ми лекция и за отговорността... И его какво осъзнах за сегашното ни положение: аз съм виновен за всичко това. Допуснах поредица от грешки... Обаче си взех поука от тях. Седемте принципа, от които се ръководех преди, са вечни. Моята недалновидност е причината за всичките ни беди. Елън, чуй какво ще ти кажа: време е отново да тръгнем напред. Имаме пари, имаме време, имаме енергия, липсва ни само идея.

Елън разбра за какво ѝ говори и с радост видя как очите му заблестяват отново. Няколко месеца по-късно му хрумна идеята, която отдавна търсеше: елементарна компютърна програма, съчетаваща теорията на графите с аспектно ориентираното програмиране и

позволяваща на фирмите да съгласуват счетоводството и данъчните си планове с всяка друга компания, включително в други щати и държави.

— Беше лесно — призна той пред репортер на „Далас Морнинг Нюз“. — Учил съм го по алгебра още в десети глас. Всеки можеше да го измисли. Повярвайте ми, аз не съм чак толкова умен.

Умен или не, идеята му донесе цяло състояние. Не беше обвързана с конкретен продукт или стока, а представляваше новаторска концепция за подобряване живота на хората независимо дали развиват голям, или малък бизнес. Софтуерът пестеше време, пари, хартия и нерви. Скоро „Пондър Интернешънъл“ се извиси в небето като феникс. Това си беше чиста проба тексаска легенда. След дълги преговори с общината и след известни промени в градоустройствения план (които също се превърнаха в новина) Дейвид купи парцела и обяви намерението си да построи невиджан небостъргач. Пет минути след като представи на градските съветници архитектурния план (пресконференцията се предаваше по телевизията), той съобщи на изумената публика, че проектът ще се осъществи без кредитиране.

— Ще плащаме в крачка — добави.

Всички го обявиха за луд. Така за няколко минути от герой се превърна в шут. Като стана ясно, че Дейвид Пондър не се шегува, нито една строителна компания не пожела да сключи договор с него. Той обаче доказа, че е в състояние да осигури нужното финансиране, и строителството започна. В един момент спестяванията му намаляха и се стигна до замразяване на строежа — новина, която медиите разтръбиха веднага. Но Дейвид си беше обещал никога повече да не взема кредити и удържа на думата си.

След завършването на небостъргача първата му работа беше да махне името си от фасадата.

— Тази сграда не е моя — подчерта предприемачът, прерязвайки лентата. — Целта ми не беше да построя най-красивата или най-високата сграда в града, а да разкрия нови работни места в нашия район и да обединя усилията на обществото. Искях да докажа, че е възможно да се ръководи голям бизнес и да се осъществяват грандиозни проекти без кредити и без досадни недоразумения между работниците и управата.

И така, в крайна сметка Дейвид победи. Без никакви заеми вдигна петдесет и пет етажа — по един за всяка година от онова, което наричаше „моя пръв финансов живот“.

Следващата му стъпка беше още по-изненадваща: раздаде имуществото си и с помощта на опитни адвокати основа мрежа от благотворителни фондации, пръснати в целия свят. Ръководеше ги дъщеря му Джени заедно със съпруга си.

Дейвид и Елън се оттеглиха от работа. Той продължи да изнася лекции — предимно безплатно. Често пътуваха до Карибите, но общо взето предпочитаха да си стоят у дома. Апартаментът им заемаше целия последен етаж на небостъргача. Елън имаше страхотен усет за вътрешен дизайн. Двамата притежаваха богата колекция от мебели и произведения на изкуството, купувани в годините, когато пътешестваха заедно, и така създадоха мечтаното убежище за старините си — красиво и изискано жилище, предлагащо уединение за тях и за най-близките им приятели.

Домът им непрестанно се обсъждаше от медиите, най-вече защото никой не беше допуснат да го заснеме отвътре. По телевизията и във вестниците се появяваха само кадри на басейна и градината, направени от хеликоптер.

Дейвид отвори очи, подсмръкна, залюля се на стола и се загледа в мрака отвъд парапета. Пред него беше „Магнолия Билдинг“ — с червения кон на покрива, който се беше превърнал в запазена марка на сградата. Вдясно грееха зелените светлини на небостъргача на Националната банка. Джени го наричаше Веселия зелен великан.

— Ха-ха-ха! — изграчи Дейвид, мъчейки се да не заплаче.

Елън почина преди осем месеца. Четирийсет и девет години съвместен живот... а тя си отиде без дори да се сбогува... Не беше болна, просто отиде в Остин да навести Джени и внучетата и издъхна в съня си. Легна си и повече не се събуди. Месеци наред Дейвид напразно се надяваше да го сполети същото. Дори да умре не можеше! Проклятие!

Изведнъж се почувства като грохнал старец; приведе се и стъпи на терасата. Стана, погледна отново Веселия зелен великан и влезе в апартамента. Поколеба се дали да не изпие чаша кафе, отказа се и отиде в кабинета. Машинално седна зад бюрото и посегна да отвори сейфа в шкафа. Вратичката не беше заключена. Защо изобщо се беше

съгласил да монтират сейф? Дори не знаеше комбинацията на ключалката! Пресегна се, както беше правил хиляди пъти досега, и извади синята кесия за тютюн. Внимателно я сложи в скута си. Почувства как се отпуска, как напрежението в крайниците му изчезва; облегна се в стола, нежно прокара пръсти по предмета, който му беше толкова скъп, затвори очи и се остави на спомените.

Кесията беше от грубо платно, но с времето се беше протрила и сега му се стори мека като молескин. Да, износена беше, но пак си беше красива. Затваряше се с две метални копчета с гравюри на орел. Над тях бяха избродиран и кръстосани мечове — символ на борещия се човек.

Дейвид и до днес помнеше момента, в който полковник Чембърлейн му я подари — на 2 юли 1863 година, малко преди щурмуването на Гетисбърг. Двамата си поговориха, той се взря в очите на младия полковник, дори стисна ръката му, почерняла от мръсотия и прах... По-късно изчете всичко написано за Джошуа Чембърлейн. Дълго лежа в болницата след катастрофата — разполагаше с часове, седмици и дори месеци, през които можеше само да чете, да размишлява, да си припомня и да крои планове. Най-интересна му беше съдбата на Чембърлейн. Другите пътешественици също го развълнуваха, но за тях предварително познайваше нещичко. А за Чембърлейн... за него не беше и чувал. Едва после разбра за удивителната връзка на полковника с настоящето и за почти мистериозното му въздействие върху световните събития след онзи исторически ден в Пенсилвания... Радваше се, че има възможност да размишлява и над тази тема.

Без да отваря очи, той посегна към книгата, която винаги лежеше на бюрото му: „Лъвско сърце“, биография на Джошуа Чембърлейн. На корицата имаше снимка на полковника, вече на преклонна възраст.

От години не се разделяше с тази книга, знаеше съдържанието ѝ наизуст: Чембърлейн е трийсет и четири годишен, когато се сражава при Гетисбърг; преди войната работи като учител, а след завръщането си в родния Мейн е избран за губернатор — с мнозинство, което до ден-днешен е рекордно за щата; след четири пълни мандата се отказва от високия пост, за да се отдаде на преподаване и писане; посвещава на тази дейност цялото си време и всичките си лични средства.

Откакто за пръв път прочете, че полковникът е бил обучаван за мисионер, Дейвид често си мислеше: ако Божията намеса наистина е спасила някого на тоя свят, то това със сигурност е Чембърлейн. В онзи паметен ден дори видя катарамата на колана му, улучена от вражески куршум! По-късно намери в един мейнски музей писмо до полковника, написано от войник на Конфедерацията, който разказваше как на два пъти разпознал Чембърлейн и го държал на мушка, но не могъл да натисне спусъка. Авторът на писмото недоумяваше какво му е попречило да стреля. „Пръст Божи“ — заключи Дейвид. Беше убеден, че и Джошуа Чембърлейн си е помислил същото. През годините изчете купища книги и документи, запазени от времето на Гражданската война, и се убеди в изумителния факт, че шест от конете, които е яздил Чембърлейн, са били застреляни, без той да пострада.

Пръст Божи.

Той отвори очи. Щеше му се да заспи на стола и да се събуди чак на сутринта. Ставаше му мъчно, когато си лягаше сам в празната спалня — миеше си зъбите, четеше в леглото и мълчаливо гасеше нощната лампа... Беше непоносимо.

Върна книгата на обичайното ѝ място и остави кесията за тютюн върху кожения бележник. Помилва я и осъзнавайки, че е изпълнявал този ритуал хиляди пъти, внимателно отвори дясната ѝ преграда, сетне лявата... Изсипа съдържанието и започна да го подрежда на бюрото.

Вляво остави грижливо сгънатия лист хартия, изписан с почерка на Хари Труман. „Поемам пълна отговорност“ — беше написал президентът, подчертавайки колко е важно човек да стои зад решенията си.

После идваше ред на посланието от Чембърлейн. Текстът беше набързо надраскан на лист хартия, който младият полковник беше държал в джоба си цели два месеца, преди да реши какво да го прави. „Аз съм човек на действието.“

Ето го и пергамента на Колумб — трошлив, но още в сравнително добро състояние. „Сърцето ми е изпълнено с решителност.“ Като се сетеше за Колумб, Дейвид винаги се усмихваше. Смяташе го за малко смахнат, но се възхищаваше на уменията му да се съсредоточава върху целта, без да обръща внимание на злобните критики. До голяма степен това повлия и на собствения му живот. Винаги когато срещнеше младеж с нестандартни идеи,

дразнещи закостенялото общество, Дейвид мислено се връщаше в онази нощ, която прекара на кораба заедно с великия мечтател.

Номер четири.

— Ла, ла, ла, ла, ла-а-а...

Преди години придоби навика да си тананика, когато докосва листата, откъснати от дневника на Ане Франк — шест на брой, много малки и сгънати през средата. Доскоро плачеше всеки път когато ги препрочиташе. Тананикаше си, за да потуши бурята от емоции, които изпитваше към това дете... „Днес ще избира да бъде щастлива.“ По време на едно пътуване до Европа заведе Елн в музея, посветен на холандското момиче. Заедно със своите близки то се укривало от нацистите в тайна пристройка. Докато разглеждаха скривалището, Дейвид шепнешком обясняваше на жена си и какво е видял на това място вечерта на 28 октомври 1943 година. Разбира се, Елн не му повярва. Та кой нормален човек би повярвал?! Той се усмихна, като си спомни скептичното ѝ изражение, и избърса сълзите, стичащи се по лицето му.

— Ла, ла, ла, ла, ла, ла-а-а-а-а...

Изчака да свърши обиколката на музея, приближи се до уредника и го помоли да му покаже дневника на Ане Франк. Другите посетители си бяха отишли, наближаваше края на работния ден. Дейвид подчерта, че няма да докосне безценната реликва, само иска да я види отблизо. Естествено, човекът не се съгласи, дори заплаши, че ще повика полицията, защото Дейвид го удари на молба. Елн не разбираше какво става и много се разстрои, но когато съпругът ѝ заизважда от портфейла си стодоларови банкноти, тя се умълча. За пръв път го виждаше в такова състояние. Той отброи две хиляди долара и спря. Уредникът крадешком погледна към вратата, после грабна пачката и притеснено я пхна в джоба си. Пристъпи към стъклената витрина в средата на помещението, извади ключ и я отвори. Бръкна вътре и внимателно извади бележника, подвързан с червеникавооранжево платно. Озърна се и прошепна настойчиво:

— Моля ви, побързайте! Какво точно искате да видите?

— Само прелиствайте страниците — отвърна Дейвид. — Една по една. — Служителят се подчини. Елн затаи дъх, а Дейвид извади от задния си джоб нещо увито в найлон. След няколко секунди каза: — Спрете, спрете тук! — И бавно сложи в дневника шестте листчета.

Откъснатите краища пасваха идеално, мастилото и почеркът бяха еднакви. — Благодаря — прошепна Дейвид и извади от тетрадката късчетата хартия, после хвана жена си подръка и я изведе от музея.

— Ла, ла, ла, ла, ла... — Той пригладя страничките с длан и ги постави на бюрото вдясно от пергаментата. Избърса очите си с носна кърпа и вдиша дълбоко, за да се успокои. — Ла, ла, ла, ла, ла! — повтори, наблягайки на всяка сричка. — Днес ще избира да бъде...

В сказките си за Седемте принципа често споменаваше колко неестествено му се е сторило това в началото. Трудно е да „избереш да бъдеш щастлив“, когато си толкова далеч от постигането на своите цели. Дейвид обаче неведнъж имаше възможност да се убеди, че фразата „избирам да бъда щастлив“ е най-могъщото оръжие на лидера. И колкото и странно да звучи, тя е универсален ключ за финансов успех.

Съдбата на Ане Франк имаше и друго значение за него. Докато проучваше фактите за живота и смъртта ѝ, Дейвид стигна до извода, че хората непрестанно трябва да си припомнят този епизод от историята. Данните бяха красноречиви: по-малко от десет процента от германците бяха участвали *активно* в установяването на нацистката власт. По-малко от десет процента бяха съдействали за съсредоточаването на властта в ръцете на един човек, който само месеци преди да бъде избран е бил най-обикновен ефрейтор.

Дейвид проучи редица публични изказвания, държавни документи, законодателни решения и архивни материали за изборите. Доказателството беше на разположение на всеки, който би си направил труда да потърси информация в интернет: Адолф Хитлер е дошъл на власт в момент на икономическа нестабилност и е излъчен от една нация, отчаяно жадуваща по-добри времена. Този „човек от народа“ е лъгал своите съотечественици право в очите, обещавайки им по-добър живот. Зарекъл се е да предприеме спешни промени, действайки бързо и непоколебимо. Дейвид проучи всички публични речи на фюрера, както и данните за гласуването и броя на доброволците, участвали в изборния процес. Изобщо не се затрудни — архивът на Третия райх беше свободно достъпен и в документите не липсваше нито една подробност. Така стигна до заключението за десетте процента германци, съдействали за „промяната“, прокламирана от фюрера. Едно не му беше ясно: какво са правили през това време останалите

деветдесет процента от населението на страната — лекари, учители, свещеници, земеделци? Нима са гледали отстрани? С безразличието си мнозинството от тях са позволили масовото избиване на евреите! Мъже и жени, майки и бащи са си затваряли очите за истината, надвиснала над тях като отровна змия, дебнеща жертвата си, и преспокойно са си вземали заплатите. А после, когато нацистите са дошли да арестуват и техните деца, вече е било твърде късно.

Той се прокашля и шумно подсмръкна. Погледна официалната бланка с обета на Линкълн „Ще посрещна деня с опрощение“, написан във влака на път за Гетисбърг. Усмихна се, като се сети за реакцията на президента, когато го попита във влака ли е съчинил прочутата си реч. Та нали така се твърдеше повече от един век...

— Не — отвърна Линкълн, — съчиних я още във Вашингтон, а във влака написах това за теб. — И му подаде Петия принцип.

Дейвид остави бланката до страниците от дневника на Ане и отново бръкна в кесията. По гърба му полазиха студени тръпки.

Номер шест представляваше фин пергамент, навит много стегнато. Не го разгъна, не беше нужно — помнеше думите наизуст. „Ще търся мъдрост.“ Беше чел написаното от цар Соломон стотици, може би хиляди пъти...

Така и не можа да свикне с допира до Седмия принцип — малък свитък, направен от... Дейвид до ден-дневен не знаеше от какво. Получи го от самия архангел Гавраил и когато го докосна за пръв път, усети лек електрически заряд, който с времето не изчезна, а и силата му не намаля; не помръкна и луминесцентната светлина — онова необяснимо сияние, появило се още в мига, в който небесният пратеник му връчи свитъка. „Ще преследвам целта си докрай“ — последният принцип обединяваше предходните шест в сила, способна да промени живота на всеки човек.

Дейвид внимателно постави свитъка на бюрото. В този момент Елън му липсваше повече от всякога.

След посещението в музея на Ане Франк взаимоотношенията им драматично се промениха. Да, тя открай време се мъчеше да повярва, че изумителното му „пътуване“ наистина се е състояло, но без доказателства тази история ѝ звучеше като фантазия. Ала когато видя с очите си онези шест странички в дневника, Елън изпита уважение към съпруга си; от този момент двамата станаха екип в прекия смисъл на

думата. Бяха неразделни и никога не вземаха важни решения, без да ги обсъдят помежду си. И преди се обичаха, но оттогава любовта им един към друг стана безгранична.

А сега Елън я нямаше и животът му беше приключен.

Дейвид знаеше, че тя би искала съпругът ѝ да „преследва целта си докрай“, но сърцето му беше разбито на милиони парченца. Просто нямаше сили да продължи напред. Преди осемнайсет месеца тя го насърчи да разкаже преживяванията си в книга. Но от деня на смъртта ѝ насам ръкописът събираше прах в кабинета.

Месеци наред Дейвид се бореше с мисълта за самоубийство, защото си даваше сметка, че тази отчаяна стъпка ще опетни паметта на съпругата му и ще навреди на финансовото състояние на многобройните благотворителни организации, които заедно бяха създали. От друга страна, не проумяваше защо е изоставен на произвола на съдбата...

Смазан от скръб, той се пресегна и събра на купчинка Седемте принципа; придърпа към тях и кесията за тютюн. Обгърна ги с ръце, отпусна глава върху кръстосаните си китки и горчиво зариде.

Скоро сълзите му пресъхнаха.

— Не знам какво да правя — простена Дейвид. — Изобщо не знам.

— Аз също — каза някой. — Може би затова съм тук.

Дейвид се сепна и вдигна глава; ококорен от изненада, той се втренчи в лицето, което не беше виждал от двайсет и осем години.

Лицето на Гавраил.

ВТОРА ГЛАВА

— Здравей, Дейвид Пондър! Остарял си!

— Здравей, Гавраил. — Той едва не падна от стола. — Отдавна да не сме се виждали, а ти си... все така нетактичен.

Архангелът наклони глава:

— Тактичността е присъща само на хората, и то на онези, които се страхуват от истината.

Дейвид се изправи, краката му трепереха. Нямаше представа как се посреща небесен пратеник, затова не посегна да се ръкува, а го погледна със страхопочитание.

Архангелът беше висок, мускулист, с ясни сини очи и къдрава руса коса, която падаше на вълни пред челото му. Робата му изглеждаше като дреха на същество от друг свят. Кройката беше обикновена, но цветът на материята беше изумителен... Веднъж Дейвид го описа на жена си по следния начин:

— По-бяло от бялото. Нещо като оттенък на светлината.

Ами крилете? Макар да бяха грамадни, те почти се скриваха в гънките на широката роба. Бяха искрящобели и същевременно всяко перо по тях изглеждаше така, сякаш върхът му е потопен в чисто злато. И през цялото време потрепваха и се повдигаха, сякаш имаха свой собствен живот.

— Радвам се да те видя отново — промълви Дейвид. — Или по-скоро... изпитвам облекчение.

Крилатото същество го изгледа невъзмутимо:

— И защо изпитваш облекчение от моята поява, Дейвид Пондър? Той заобиколи бюрото и се опита да обясни:

— Ами... предполагам, че щом си тук, явно е дошъл краят ми...

Гавраил скръсти ръце и се усмихна:

— И предишния път си помисли така. Налага се отново да ти кажа, че грешиш.

— О... — Дейвид не знаеше дали да се радва, или да съжалява. — Реших, че съм...

— Не, не си. И не сънуваш.

— Тогава защо си тук?

— Защото трябва да те отведе на срещата, която ти предстои.

— Среща ли? — Дейвид тръсна глава. — Какви ги говориш?! За какво става въпрос?

Архангелът леко размърда крилете си.

— Времето ни притиска, Дейвид Пондър, но ти не се тревожи. Разполагаш с няколко минути, питай ме каквото искаш.

— Как да не се тревожа, едва ли някой може да се чувства спокоен в твое присъствие! Както и в компанията на другия архангел, онзи...

— Михаил.

— Аха, Михаил. В Библията щом някой от двамата ви се появи, винаги казва „Не бойте се!“, „Не се страхувайте!“... Така че не ми казвай да не се тревожа, не може да не знаеш как се плашат хората от вас.

Дейвид се ухили, едва се сдържа да не прихне. Беше свикнал да не цепи басма на никого и хората му прощаваха от уважение към качествата и възрастта му. Но изражението на архангела беше доста комично — надали друго човешко същество беше дръзвало да му говори по този начин. Надали бяха мнозина и тези, които са го виждали два пъти...

Първата среща на Дейвид с крилатия беше в Несъществуващата земя — хранилището за погубени мечти и недоизказани молитви. Тогава толкова се впечатли от всичко, което видя, че не обърна внимание на поведението на Гавраил, който винаги говореше със спокоен глас, а погледът му не пропускаше и най-незначителната подробност. Вярно, държа се малко високомерно, но Дейвид не му се разсърди. Та нали тактичността е присъща само на хората, които се страхуват от истината... Питаше се какво ли е ден след ден да живееш праведно, да изричаш и чуваш само истини, да си откровен дори в мислите си... Едва ли имаше подобен случай на тази планета. Може би затова Гавраил изглеждаше малко изнервен. Трудно е да филтрираш всяка дума и всеки нюанс и винаги да си нащрек, за да не допуснеш да те излъжат.

— Спомена за някаква среща — подхвана Дейвид. — Защо не започнеш оттам?

— Ще започна с причината, поради която се разрешава провеждането на тази среща — заяви Гавраил с леден тон.

Това прозвуча като предупреждение.

— Добре.

Архангелът тържествено заговори:

— Навлизате в повратна точка. Не само ти, а и човечеството като цяло. Стоите на ръба на бездна и Той е недоволен. Така, както нявга Амос предрече края на Израил, сега пътешествениците се събират, за да предотвратят неминуемостта...

Дейвид примигна:

— Брей! По-полека, не бързай толкова! *Кои* пътешественици? Къде се събират?

— Всички пътешественици ще присъстват на срещата. Аз ще координирам дискусията. Но... не тук. — Гавраил се огледа, сякаш едва сега забеляза къде се намира.

— Значи всички. И колко точно са те?

— Много са — лаконично отговори гостът.

— Добре, разбрах, но какво ще стане, ако пътешествениците не успеят... Всъщност дори не знам какво се очаква от нас.

— На определени етапи от историята на вашата планета Той предпочита да... ъ-ъ... Как да го обясня на човешко същество?! Предпочита да започне отначало.

Дейвид повдигна вежда:

— В смисъл?

Архангелът се смути като човек, на когото току-що са направили забележка, задето се кара на умствено изостанало дете.

— Съжалявам — измънка. — Смятах, че се изразявам достатъчно ясно... На определени етапи от развитието на вашата цивилизация Той решава да започне начисто, да създаде наново...

— Това го разбрах, интересува ме резултатът!

— Много добре знаеш, че аз нито вземам такива решения, нито се замислям за резултата. Но ако се вгледаш в миналото, ще видиш, че най-скорошната „реорганизация“ е Потопът.

Дейвид се слича:

— Потопът ли?! Ной и неговият ковчег? Това наистина ли се е случило? Бях убеден, че е... просто притча... така да се каже. Или че

ако наистина е имало такова бедствие, то е засегнало само част от Земята.

Настъпи мълчание, после Гавраил заговори:

— Винаги ме е изумявала склонността на хората да пренебрегват очевидното и да пренаписват историята така, че събитията да изглеждат по-приемливи или по-обясними. Геологичните доказателства за Потопа са многобройни; освен това в анализите на над петстотин цивилизации се споменава за голямо наводнение. И макар че летописците са се намирали на различни континенти, говорили са на различни езици и са били разделени от планини и океани, всички дават една и съща информация за събитието: завалял дъжд, който продължил четирийсет дни и четирийсет нощи; един-единствен мъж спасил семейството си от наводнението, като построил огромен кораб, побиращ хиляди мъжки и женски животни; когато нивото на водата се понижило, оцелелите хора пуснали гълъб в небето, за да намери сушата. — Гавраил погледна събеседника си право в очите и продължи: — Вие го наричате Ной. В Шумерия са му казвали Зиусудра, във Вавилон — Ута-Напишим, в Гърция името му е Девкалион, в Армения — Ксисутрос, в Индия са го наричали Менуе...

— Ти всичките му превъплъщения ли познаваш?

— Разбира се.

Дейвид кимна и повтори като ехо:

— Разбира се. И така... ще се съберем всички... пътешественици. С каква цел?

— Ще обсъдите мъдростта, натрупана във вековете, за да определите своето бъдеще... Ако изобщо човечеството има някакво бъдеще.

Дейвид зяпна, не вярваше на ушите си.

— Не разбирам...

— Ако зависеше от мен, Дейвид Пондър — заяви равнодушно архангелът, — отдавна да съм ви обърнал гръб. Но Той... Той все още се надява... макар че сърцето Му е натежало и търпението Му е на изчерпване. — Гавраил изгледа събеседника си, сякаш се двоумеше. — Истината е — каза най-накрая, — че човечеството затъва по своя собствена воля.

— Как така...

— Не е ли очевидно? Векове наред обръщахте гръб на истината и се опитвахте да я преиначите така, че да е достъпна за ограничените ви умове. Векове наред в душите ви се напластяваха атрибутите на разрухата: неутолима алчност, пренебрежение към ближния, жажда за власт заради самата власт... Този път *самите вие* ще предизвикате Потопа. Благодарение на онова, което наричате „прогрес“, вече сте в състояние да унищожите живота на планетата по няколко начина, с различна бързина. Дори не се налага Той да ви праща проливен дъжд...

Дейвид едва събра сили да промълви:

— Може ли... да се направи нещо?

— Разбира се. Тъкмо затова се събират пътешествениците. Само че първо трябва да осъзнаете нещо: *винаги* сте имали избор. От самото начало сте получили най-ценния дар: свободната воля. Съдбата на всяко човешко същество е въпрос на избор — приемане или отхвърляне, „да“ или „не“, награда или наказание, живот или смърт. Ако искате съвещанието на пътешествениците да се увенчае с успех, трябва да откриете пътя, от който сте се отклонили. Да се опитате да разсеете мрака, който сте допуснали да ви погълне. Да овладеете оръжието на мъдростта и убеждението, за да си възвърнете загубената мощ.

Дейвид трескаво се напрягаше да схване цялата информация.

— А ще има ли някакви въпроси към нас? — поинтересува се той.

— Един-единствен въпрос. Ще го научите, като се съберете. Ще ви се даде и срок за изпълнение на задачата. Нещо като времева рамка.

— „Времева рамка“?! Това е толкова важно, как може да има ограничения...

— Нищо чудно, че Го дразниш, Дейвид Пондър — намръщи се архангелът. — Много си нахален. Преди няколко минути се надяваше земният ти път да е приключил, а сега претендираш да нямамо ограничения.

— Прав си — съгласи се Дейвид. — Вече ни беше дадено достатъчно време.

Гавраил сякаш не чу разкаянието му.

— Имаш ли други въпроси? — попита.

— Не. Предполагам, че ще науча всичко останало, като стигнем до... местоназначението. — Дейвид се усмихна насила и подхвърли: — Все пак съм по-спокоен, като знам, че ти ще ръководиш съвещанието...

Архангелът повдигна едното си крило, тръсна някакви невидими прашинки и отговори:

— Объркал си се, Дейвид Пондър. Казах само, че ще го координирам. Няма да го ръководя. Задачата ми е да ви дам насоки, да определя времевата рамка и да ви задам въпроса, на който трябва да отговорите.

— Разбирам — измънка Дейвид, въпреки че още нищо не му беше ясно. — Ще има ли председател? Избран ли е вече?

— О, да.

Дейвид нетърпеливо зачака, макар да знаеше, че няма да получи отговор, докато не изрече въпроса, колкото и да е очевиден.

— Добре, печелиш — каза накрая. — Кой ще ръководи съвещанието?

Тогава Гавраил се втренчи в лицето му и изтърси:

— Ти.

В първия миг Дейвид зяпна, после стисна устни и се усмихна, накрая отрони:

— Шегуваш се...

Гавраил не обели и дума.

Дейвид за малко да получи инфаркт. Обърна се с гръб и сложи ръце на кръста си. След секунда рязко се извъртя и пак подхвана:

— Я стига! Ако те виждах за пръв път, щях да си помисля, че бълнувам. Щях да си легна и да чакам да се събудя. Обаче ти... отново идваш при мен... и ми казваш, че... — Той се начумери и заобиколи бюрото, мъчейки се да запази спокойствие. — Виж какво, драги... — подхвана, но строгият поглед на небесния пратеник го принуди да смени тона. — Аз... Моля те да ме изслушаш. Приемам, че заплахата за човечеството е напълно реална. Това означава (поне така предполагам), че *всички* пътешественици ще присъстват на срещата.

Гавраил кимна.

Дейвид избърса длани в панталона си и продължи:

— Така. Така... Щом говорим за *всички*, значи и Христофор Колумб ще е там. И Хари Труман. И Ейбрахам Линкълн...

Архангелът отново кимна.

— Ами цар Соломон? — не млъкваше Дейвид. — Та той е най-мъдрият човек на света! От къде на къде аз ще ръководя това съвещание?

Гавраил произнесе с равен глас:

— Дейвид Пондър, избран си да ръководиш този форум поради три причини. Първо, ти си единственият пътешественик, който живее в настоящето, така че теоретически резултатите от съвещанието непосредствено те засягат. Второ, ти прилагаш знанията, които придоби по време на своите пътешествия, с поразителна ефикасност. И трето (което е най-важно), само ти си представител на *обикновените* хора.

Дейвид се намръщи:

— Не те разбрах.

Архангелът му направи знак да се приближи и докосна кесията за тютюн:

— Помниш ли какво ти казах тогава за твоето специално място в историята на пътешествениците?

— Разбира се. Често се сецам за думите ти. Каза, че съм *последният* пътешественик.

— Точно така. Но не ти казах, че си причислен към обикновените хора. Всички останали пътешественици бяха забележителни личности, а ти беше типичен представител на човешката раса. Нямаше ясна цел, не беше последователен в действията си и това те изпълваше с гняв. Ето защо беше избран да представляваш своите събратя, като попътуваш във времето. През следващите години ти продължи да търсиш знания; пътят ти беше осеян с провали, но ти ги използва, за да се поучиш от тях, и безкористно споделяше с хората тайната на своите постижения. Ето защо според другите пътешественици ти, Дейвид Пондър, си най-великият сред тях.

— Не може да бъде... Не вярвам изобщо да знаят за съществуването ми, камо ли да ме смятат за... даже не мога да го изрека. Невъзможно е!

Архангелът сложи ръце на раменете му:

— Казвам ти самата истина. Затова си избран да ръководиш тази заключителна среща.

Дейвид усети, че дъхът му спира.

— Кога тръгваме? — едва успя да попита.

Архангелът го хвана през кръста, обгърна го с едното си крило, а другото бавно размаха, оттласквайки се от пода. Двамата излетяха през покрива и се зареяха в нощното небе. Тогава Божият пратеник приведе глава и прошепна:

— Веднага.

ТРЕТА ГЛАВА

Преди да загуби съзнание, Дейвид усети как тялото му се ускорява с безумна скорост и наоколо заблестяват разноцветни светлинки. Постепенно дойде на себе си и откри, че не може да помръдне, нито дори да отвори очи. Носеше се с шеметна бързина, а в ушите му ехтеше изключително неприятен звук — напомняше глухия тътен на експлозия, примесена с пронизителния вой на реактивен двигател.

Колкото и да се опитваше, не беше в състояние да разсъждава трезво. В ума му нахлуваха ярки видения, които внезапно изчезваха. Видя първата си къща... Дъщеря си Джени, която прохождаше... Тронната зала на цар Соломон... Автомобила, с който катастрофира преди първото си пътешествие... Родителите си на младини... Целувката, с която изпрати Елън преди последното ѝ пътуване до Остин... Сцени от сватбата им и от погребението...

После сякаш полетя над бойното поле и отново стана свидетел на атаката на Чембърлейн при Гетисбърг... Съзря треперещата си ръка да подписва документите за банкрута... Разходи се по брега на остров Сейнт Джон... Обзет от ужас, видя как Линкълн се размърдва на стола си в ложата в театър „Форд“ и как зад него изниква черен силует... И отново зърна Елън, красивата Елън, облечена с любимата му синя рокля.

— Скъпи — прошепна тя и посегна да го докосне, но същевременно сякаш се отдалечи. — Разчитам на теб. Разчитам на теб. Разчитам на теб...

— Дейвид Пондър! — проговори Гавраил. — Пристигнахме.

Изведнъж умът му се проясни. Озова се до правоъгълна маса, около която бяха наредени столове. Отдолу беше постлано червено ленено платно.

Дейвид се огледа, но не видя нищо... Нямаше даже стени. Дървеният под беше излъскан до блясък. Масивните дъски очевидно бяха от много високи дървета, а пролуките помежду им бяха запълнени

с... „Може да не е злато — помисли си Дейвид, — обаче много прилича.“ Осъзна, че държи чаша с някаква бистра течност. Надигна я и попита архангела:

— Вода ли е?

— Разбира се — подсмихна се той и му направи знак да отпие.

Дейвид веднага се подчини. После остави чашата обратно на масата, изправи се, строполи се на стола и стреснато се огледа.

— Световъртеж — преспокойно му обясни Гавраил. — След няколко секунди ще ти мине. — Той пристъпи зад Дейвид, който се извърна, за да го погледне. — Ще те оставя сам за малко. Почини си.

— А кога ще се срещна с другите? Кога ще започнем?

— Скоро.

Архангелът се обърна и тръгна. Измина няколко крачки и пред него се освети величествена врата. Беше от камък — мрамор или гранит — в който блестяха зелени, сребърни и бели жилки. Гавраил я допря с длан и тя се отвори с такава лекота, сякаш беше безтегловна. Изригна ослепителна светлина, архангелът прекрачи прага и се обърна.

Дейвид си помисли, че иска да запомни завинаги тази неземна гледка.

— Скоро! — повтори архангелът и масивната врата се затвори зад него.

* * *

Дейвид предпазливо стана; с радост откри, че вече може да пази равновесие и даже не се страхува — мисъл, от която го досмеша. За пръв път в живота си изпитваше такова силно вълнение. Изгаряше от желание да се срещне с другите участници, но същевременно се притесняваше. Още не вярваше, че ще може да допринесе за съдбоносните решения, не вярваше и че е по силите му да ръководи форума... но пък беше убеден, че пътешествениците с лекота ще отговорят на въпроса на Гавраил. „А какъв ли ще е въпросът?“

Прииска му се да поразгледа наоколо. Първо се доближи до вратата. Беше тъмна и чезнеше в мрака, но ярко засия, когато той пристъпи към нея. Светлината не се излъчваше отникъде, просто си беше там. Дейвид направи крачка напред и яркостта ѝ се усили.

Същото сияние беше видял и при първата си среща с Гавраил в Несъществуващата земя.

Всъщност вратата се оказа много по-голяма, отколкото изглеждаше отдалеч, и имаше рамка от тъмно дърво, украсена с изящна резба. „Разбира се, никоя дървена рамка не би издържала нейната тежест — каза си Дейвид. — Не и в нашия свят.“ Отстъпи назад и светлината помръкна. Едва сега огледа масата и видя, че при сглобяването ѝ не са използвани гвоздеи, а дървени клинове. Нечия внимателна ръка търпеливо беше загладила плота с гласпапир и го беше намазала със специално масло. Покрай двете дълги страни бяха наредени по три стола, а откъм тясната имаше само един — явно той беше предназначен за председателя, макар че по нищо не се отличаваше. Дейвид прокара пръсти по облегалките и се удиви от прецизната изработка. Дърворезбата беше същата като по ръбовете на масата.

Реши да поседне и да си събере мислите, но му беше трудно да се съсредоточи в тази обстановка. Дори не знаеше къде се намира. „Колко време измина, откакто Гавраил се появи в кабинета ми? — запита се. — Петнайсет минути? Петнайсет часа?“ Не знаеше.

Изведнъж му се стори, че наоколо става някак по-светло... Сякаш сиянието се разрастваше пред очите му и покрай масата постепенно изникваха странни форми — наляво, надясно, накъдето и да погледнеше, се появяваха столове, а после подиум с височина най-малко петдесет сантиметра, зад него нов обръч от столове, заобиколен от още по-голям обръч... Между двете нива имаше стъпала. Ето че станаха четири реда... Зад тях се разкриха още два — Дейвид не знаеше докъде се простират, но така или иначе светлината вече беше престанала да се движи.

Тогава усети миризма на дим. Намръщи се: миришеше на запалена пура! Дейвид обожаваше пурите, но ги отказа преди много години — онова, което за него беше неповторимо ухание за жена му беше противна воня. Той дълго се инати, докато накрая отстъпи и повече никога не запали, дори насаме. А сега букетът от тръпчиви аромати отново го мамеше.

Обърна се и зърна струйка дим в полумрака. Проследи я с поглед и на шестия ред видя... някого. Беше облечен в черно и почти се

сливаше с мрака, но когато отново си дръпна от пурата, огънчето озари лицето му, оброчно от снежнобяла коса...

И бомбето. Черното му бомбе.

Дейвид напрегна очи, обаче непознатият беше твърде далеч... После слезе две стъпала по-надолу. Проблесна черен бастун.

— Виж ти, виж ти! — Имаше дрезгав глас и силен английски акцент. — Ако сте този, за когото ви мисля... За мен е чест, сър.

— Благодаря. Приятно ми е... — отговори Дейвид, неизвестно на кого. Стана и тръгна към беловласия, който бавно заслиза по стъпалата.

Едва сега си пролича, че е доста пълен. С бастуна си опипваше всяко следващо стъпало, като че ли се страхуваше да не падне. Движеше се с наведена глава и бомбето скриваше лицето му. Най-после стъпи на подиума, извади пурата от устата си и протегна ръка да се здрависа:

— Пондър! Добри ми човече!

Дейвид изтръпна: случваше се отново! Този път знаеше, че ще се срещне с хора от друго време, но изживяването пак беше неописуемо! Пред него стоеше самият Уинстън Чърчил, от плът и кръв! Той се усмихна и енергично разтърси ръката му.

— Доколкото разбирам, вие сте героят на деня — каза любезно и пристъпи към масата.

— Моля? — озадачи се Дейвид.

— Е, недейте да скромничите. — Чърчил се изкиска. — Знам всичко за великия Дейвид Пондър. *Осведомиха ме*, както казвахме навремето на „Даунинг стрийт“ 10. Говори се, че вие ще седнете на горещия стол.

— Май да. Гавраил... Впрочем вие познавате ли Гавраил?

Великият държавник повдигна вежда:

— Естествено.

— Гавраил каза, че понеже съм единственият пътешественик, който живее в... ъ-ъ-ъ... настоящето... Всъщност за вас не е настояще.

— Напротив. Разликата е, че сега съм в по-изгодна позиция. Предимно наблюдавам.

Дейвид се изкушаваше да попита каква е тази изгодна позиция, но реши да отложи въпроса.

— Та Гавраил каза, че тъй като в момента живея на Земята, ще съм... както вие се изразихте...

Никога не беше водил толкова налудничав разговор.

— Не го увъртайте, кажете си направо! Кажете: „Аз съм председателят!“. — Чърчил си избра един стол и седна до масата.

— Не ми се иска да...

— Хайде, кажете го! — сърдито се сопна британецът, но след секунда избухна в смях: — Хванахте се! Шегувам се, разбира се. Предлагам да си говорим на „ти“. Наричай ме Уинстън.

— Сериозно ли?! С удоволствие. Стига да не възразявате... да не възразяваш — поправи се Дейвид.

— Не възразявам — отсече Чърчил с тон, подсказващ, че този въпрос е приключен. — Седни. А аз може ли да те наричам Дейвид?

— Разбира се.

— Първият ми въпрос е дали сме вън, или вътре. Питам заради шапката...

Погледът на Дейвид се отмести от сълзящите кафяви очи на премиера, премина на бухлатите му вежди и се спря на бомбето.

Чърчил го хвърли на масата и потърка темето си. После погледна нагоре и повтори:

— Вътре или вън? Не мога да преценя, но във всеки случай доброто възпитание изисква да си сваля шапката, ако сме на закрито... И откъде идва тази светлина? Няма ли кой да ми каже?

Дейвид се разсмя.

— Наистина се интересувам! — настоя Чърчил, опитвайки се да съдържа усмивката си. — Няма и вятър. Направи ли ти впечатление? Къде е вятърът? — Той стана и проточи врат. — Мен ако питаш, на това място му трябва една хубава буря. — Изглежда събеседника си изпод вежди, за да види реакцията му. — Няма нищо по-хубаво от силната буря! Тъкмо ще поразчисти.

— А според мен и така си е чисто — каза Дейвид.

— Да — разочаровано промърмори Чърчил и пак седна. Бръкна в джоба си и извади пура. — Ще запалиш ли?

„Защо не! — помисли си Дейвид. — Ще пуша пура със самия Уинстън Чърчил.“

— С удоволствие. Благодаря.

Чърчил му я запали, с което окончателно го спечели. После подхвана:

— Наблюдавам твоята кариера още от първото ти пътешествие...

— Наистина ли? — Дейвид се изуми. — Не знаех. Нямах представа, че е прието.

— Ами... — Уинстън замахна с пурата си. — Понякога е прието, друг път не. — Примижа и добави: — Стана ми интересен най-вече заради Линкълн. Беше петата ти среща, ако не ме лъже паметта. Завидях ти за нея, не ме е срам да го кажа. И май все още мъничко ти завиждам. Открай време се прекланям пред този човек. Чел съм много за него, още като дете. Обожавам всичко свързано с него. Бил е грозен като мен... Какъв по-голям стимул за един начинаещ политик...

Двамата се засмяха.

Уинстън пое дълбоко дъх и отново заговори, без да изважда пурата от устата си:

— Когато разбрах, че ще се срещнеш със стария грозник, си казах, че не бива да пропускам този случай.

— Да не би да си ни наблюдавал?

— Ами да! Разбира се, ние не виждаме всичко, но пътешествениците, които са вече покойници, се ползват с малко повече... свобода. — Чърчил млъкна и ожесточено засмука пурата. — Докъде бях стигнал?

— Разказваше ми как си наблюдавал моята среща с Ейбрахам Линкълн.

— А, да. Ти ме заинтригува. Линкълн говореше за прошката, а ти... всяка седмица ходеше на църква заради принципа на прошката и същевременно живееше така, сякаш не беше чувал за нея! — Чърчил удари с юмрук по масата и Дейвид подскочи. — Стана ми любопитно. Запитах се: „Как ли ще реагира този млад човек?“. Е, по онова време ти беше млад. После те видях с Гавраил в Несъществуващата земя. Между другото той и мен ме е водил там. Беше ужасно... Обаче се оказа много полезно, защото се вразумих... Да. Чудех се какво ще направиш със Седемте принципа. Всички пътешественици ги получават под една или друга форма...

— Не знаех.

— Много се зарадвах на успехите ти след това, както и на щедростта ти. Разбираш ли, ние тук сме нещо като братство и всеки се

гордее с постиженията на другите. Всъщност тъкмо това очакваме да се случи. Да, очакваме го! Когато разполагаш със Седемте принципа на успеха, от теб се иска само да действаш! На практика резултатът е сигурен! Затова се гордеех с теб, но не бях изненадан. А когато загуби всичко, ми стана още по-любопитно...

— Да — кисело отбеляза Дейвид. — И на мен ми беше много любопитно.

Уинстън се изсмя.

— Добре го каза! Изненада ме, когато успя да си върнеш и парите, и положението в обществото. Забележително постижение, бога ми! А ние си мислехме, че си се е провалил безвъзвратно! Ха-ха! Трябваше да се досетим какво ще стане. Ти ни даде хубав урок. Цялата група последователи на Тома Неверни... Впрочем ти видя ли се с Тома? За твоє сведение, и той е тук... Мисълта ми беше, че след повторния ти успех моите постижения станаха предмет на обсъждане.

— Защо пък твоите? — удиви се Дейвид.

— Ще ти кажа. Защото аз съм човек на *второто действие*. Тоя термин е измислен от мен. Идеално приляга на всеки, който е постигнал успех в първото действие от живота си, а през антракта го е сполетяла трагедия.

— Продължавай.

Чърчил се понамести на стола, извади от устата си пурата и я вдигна като училищна показалка.

— Повечето хора, онези, които участват само в първото действие, до края на живота си говорят само за миналото и за онова, което е щяло да се случи, ако обстоятелствата са били други. Много жалко! Защото истинската трагедия в живота на човека настъпва не когато се предаде, а когато е на крачка от победата и го е страх да играе във второто действие! Знаеш ли, понякога на силните личности им е позволено да предвкусят успеха, за да им се изостри апетитът. Когато им предстои да усвоят още знания, след първото действие те получават кратка почивка в Долината на сенките. Там им е позволено да се отдадат на приятни и тъжни размишления. Там разбират какво е *самота* и постигат смирение. Научават се да мислят за другите и да не се самосъжаляват. Едва тогава придобиват реален поглед върху нещата. Както каза веднъж един пътешественик, осъзнаването на

фактите дава спокойствие. А спокойствието дава възможност за трезви разсъждения. Благодарение на тях се раждат идеите.

— И тогава започва второто действие?

— Точно така — кимна Чърчил и се размърда на стола. — Тогава започва второто действие. В сравнение с него първото изглежда банално и незначително. Позволено ни е да вземем спомена за успеха, усещането, че знаем какво може да се направи, да го добавим към подхранващата смес от мъдрост, опит и свежи идеи и... Ти си живото доказателство какво се случва после. По-точно какво *трябва* да се случи. Истинска трагедия е когато нещата се развият в обратна посока. Виждал съм много мъже и жени, които отказват да напуснат Долината на сенките. Безобразие! И най-ядосан беше Всевишният! Знам го със сигурност, защото бях там. Видях колко се разгневи. Срам и позор!

Чърчил се облегна назад и захапа пурата, дръпна няколко пъти, но тя вече беше угаснала. Извади от джоба си старомодна запалка „Зипо“ и жегна с пламъчето навитите тютюневи листа.

— Много си я харесвам. Не бих я заменил дори за Луната. Подарък ми е от един твой сънародник. — Той подаде запалката на Дейвид, който я разгледа с възхищение. — В началото на бойните действия бях на посещение в една военновъздушна база. Тейлър Мейсън от Балтимор беше командирован да обучава нашите пилоти. Той ми я подари. Каза, че на другия ден се връща в Америка, а вкъщи не смеел да запали цигара. Жена му Хелън... странно е, че още помня името й... тя му забранявала да пуши. Нарекох го „страхливец“, а той се засмя. — Изведнъж лицето на Чърчил посърна и погледът му се устреми в далечината. — Капитан Тейлър Мейсън така и не се завърна при жена си. По-късно разбрах, че е загинал при бомбено нападение на Луфтвафе половин час след моето заминаване. — Замълча и мушна запалката в джоба си. Дейвид го гледаше съсредоточено. — Да... Бомбите бяха за мен. Нацисткото разузнаване беше разбрало къде се намирам... Не се обадох на жена му. Дори не й писах. Бях твърде зает... Все се случваше нещо да ми попречи.

— Убеден съм, че е добре там, където е сега — промълви Дейвид.

— Имаш право. — Уинстън въздъхна. — А защо ти разказах това? Заради запалката... А преди това... А, да! Искях да те поздравя за твоето второ действие. Беше гениално.

— Благодаря.

— В някои случаи второто действие е изумително... Вземи например моето. Малко съм изненадан, че в книгите почти не се споменават ранните ми успехи...

— Ти какво, да не би да четеш биографиите си?

— Не, разбира се. Е, попрелистих няколко... Всички автори описват предимно онзи период от живота ми, когато бях премиер.

Дейвид кимна, макар че изобщо не беше запознат с ранните години от живота на Чърчил. Надяваше се да не започне да го изпитва...

— Държа да се знае, че по време на първото действие бях министър на външните работи и отговарях за колониите. Бях министър на финансите. Казвам го, за да подчертая, че имах блестяща кариера. През трийсетте обаче изпаднах в немилост и ме отстраниха от властта. Останах сам. Всички ми обърнаха гръб... освен онези, които ме чувстваха достатъчно близък, за да ме критикуват. Сочеха ме като пример за главоломен провал. Успехите, лидерските ми качества... всичко това вече беше в Долината на сенките. — Той отново въздъхна. — Обаче! — подхвана с нова сила. — Оказа се, че по това време там няма никой друг, освен мен. И онова, което съзрях, ме изпълни с ужас за бъдещето на човечеството. Докато премиерите на Франция, Белгия и Полша, както и нашият министър-председател, настояваха да се води политика на помирение, аз виждах онова, което за тях беше невидимо. Защото не можеш да сключиш мир с чудовище. Всеки опит е обречен и те превръща в стръв за неговия капан. Видях как Хитлер отново се готви за война, предупреждавах всички за надвисналата опасност, но те не ме чуваха. В крайна сметка нацистите нахлуха във Франция, Белгия и Полша, нашият премиер безславно подаде оставка, а сънародниците ми дойдоха в Долината, понеже знаеха къде се намирам. И тогава започна второто действие... Е, аз май се разбъбрих. — Чърчил подсмръкна и избърса челото си с носната си кърпа. — Може би защото се вълнувам от онова, което ни предстои. Много се радвам, че съм тук.

Дейвид тъкмо се канеше да го попита знае ли какъв ще е въпросът на Гавраил и къде са останалите участници, любопитно му беше и защо му дадоха възможност да остане насаме с прочутия държавник... но преди да успее да каже нещо, вратата бавно се отвори.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Светлината беше ослепителна. Двамата мъже засенчиха очите си, когато Гавраил прекрачи прага. Вратата се затвори и Уинстън отбеляза:

— Ето го. Само не го наричай „ангел“.

— Моля? — Дейвид не беше сигурен, че е чул добре.

— Този е *архангел* — прошепна Чърчил. — Много се засяга, когато го понижават в ранг.

— Аха, ясно — измънка Дейвид, само колкото да каже нещо.

Британският премиер се обърна към новодошлия и гръмко го поздрави:

— Добро утро, Гавраил!

— Добър ден, Уинстън Чърчил. Здравей и ти, Дейвид Пондър — отвърна архангелът.

Без да го изчака да продължи, Уинстън направи онова, което му се удаваше най-добре — премина в атака:

— Какво имаш предвид, когато поздравяваш с „добър ден“, Гавраил? Сутрин, обед или следобед?

Архангелът го измери с поглед и каза:

— Правиш се на интересен, нали? Разиграваш театър пред нашия гост. Вероятно не си забравил, че и преди сме говорили на тази тема.

Гавраил се отправи към отсрещния край на масата, а Уинстън се подсмихна и се обърна към Дейвид, сякаш се канеше да му сподели голяма тайна:

— Това е като онзи въпрос за *вън* или *вътре*. Тук губя представа за времето, направо се побърквам. Затова се заяждам с него — додаде той и вирна палец към Гавраил.

Дейвид с усилие сдържа усмивката си и двамата последваха архангела.

След няколко крачки той спря и посочи:

— Това е аудиторията, местата са разположени амфитеатрално. Гостите вече пристигат. Ще ви обясня правилата, когато всички се

настанят. Заповядайте, господа.

Дейвид забеляза движение вляво от себе си. Стрелна поглед натам и съзря Даниел Бун... или не, май беше Дейви Крокет^[1]... Изведнъж го обля студена пот — в аудиторията нахлу тълпа от хора; някои му бяха познати, други не. Той присви очи, опитвайки се да разбере откъде влизат, но виждаше само фигури, изникващи от мрака. Пред погледа му се нижеха известни и недотам известни личности. Джордж Вашингтон седна на първия ред до жена, която май беше съпругата му Марта. „Пътешественичка ли е Марта Вашингтон?“ — запита се Дейвид. Как би могъл да знае... Зърна нисичък индианец с бродирана памучна туника. В един момент усети, че му се завива свят, и се подпря на масата, за да не падне. Човек с бейзболна шапка на „Янките“ се здрависваше със Сократ... или с Аристотел... във всеки случай — с някой, облечен в тога. Дейвид не познаваше повечето хора в залата, други му се струваха смътно познати, трети просто нямаше начин да сбърка — например Елинор Рузвелт. Някои стояха на групички и тихо разговаряха помежду си, от време на време го оглеждаха и срещаха погледа му, а Луис Армстронг и Фред Роджърс^[2] му се усмихнаха. Той също им се усмихна. Когато Джени беше малка, често гледаше с нея прочутото телевизионно предаване „Кварталът на господин Роджърс“.

* * *

Присъстваха хора от всички националности, облеклото и прическите им издаваха в кой исторически период са живели; имаше даже крале и кралици. Норман Винсент Пийл^[3] с интерес слушаше Мартин Лутер Кинг и одобрително кимаше. После Кинг седна на втория ред до беловлас старец по джинси и тениска.

Дейвид чу, че някой го вика, и се обърна. Христофор Колумб му махаше и се тупаше в гърдите, сякаш казваше: „И аз съм тук!“. Дейвид също му махна. Внезапно настъпи тишина и той осъзна, че всички са вперили поглед в него. По челото му избиха едри капки пот. Чу как Гавраил извика името му; вдигна глава и разбра, че архангелът го приканва да отиде до срещуположния край на масата. Уинстън вече беше заел своето място, така че Дейвид изтича и седна до него.

— На председателското място! — изсъска Чърчил. — Седни на председателското място!

Без да откъсва поглед от Гавраил, Дейвид поклати глава и с крайчеца на окото си зърна ужасеното изражение на политика.

Архангелът само повдигна вежда, опря длани в масата и се обърна към аудиторията:

— Добре дошли, уважаеми пътешественици. С някои от вас се познавам, с повечето — не, но приветствам всички ви. Събрали сме се тук да дадем последна възможност на хората да насочат кораба си по верния път, като ги отклоним от курса, който волно или неволно са поели. — Той погледна към Дейвид. — Сами разбирате, времето лети неумолимо. — Обърна се към дървения сандък, който изневиделица се появи до него, извади голям златен пясъчен часовник и го сложи в средата на масата. — За времето, което ще определи този часовник, трябва да отговорите правилно на следния въпрос... — Гавраил измъкна от робата си пергамент и прочете: — „Какво трябва да сторите вие, хората — заедно и поотделно — за да върнете човечеството на пътя му към успеха?“.

Неколцина пътешественици се намръщиха озадачено.

Дейвид вдигна ръка:

— Може ли за момент? Гавраил, за какъв успех става дума? Финансов? Личен? Нещо не схващам.

Едва ли е възможно нечие лице да изразява едновременно търпение и нетърпение, но тъкмо така изглеждаше в този миг лицето на Гавраил.

— Да, Дейвид Пондър. В качеството си на Негов смирен служител дълго вярвах, че Той е наясно с този факт: че ти, както цветисто се изрази, „не схващаш“. Предлагам двамата с Уинстън да отделите част от отреденото време, за да разтълкувате въпроса, преди да отговорите.

Укор ли беше това?

Архангелът въздъхна, остави пергаментата на масата и продължи:

— Ето какви са правилата. Първо: като председател на съвещанието ще имаш право на шестима съветници (в това число — Уинстън Чърчил); можеш да ги призоваваш един по един с думите: „Председателят иска помощ от пътешественик“. Петима са вече избрани, макар че още не знаят; те ще останат в неведение, докато не

бъдат призовани. Второ: времето ти е ограничено, но моят съвет е да обявяваш кратка почивка, преди да повикаш нов съветник. По време на почивките присъстващите ще могат да обсъждат помежду си чутото до този момент и да изкажат предположения относно отговора на въпроса. Предполага се, че тези дискусии ще повлияят на твоите съветници. Трето: в почивките ти и съветниците ще общувате единствено помежду си. Пътешествениците в залата могат да комуникират свободно. Говоримият език е без значение, всички ще се разбирате. Четвърто: ако изразходваш времето си разумно, ще имаш пет възможности да отговориш на въпроса. При всеки грешен отговор ще имаш право да призовеш нов съветник. Повтарям: разполагаш с пет възможности да стигнеш до отговора. Този отговор, Дейвид Пондър, ще бъде съобщен на присъстващите от теб или от твой представител. Веднага след това ще ти кажа дали си издържал изпитанието, или си се провалил. Пето: аз съм арбитърът, ще следя за спазването на правилата, но няма да присъствам в залата. Ти ще ме повикаш, когато кажеш „готов съм с отговора“. — Гавраил замълча и го погледна в очите: — Имаш ли въпроси?

— Не — отвърна Дейвид.

— Мъдростта ще ти помогне — окуражи го архангелът. — Ти беше избран за председател на тази среща, за да разгадаеш най-голямата тайна, пред която е изправено човечеството. — Той направи пауза, сякаш се колебаеше дали да продължи, после добави: — Отговорът се състои само от две думи. Изкушавам се да ти кажа, че тая надежда да го откриеш... но същевременно нещо ме възпира, защото знам, че Той ти е дарил широки познания и безброй възможности да избегнеш този момент. В крайна сметка ти вече живееш само по Негово благоволение. И макар да не познаваш повечето от тези хора, те до един знаят кой си. И разчитат да си подготвен за предстоящата задача. Поведи ги по пътя, който ще определи живота на техните потомци.

Гавраил се отдалечи от масата.

Никой не помръдна. Никой не продума. Едва когато архангелът пое към вратата, дрезгавият глас на Чърчил наруши тишината като тракане на метални лъжици, хвърлени на пода:

— На дъното вече има доста пясък! — Той стана и се наведе да разгледа часовника. — Няма ли да го обърнеш, за да започнем

начисто?

Отначало архангелът не реагира и Дейвид си помисли, че ще излезе, без да отговори на британеца. Само че Гавраил спря и се обърна:

— Никой няма право да започне начисто, Уинстън Чърчил! Освен това началото на *второто действие* е въпрос на избор. То започва когато човек реши да смени посоката и да поеме по нов път. Ти би трябвало да знаеш това най-добре!

Всички останаха безмълвни, само Уинстън, който все се опитваше да го провокира, разпери ръце и попита:

— В такъв случай колко време ни остава?

Гавраил се замисли. Наклони глава, впери в премиера ледените си сини очи и каза:

— Уместен въпрос. Колко точно време ви остава?

После се обърна и излезе.

* * *

Вратата се затвори и присъстващите тихо заговориха помежду си, но щом Уинстън седна на мястото си, всички се умълчаха.

— Да започваме — промърмори той.

— Да, май нямаме много време — кимна Дейвид. — На теб ясен ли ти е въпросът?

— Отначало мислех, че ми е ясен, обаче като чух как нагло ти отговори крилатият... Май отговорът е по-сложен, отколкото си мисля.

— Така е. Да проучим въпроса, преди да повикаме първия участник.

Уинстън му подаде пергаментата, който архангелът беше оставил до пясъчния часовник:

— Прочети го отново.

Пътешествениците в аудиторията наостриха уши, когато Дейвид прочете на висок глас:

— „Какво трябва да сторите вие, хората — заедно и поотделно — за да върнете човечеството на пътя му към успеха?“ — Обърна се към Уинстън и попита: — Идеи?

Чърчил отговори на мига, без да вади от устата си угасналата пура:

— С теб се хванахме за думата *успех*, но се подведохме от факта, че представата ни за успеха е свързана с материални придобивки. — Усмихна се кисело и добави: — Радвам се, че ти ме изпревари одеде. И без това нашият арбитър вечно търси повод да се заяде с мен.

Дейвид беше забелязал това, но предпочете да не го коментира.

— Повечето хора си представят различни неща, когато стане дума за успех и успешен живот — отбеляза той и надзърна в пергамента. — Тук обаче пише *успешния път на човечеството*. Кое то според мен означава, че не става дума само за материални придобивки.

— М-м-м... да, не *само*. Разбира се, парите са важни, не може да има процъфтяваща цивилизация без процъфтяваща икономика.

Дейвид кимна и отново прочете на глас:

— „Какво трябва да сторите вие, хората — заедно и поотделно — за да върнете човечеството на пътя му към успеха?“ Първо, това означава, че *можем* да направим нещо. Второ — че е задължително да действаме заедно, за да постигнем резултат. Това условие трябва да залегне в отговора ни.

— Много си прав. Освен това фразата „да върнете“ подсказва, че не се търси нещо ново и оригинално, а тъкмо обратното: „да върнете човечеството на пътя му към успеха“ означава, че сме се отклонили от този път.

— А за да се отклониш от пътя, би следвало преди това да си вървял по него.

— Именно. — Чърчил се усмихна лукаво. — Май мозайката започва да се нарежда.

Но Дейвид не вярваше, че въпросът е толкова лесен.

— Може да означава и друго — продължи той, — че *посоката*, която следваме, крие опасности. И че навремето сме вървели в правилната посока.

— Принципът на пътя! — отсече Чърчил.

— Какво?

— Принципът на пътя гласи — Уинстън задържа пурата си, — че не намерението определя крайната цел, а посоката. Помисли: може да имаме всякакви намерения, но не те, а посоката определя докъде ще успеем да стигнем.

Дейвид се съгласи и добави:

— Целта ни трябва да е *благополучен* живот, а не непременно *успешен*.

— Следователно от нас се иска да се стремим към благополучието на човечеството, а не само към успеха му.

Двамата се умълчаха и впериха очи в пергамента, обмисляйки всяка дума, за да си сигурни, че са разбрали задачата, която им предстои. Накрая Уинстън промърмори:

— Интересно... Ще те попитам нещо, приятелю: какво трябва да сторим ние, хората — заедно и поотделно — за да върнем човечеството на пътя му към успеха?

— Това е въпросът, нали? — ухили се Дейвид.

— Това е. И да не забравяме, че отговорът се състои от две думи. Само две. Готов ли си да започнем?

Дейвид кимна. Забеляза, че повечето присъстващи се усмихват, сякаш вярват, че скритите значения вече са разгадани. Той също вярваше, че най-трудната част от пътя вече е зад гърба му.

Подготви се да призове първия съветник.

— Председателят иска помощ от пътешественик!

Думите му предизвикаха раздвижване в аудиторията. Всички въртяха глави, за да видят кой ще се приближи до масата. Неколцина дори станаха на крака и се възряха в дъното на грамадното помещение.

Отначало Дейвид си помисли, че избраникът е вторият американски президент Джон Адамс, но след секунда забеляза, че той просто отива при Томас Джеферсън... После гостите се умълчаха и се заобъръщаха назад. Председателят и съветникът му машинално се изправиха — някой слизаше по пътеката между редовете. Движеше се с високо вдигната глава. Дрехата му беше от грубо бяло платно, ръцете му от китките до бицепсите бяха защитени с лъскава броня от преплетени вериги. Кожени ботуши и ножница с грамаден меч допълваха костюма.

Преди Дейвид да забележи каквото и да било, две подробности привлякоха вниманието му. Първо, това беше жена. Второ, на дрехата ѝ беше избродиран огромен червен кръст.

— Девата! — промърмори Уинстън.

Дейвид кимна, и той я беше познал. Самоуверената млада жена, която спря пред него, беше Жана д'Арк, Орлеанската дева.

— Бонжур — каза тя, без да се усмихне. — Къде е моето място?

— Бонжур, госпожице — поклони се Дейвид. — Седнете където желаете.

Без да се поколебае, Жана д'Арк заобиколи масата и избра стола по средата, точно срещу неговия. Но преди да седне, с привично движение свали ножницата си заедно с меча и я постави пред себе си. После се настани и изпъна гръб.

Беше седемнайсет-осемнайсетгодишна, доста висока, с къса коса, изсветляла от слънцето и подчертаваща зелените ѝ очи. Лицето ѝ беше осеяно с лунички.

— За мен е чест да участвам в това съвещание, мосю Пондър — заговори Орлеанската дева. — Ще дам всичко от себе си и няма да се влияя от своите предубеждения.

— Предубеждения ли? — смая се Дейвид. — Какви по-точно?

— Макар че тук говорим на един език, диалектите си личат... — Тя изгледа накриво Уинстън и добави: — А акцентът на този човек никак не ми допада.

— О, за бога! — промърмори Чърчил, забели очи и посегна да извади пура от джоба на сакото си.

Дейвид не я разбра:

— Какво имате предвид, госпожице?

— Има предвид — обясни Уинстън с досада, — че я побиват тръпки от моята интонация, защото е типична за староанглийския, който предците ни са говорили преди Норманското нашествие. Несъмнено това пробужда у нея неприятни спомени...

Дейвид още не схващаше, така че Чърчил се приведе към него и прошепна:

— Хей, размърдай си мозъка! Прадедите ми са я изгорили на клада! — После отново насочи вниманието си към пурата. Извади запалката, но преди да я щракне, забеляза, че Девата го гледа намръщено, затова смутено се покашля и прибра пурата в джоба си. — Поднасям ви най-искрените си извинения, госпожице. Да започваме.

— Госпожице Д'Арк — подхвана Дейвид — съгласна ли сте с нашето тълкуване на въпроса?

— Да, мосю. И знам верния отговор.

[1] След Гражданската война в САЩ възникнала необходимост от герои, които да мобилизират хората. Заселването на Запада се превърнало в национален проект. Само то можело да обедини Севера и Юга. Търсели се и герои, които да символизират обединението. За тази роля били избрани Бъфало Бил, Даниел Бун и Дейви Крокет, които се превърнали в легендарни личности. — Б.пр. ↑

[2] Фред Роджърс (1928–2003) — презвитериански пастор, текстописец и телевизионен водещ. — Б.пр. ↑

[3] Норман Винсент Пийл (1898–1993) — един от най-изявените автори на литература за личностно и духовно усъвършенстване. Издател и редактор на списание „Гайдпоуст“. — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

Неочакваното изявление на Орлеанската дева изуми всички. Уинстън заломоти нещо, но Дейвид вдигна ръка, за да го накара да млъкне, и насочи цялото си внимание към Жана д'Арк:

— Казахте, че знаете верния отговор...

— Да.

— Сигурна ли сте? Обсъдихте ли теорията си с някого?

— С никого не съм я обсъждала, обаче всичко е ясно. Думата, която търсите, е *надежда*. — Девојката се пресегна, взе пергамента и прочете: — „Какво трябва да сторите вие, хората — заедно и поотделно — за да върнете човечеството на пътя му към успеха?“ Отговорът е: да му дадем надежда. Хората са загубили надежда и за да поемат по верния път към успеха, първо трябва да си я възвърнат. Разбира се, отговорът може да се състои и от две думи, например „възкресете надеждата“. — Тя небрежно хвърли на масата пергамента и добави: — Повикайте Гавраил и му го съобщете.

Дейвид, който беше затаил дъх от напрежение, сега шумно издиша.

— Ама на вас не ви липсва самочувствие, а? — Той погледна пясъчния часовник. — Имаме доста време. Предлагам внимателно да обсъдим този вариант, преди да повикаме Гавраил.

Жана д'Арк кимна, Уинстън се изкиска, а Дейвид укоризнено го изгледа.

Великият държавник разпери ръце:

— Не ми обръщай внимание. Прав си, нека поразсъждаваме. Само че ако беше настоял веднага да отговоря на въпроса, щях да повторя думите на Орлеанската дева: „Възкресете надеждата“. Мисля, че тя има право.

— Признавам, звучи логично — съгласи се Дейвид. — Но нека да го обсъдим. Започнете вие, госпожице Д'Арк. На какво се базира вашето заключение?

— Знаете ли моята житейска история, мосю? Тя ще ви подсказе на какво се базира моето заключение.

— Примерът е идеален — намеси се Уинстън. — В крайна сметка това е единствената житейска история, достигнала до нас под клетва.

— Как така под клетва? — учуди се Дейвид.

— Официалните протоколи от съдебното дело срещу Жана д'Арк през 1431-ва и материалите от процеса за реабилитация, състоял се няколко години по-късно (има предвид документите и разказите на очевидци, доказващи нейната невинност), се съхраняват в Държавния архив на Франция. Чел съм ги, животът на госпожицата е описан много подробно. — Чърчил се обърна към нея. — Но за мен ще е чест да чуя тази история лично от вас.

В залата настъпи мъртвешка тишина.

— Родена съм на 6 януари 1412 година в Домреми — започна Орлеанската дева, — село в Северна Франция. Семейството ми не мизерстваше, но... бяхме бедни. Майка ми Изабел и баща ми Жак бяха венчани в църква. Споменавам го, защото тогава много двойки съжителстваха без брак. С тримата ми братя, които бяха по-големи от мен, и с по-малката ми сестричка пасяхме овцете и обработвахме градината. Беше по времето на онова, което вие наричате *Стогодишна война*. Почти осем десетилетия... — Девојката млъкна за момент и забодe смразяващия си поглед в Чърчил. — Английските лешояди разкъсваха плътта на нашата родина... — Тя отново се обърна към Дейвид: — Френските войници дотолкова бяха обезсърчени от непрестанните загуби на бойното поле, че само като видеха английската войска, преминаваха в отстъпление. Беше лятото на 1424-та, тогава се появи Гавраил... Аз бях сама и черпех вода от реката...

— Момент, момент — прекъсна я Дейвид. — Гавраил ли? И аз съм чел за вас, госпожице. Известно ми е, че сте имали видения и сте чували гласове...

Жана д'Арк се намръщи:

— Разбира се, че ще ги опишат така! А вие как обяснихте на своите съвременници, че сте пътешественик?

Дейвид се обърка, погледна Уинстън, сякаш търсеше помощ, и измънка:

— Казах само на жена си. Никой друг не знае.

Чърчил поклати глава — и той не беше казал на никого.

— А жена ви повярва ли ви, мосю?

— Не — призна Дейвид. — Поне отначало. Много по-късно се убеди, че не фантазирам.

— И на мен не ми повярваха. Бях на дванайсет години, а Гавраил предрече, че един ден ще поведе френската армия и ще освободя Орлеан; после дофинът Шарл^[1] ще бъде коронясан в доскоро окупирания град Реймс. Казах това на родителите си, споменах им за Гавраил и за военните командири, с които се бях запознала; казах им и че съм говорила със Света Екатерина... — Девојката ядосано тръсна глава. — Разбира се, нашите веднага споделиха със съседите и скоро всички в селото ме смятаха за луда... През следващите няколко години Гавраил продължи да ме напътства. Като станах на петнайсет, ме отведе на още едно пътешествие. А през февруари 1429-а обяви, че е настъпил часът. Бях само на шестнайсет, но поведох цял отряд войници и след единайсетдневен поход през вражеската територия се добрахме до Шинон, където се простираше кралският двор. Там изложих плана си пред дофина Шарл.

— И какъв беше планът ви? — поинтересува се Дейвид.

— Да прогоним англичаните, мосю. — Девојката повдигна вежда, сякаш беше под достойнството ѝ да отговаря на толкова глупав въпрос.

— Как реагира дофинът, като му изложихте плана си?

— И той ме помисли за луда, но все пак ми предостави войска. Нямаше избор. Аз бях последната му надежда.

— Какво стана после?

— Поведох армията и на 29 април стигнахме Орлеан, който от седем месеца се намираше под обсада. Сломихме съпротивата на англичаните за девет дни. На 4 май превзехме укреплението около църквата „Сен Лу“. На 6-и — укреплението на августинците. На 7-и — Ле Турел. На следващия ден англичаните започнаха отстъпление. Тези победи предшестваха погрома им при Жарго на 12 юни, при Мьонсюр-Лоар на 15-и и край Божанси на 17-и. Ден по-късно претърпяха съкрушителна загуба и при Пате, повече от половината им войници загинаха. След като Троа и всички други градове по пътя ни се предадоха, на 16 юни влязохме в Реймс. Шарл беше провъзгласен за крал. Стоях до него, когато го коронясаха.

Уинстън колебливо подхвана:

— Ще ми разрешите ли един въпрос, мила девойко? Докато гromяхте нашите войски... — Той се изкашля, търсейки точните думи.
— Искam да кажа... в разгара на битката... съпровождаше ли ви нашият общ приятел Гавраил?

— Не — отсече тя и двамата мъже закимаха, сякаш беше потвърдила предположенията им. — Тогава с мен беше Михаил.

— Михаил?! — изуми се Дейвид.

— Гавраил предсказа, че ще вдъхна надежда за разрешаването на един безнадежден случай. Но в битката до мен стоеше Михаил.

— Мили боже! — прошепна Уинстън.

— Михаил е другият ангел, така ли? — попита Дейвид.

— Другият *архангел* — поправи го великият държавник, който още не можеше да повярва. — Покровител на войската... командир на армията на Всевишния. Боже! Сега разбирам... Винаги съм се чудил как така една шестнайсетгодишна девойка е успяла да победи могъщата английска армия...

— Много пъти съм споменавала Михаил — подчерта Жана д'Арк. — Вижте в архивите, прочетете и книгите на тази тема. Дори пред съда повторих няколко пъти: „Гавраил и Михаил. Гавраил и Михаил!“. Но никой не ми повярва.

— Питам се... — подхвана Дейвид. Огледа се и видя, че присъстващите в грамадната аудитория са притихнали, досещайки се какъв е въпросът му. — Къде бяха Гавраил и Михаил, когато...

— Когато англичаните ме заловиха? Когато крал Шарл VII отказа да плати откуп за мен? И когато ме погребяха жива?

— Да — промълви той. — Къде бяха те тогава?

Изражението ѝ се смекчи.

— Михаил беше бесен, мосю. Толкова дълго ме беше закрилял... Поиска разрешение да убие мъчителите ми, но го отстраниха и го изпратиха надалеч. А Гавраил... той остана до мен. Беше с мен на кладата. Знаеше, че това е неизбежно. Повярвайте ми, оттогава нито веднъж не съм съжалила. Чели ли сте за смъртта ми, мосю? Знаете ли какво казах, преди да умра?

Дейвид поклати глава.

— Ами прочетете, като се върнете в своето време. Всичко, което правим и казваме приживе, е важно. И макар че понякога смъртта е

мъчителна, тя е част от нашето съществуване. В някои случаи последното, което правим, последното, което казваме, е *най-важно* и само то се запечатва в съзнанието на хората. Бях избрана да даря надежда на своите сънародници. А надеждата е като хляба и водата, човек не може да живее без нея... най-малкото не за дълго.

— Така е, основната задача на всеки лидер е да поддържа надеждата — обади се Уинстън. — Изпитвам към вас най-искрено уважение, госпожице, въпреки че сте разгромили армията на моите предци. Вашата кауза е била справедлива. Благодарение на вас искрицата надежда не е угаснала векове наред. Знаете ли, че сега сте светица, покровителка на воините? А също и на затворниците, на мъчениците, на Женския армейски корпус... Дори сте покровителка на всички французи. Защо? Защото вие, прекрасна девойко, вдъхвате *надежда*.

— Благодаря ви, сър — отвърна хладно Жана д'Арк. — Това е и най-важната ми цел. Мнозина твърдят, че успехът ни се дължи на моята храброст, но истинската причина е надеждата. Тя е командир на храбростта и творец на успеха. Защото само онзи, който не я е загубил, е в състояние да твори чудеса. Надеждата вижда невидимото, усеща неосезаемото и постига непостижимото.

— Да, сега вече и аз съм сигурен, че това е верният отговор — съгласи се Дейвид. — Когато се разорих, единственото, което ми остана, беше надеждата. Убеден съм, че всички упорстваме само заради нея. Докато има надежда, продължаваме да търсим изход дори когато разумът ни крещи да се откажем.

— Открай време вярвам — въздъхна Чърчил, — че няма безнадеждни ситуации, има само хора, които са безпомощни да се справят с тях. След като моята малка островна нация се оказа сама в целия свят... — Той млъкна. Не погледна нито към Жана д'Арк, нито към Дейвид, а се взря в масата, сякаш потъна в своите спомени. — Нацистите превзеха Европа, Америка още не се беше включила във войната... В тези сурови дни надеждата и само надеждата ми даваше сили. Тя ми казваше: „Ще се бием по бреговете на океана! Ще се бием на местата за дебаркиране! Ще се бием в полята, ще се бием по улиците, ще се бием по хълмовете и *няма* да се предадем!“.

Аудиторията беше притихнала. Никой не помръдваше.

Премиерът примигна:

— Извинете ме. Мисълта ми беше, че докато дишаме, винаги има надежда.

— Тъкмо това, мосю, ни доказва надеждата — съгласи се Орлеанската дева и за пръв път се усмихна на Чърчил.

Дейвид вдигна очи към нея:

— Кое е доказателството?

— Това, че дишате. Щом още дишате, значи сте жив. А щом сте жив, значи не сте осъществили мисията си на този свят и най-важният етап от живота ви тепърва предстои. Не разбирате ли, няма значение дали сте стар, или тежко болен, няма значение дали сте в депресия, дали ви мъчи безпаричие... Щом още дишате, значи ви очакват нови изживявания, нови познания, нови победи. Животът е пред вас. Това ни доказва надеждата, мосю.

Чърчил се подпря на масата и стана.

— Дължим ви огромна благодарност, госпожице — каза той на Орлеанската дева. — Насочихте ни към верния отговор и изтъкнахте, че надеждата е плод на всеки пълноценен живот. И то при положение че сте живели в най-жестокия и мъчителен период от човешката история. — Той се обърна към аудиторията: — Дами и господа, аз съм изумен! Питам се как от отровната почва е поникнало такова цвете! — После отново заговори на Жана д'Арк, но вече на „ти“: — Прекрасна девойко, чувствам се недостоеен да седя до теб, защото знам, че твоята саможертва е подготвила почвата за пролетта на човешкия дух. — Той повиши глас: — *Надежда!* Орлеанската дева отговори на нашия въпрос. Как ще насочим човечеството по пътя му към успеха? Като му върнем надеждата! Надеждата на хората един в друг! Надеждата за бъдещето!

Присъстващите бурно заръкопляскаха. „Възкресете надеждата!“ — това беше верният отговор.

Дейвид погледна пясъчния часовник:

— Струва ми се, че имаме още време. Да повикаме ли Гавраил?

Жана д'Арк се усмихна и кимна.

— Давай! — насърчи го Чърчил.

— Готов съм с отговора! — провикна се Дейвид и изпита неопишуемо облекчение.

След секунди каменната врата се отвори и Гавраил прекрачи прага, обгърнат от ярката светлина, която нахлу в аудиторията.

— Жана д'Арк, радвам се да те видя! — каза той и се приближи до масата. После се обърна направо към Дейвид, пренебрегвайки Уинстън: — Много си бърз, Дейвид Пондър. Е, слушам те.

— Мисля, че стигнахме до верния отговор — започна развълнувано Дейвид. — Според нас е жизненоважно хората да не се фокусират върху миналите си грешки, а да помислят за онова, което могат да направят. Трябва да си възвърнат надеждата за по-добър живот и да осъзнаят, че им се предлага душевен мир в личен и в професионален план. Истината е, че който губи пари, губи много, който загуби приятел или близък роднина, губи още повече, но загубилият надежда губи всичко. Така че нашият отговор е: „Възкресете надеждата!“.

— Преценката ви за ролята на надеждата е абсолютно точна — изрече преспокойно архангелът. — Вярата в бъдещето и задължителен елемент от решението, което търсите. Обаче отговорът ви е грешен.

После се обърна и излезе от аудиторията.

[1] Крал Шарл VII, владетел на Франция в периода 1422–1461. По време на управлението му английската армия най-после претърпява пълно поражение и така завършва Стогодишната война. Шарл VII модернизира армейската администрация и през следващите десетилетия значително допринесе за превръщането на Франция в сериозна политическа сила. — Б.пр. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Дейвид беше като поразен от гръм. Краката му се подкосиха и той се отпусна на стола. Жана д'Арк наведе глава, а Чърчил зяпна от изумление; пурата се търкулна в скута му.

Изведнъж всички в залата заговориха едновременно. Никой не беше очаквал подобен развой на събитията.

Дейвид пак погледна пясъчния часовник, после извърна очи към помощниците си. Допреди минути и тримата вярваха, че разполагат с достатъчно време...

— Приемете искрените ми извинения — промълви Жана д'Арк.
— Моята прибързаност ни изигра лоша шега.

— Глупости! — Чърчил нервно забарабани с пръсти по масата.
— И аз бях сигурен в отговора.

— Аз също — каза Дейвид. — Честно казано, ако разсъждавах сам, щях да стигна до същото заключение.

Орлеанската дева му благодари с усмивка и промълви:

— Какво ще правим сега?

— Разполагаме с няколко минути — подсети ги Дейвид, — преди да повикаме още един помощник.

Гласовете в залата ставаха все по-гръмки, очевидно никой не знаеше кой ще е следващият призован. Уинстън се опита да се съсредоточи въпреки огромния шум, но вниманието му беше отвлечено от ожесточения спор между Алберт Айнщайн и Томас Едисън.

— Да помислим. Гавраил каза, че надеждата е задължителен елемент от решението, което търсим...

— Това означава, че отговорът ни не е напълно погрешен — отбеляза Дейвид. — Поне в известен смисъл надеждата е залегнала в него.

— Или ще ни отведе до него — намеси се Орлеанската дева. — Кои концепции се градят върху надеждата?

— Личността на човека... Интелектът... — подхвърли Дейвид.

— Способността да предвождаш и да мотивираш — предложи Уинстън.

Хрумнаха им и други варианти, но нито един не изглеждаше достатъчно правдоподобен.

Скоро идеите им се изчерпаха.

— На този етап — обобщи Дейвид — най-важното е да не забравяме, че надеждата със сигурност се съдържа във верния отговор. Готови ли сме да повикаме следващия помощник?

Той се изправи и разговорите в аудиторията утихнаха.

Бенджамин Франклин застана между Айнщайн и Едисън и им посочи масата, давайки знак, че почивката е свършила. Двамата учени бързо се върнаха на местата си, а Франклин поклати глава и се усмихна на председателя, сякаш за да му се извини.

Настъпи пълна тишина. Дейвид се озърна и без да губи време, извика:

— Председателят иска помощ от пътешественик!

На петия ред вдясно от масата настъпи суматоха. Неколцина души станаха от местата си и един висок мъж пристъпи между редовете, като учтиво се извиняваше на всички, които му правеха път. Като стигна до стълбите, той слезе едно стъпало надолу и се усмихна на Дейвид, който също му се усмихна и се отдръпна от масата, възнамеряваше да пресрещне новия си помощник, но Уинстън го спря, като се вкопчи в рамото му:

— Запознай ме с него! — зашепна настойчиво. — Непременно да ме запознаеш!

— Разбира се, нали ще седне при нас! — каза Дейвид и се ръкува с новодошлия. — Оглеждах се за вас, сър. Знаех, че сте тук. Много се радвам да ви видя отново.

— И аз се радвам, Дейвид. Добър избор, ти си най-подходящият човек за тази работа.

— Благодаря ви, сър. Не знам дали съм най-подходящият, но съм много щастлив, че тъкмо вие ще ми помагате. Госпожице Д'Арк, Уинстън, позволете да ви представя господин Ейбрахам Линкълн!

Орлеанската дева леко се поклони, президентът също ѝ кимна. Чърчил обаче сякаш не знаеше къде да се дене. Очевидно благоговееше пред Линкълн, което изглеждаше доста забавно: Уинстън Чърчил, човекът, който беше спасил демокрацията през XX век,

демонстрираше необуздано ликуване пред възможността да се срещне очи в очи със своя герой...

— Господин президент! — Той мощно разтърси дланта на Линкълн, който се извисяваше с цяла глава над него. — Нямате представа колко съм щастлив да се запозная с вас, сър!

— За мен е удоволствие, господин Чърчил...

— Уинстън! Уинстън! Много ви моля, наричайте ме Уинстън!

— С удоволствие — кимна президентът, изчака британеца да пусне ръката му, заобиколи масата и се настани до Орлеанската дева. Понамести се на стола и заговори първо на Чърчил, който седеше срещу него: — Вероятно сте се досетили, че с Дейвид сме стари приятели. Младата госпожица също чувствам като приятелка, защото стотици пъти съм препрочитал описанието на нейните подвизи. Но вие, сър, ме поставяте в неблагоприятно положение. Тъй като сте живели много след мен, вие сте имали възможност да се запознаете с всички хвалби и клевети, писани по мой адрес, докато аз съм лишен от това удоволствие... — Линкълн усети, че Уинстън се кани да го прекъсне, но продължи: — Естествено, знам кой сте и съм поласкан, че съм във вашата компания.

Премиерът засия:

— Благодаря ви, сър! Дейвид, знам, че нямаме време за губене, но ще ми отпуснеш ли няколко секунди? — Без да чака отговор, той започна да рови в дълбокия джоб, където държеше любимата си запалка. Извади я, стеснително се усмихна и каза: — Господин президент, години наред това ми беше талисман. Сега обаче... за мен е чест да ви го подаря.

Дейвид и Жана д'Арк се приведоха, за да виждат по-добре.

Уинстън разтвори пръсти:

— Това, сър, е монета от един цент. В Щатите я наричат *Линкълнов цент*. Първата емисия е била пусната в обращение през 1909 година. Сдобих се с нея съвсем законно... Видях я в колекцията на племенника си и я приватизирах. — Всички се засмяха. — Няма значение как е попаднала у мен, важното е, че оттогава е винаги в джоба ми. Вдъхновяваше ме, както ме вдъхновявате вие, сър. А сега ви моля да я приемете.

Дейвид изчака Линкълн да изкаже благодарността си за ценния дар, а после побърза да насочи вниманието му към предстоящата

задача.

— Господин президент, предполагам, че сте следили нашата дискусия и разсъжденията, които ни насочиха към първия отговор.

— Да — отговори Линкълн и погледна Жана д'Арк, която седеше до него: — Млада госпожице, и аз бях убеден, че това е верният отговор. Много се изненадах, когато Гавраил го отхвърли.

Дейвид огледа залата и попита:

— Имахте ли възможност през почивката да чуete предположенията на другите пътешественици?

— Според някои хора отговорът е „Търсете мъдростта!“ — каза президентът. — В крайна сметка нали това е един от Седемте принципа. Други (сред които е и моя милост) бяха убедени, че възкресяването на надеждата не изключва непрестанния стремеж към мъдростта. Мисля, че... — той повиши глас — ... ако направим още една почивка, колегите в залата ще обсъдят още идеи. Така следващият, който дойде при нас, ще има много по-богати впечатления. Знам, че ни е забранено да общуваме с публиката...

Присъстващите се засмяха.

— Така-а-а — промърмори Дейвид. — *Търсете мъдростта. Търсете мъдростта.* Как ви се струва?

— Да обсъдим и този вариант — съгласи се Уинстън, — само че не е зле да побързаме... Времето лети!

Президентът и премиерът многозначително се спогледаха.

Уинстън заговори пръв:

— Ако търсиш мъдростта, значи си мъдър човек; но ако си въобразиш, че си мъдър човек, значи си кръгъл глупак. Не помня кой го е казал, но аз току-що го изрекох. Чухте ме, нали? Така че си го приписвам.

И четиримата се засмяха, после Линкълн замислено отбеляза:

— Най-умните хора, които съм срещал през живота си, не се гордееха със своята мъдрост. Защото мъдрецът непрестанно се стреми към нови знания.

— Ами да — кимна Уинстън. — И тъкмо в това се коренят всички беди на този свят. Малоумните винаги са уверени в себе си, а умните са изпълнени със съмнения.

— Не са изпълнени със съмнения — възрази Жана д'Арк, — а са отворени за нови идеи.

Чърчил се усмихна:

— Ето че и вие сте натрупали житейска мъдрост, въпреки младостта си.

— Нищо не съм натрупала. Но съм убедена, че колкото повече пясък е изтекъл в житейския ти часовник, толкова по-ясно виждаш през стъклото.

— Така е! — ентусиазира се Уинстън. — Младите хора знаят правилата, а старите — изключенията.

— Напоследък все по-малко вярвам, че мъдростта идва с напредването на възрастта — възрази Дейвид. — От друга страна, смятам, че най-мъдър е онзи, който осъзнава колко оскъдни са знанията му. „Знам, че нищо не знам“... и така нататък.

— Кое то пък стимулира диренето на мъдростта — добави Линкълн. — Предлагам *дирене*: не търсене, а *мъдро* търсене. След като решихме, че това е възможният отговор, да го обсъдим, преди да го обявим.

— Съгласен съм — кимна Дейвид. — Но нека първо да го формулираме, така ще знаем към какво се стремим. Какво е мъдростта?

Всички се умълчаха.

Жана д'Арк първа наруши тишината:

— Мъдростта е в истината.

След малко Линкълн колебливо вдигна ръка, сякаш искаше разрешение да говори:

— Мисля, че мъдростта е способността да предвиждаш последствията от всеки свой избор. И първата крачка към помъдряването е да го желаеш с цялото си сърце. — Той сви рамене и добави: — Предполагам, че *желанието* стимулира първата стъпка към *диренето*.

— Искане за търпение, докато човек осъзнае, че е помъдрял — обади се Жана д'Арк.

— Първата стъпка към мъдростта е любопитството! — провикна се Чърчил.

— И никой не помъдрява случайно — додаде Дейвид. — Убеден съм в това. Както и че никой не се ражда мъдър.

— Вярно е — закима Линкълн. — Ето защо това качество е рядкост при младите. — Той погледна Орлеанската дева, понамести се

на стола, кръстоса крака и лицето му се проясни. — Хрумна ми нещо: характерно за мъдрите хора е, че те не вършат безразсъдни дела.

— Точно така! — Чърчил удари с длан по масата. — Да си мъдър означава да не подхващаш начинания, при които се изисква мъдрост! Ха!

Дейвид се засмя и попита:

— И така, кого можем да наречем „мъдър“? Вече уточнихме, че мъдрите хора са скромни. И все пак *кой* е мъдър?

— Който чете книги — заяви Чърчил. — И общува с мъдри хора. Също и който подлага на съмнение своите възгледи и убеждения. Е, разбира се... онзи, който се съмнява във фактите, е кръгъл глупак.

Линкълн присви очи:

— Може би затова най-прочутите ни учени невинаги са най-мъдрите хора. Не ми се сърдете, цитирам Джефри Чосър... който днес е сред нас! — Той кимна към публиката. — Ето го, на четвъртия ред! Господинът с лилавия костюм!

И четиримата се обърнаха да погледнат писателя, който очевидно се почувства поласкан от това внезапно внимание.

Уинстън продължаваше да разсъждава на глас:

— Хората често бъркат *ерудия* с *мъдрост*. Може да си ерудиран благодарение на познанията, получени от някой друг, но не можеш да си присвоиш мъдростта му. В крайна сметка е напълно възможно знанията просто да спят в картотеките на ума ни. Не и мъдростта! Мъдростта е будна и е винаги нащрек! И макар че е боязлива и често се крие... уловите ли я, тя ще ви стане най-вярна приятелка!

Жана д'Арк рязко смени темата:

— Старостта невинаги върви ръка за ръка с мъдростта.

— Да, някои хора никога не помъдряват — съгласи се Линкълн.

— А как натрупваме мъдрост? — попита Дейвид.

— Казах го оде и пак ще повторя: като четем и като общуваме с мъдри хора — настоя Уинстън.

— Като се отдаваме на размишления в самота — подхвърли президентът.

— Съгласна съм — кимна Жана д'Арк. — Човек трябва да отделя време и за да остане насаме със себе си.

— А също и чрез подражание — предложи Дейвид. — Нали тъкмо това правим, когато четем за мъдри хора или общуваме с тях — подражаваме им!

— Така си е! — подкрепи го Линкълн. — Аз израснах в най-затънтения край на Кентъки. Дори не съм ходил на училище. Езикът и поведението ми до голяма степен са заимствани от хората, на които исках да подражавам.

— Една стара поговорка гласи — обади се Чърчил, — че животът е най-добрият учител. Според мен това изобщо не е вярно. Най-добрият учител е животът на *другите* хора! Ха! „Я да видя първо какво ще направят онези хора!“ — казвам си. Наблюдавам ги и ако за тях водата е топла, значи и аз ще поплувам. — Той комично вдигна пръст към Жана д'Арк и я накара да се засмее. — Ето какво искам да кажа, скъпа девойко: мъдър е оня, който притежава здравомислие и чувство за самосъхранение.

— Аз пък мисля, че понякога е най-мъдро човек да си мълчи! — отбеляза Жана д'Арк.

В дъното на аудиторията някой се изсмя. Британецът се извърна и присви очи, опитвайки се да види кой е нахалникът.

— Да-а-а — въздъхна той. — Работата на ерудирания човек е да говори, а преимуществото на мъдрия е да слуша. — Той погледна Орлеанската дева: — В името на добрите ни колегиални отношения съм склонен да приема, че вашият коментар, макар и свързан с разговора ни и представляващ база, на която ще изградим заключението си, не беше отправен лично към мен.

Дейвид се помъчи да скрие усмивката си:

— Знаете ли, непрекъснато си повтарям въпроса наум и след всичко казано дотук съм убеден, че ключовата дума е *мъдрост*. Но ще ви попитам нещо: какви са проявленията ѝ в живота? Как я прилагаме?

Линкълн се замисли и посочи някого в публиката; един възрастен човек приятелски му кимна.

— Това е Микеланджело — поясни президентът. — Може да не сте го виждали, но със сигурност познавате творбите му. Микеланджело влагаше мъдрост, когато ваеше своите скулптури. — После махна с ръка към една красива чернокожа жена, седяща на първия ред. — А тази дама е Махалия Джаксън. Мъдростта е въплътена в песните ѝ. — Той стана и закрачи из залата, като се

спираше пред различни хора: — Чарлз Дикенс *пишеше* мъдро. Хелън Келър^[1] *преподаваше* мъдро. Рембранд *рисуваше* мъдро. Орвил и Уилбър^[2] *фантазираха* мъдро. Убеден съм, че мъдростта, придобита навреме, отвежда обикновените хора в необикновени посоки. Планините ни учат на стабилност. Слънцето и Луната — на постоянство. Моретата и океаните ни учат да се променяме. Дори мъничката мравка ни учи да работим самоотвержено и колективно, учи ни и на спестовност. Мъдростта е умението да наблюдаваме. Тя е нашият мироглед, нашето равновесие. Мъдростта е нашето чувство за хумор, когато не ни върви. Тя е игрива, тя е грижовна, тя подпомага правилната преценка, охлажда страстите и прогонва раздразнението... — Линкълн направи кратка пауза, за да се увери, че всички погледи отново са вперени в него. — Ако се възползваме от мъдростта, тя ще ни помогне да върнем човечеството на пътя му към успеха.

Възцари се тишина. Това ли е отговорът, който ще предложат на Гавраил?

Дейвид погледна към пясъчния часовник:

— Не знам доколко сте запознати с настоящето, обаче в момента човечеството не е особено мъдро.

— Тази тактика се използва само когато ножът опре до кокала — промърмори Уинстън.

Линкълн се усмихна и кимна, но Дейвид се озадачи:

— За какво говориш?

— Хората и народите действат мъдро едва след като са изчерпали всички други възможности — поясни премиерът и скръсти ръце.

Дейвид се умълча.

— Удивително е как човечеството позволява да го манипулират, без да прояви капчица разум — загатна Линкълн.

— Защо да е удивително? — отвърна Уинстън. — Само мъдреците разпознават мъдростта. Музиката не означава нищо за глухите.

Линкълн въздъхна и промълви:

— Политиците може да са съдници на тази земя, но хората са тези, които ще съдят самите тях. Да се надяваме, че на хората не им липсва мъдрост.

— Но ако им липсва — трепна Жана д'Арк, — или най-малкото ако не могат да я придобият... тогава всичко е загубено.

Отново настъпи тишина. Пътешествениците се мъчеха да си припомнят казаното досега и да се досетят за нещо пропуснато.

Накрая Дейвид попита:

— Всички ли сме съгласни с това заключение?

Избраниците кимнаха.

Той се обърна към публиката, която също го подкрепи. Тогава пое дълбоко въздух и се провикна:

— Готови сме с отговора!

Вратата мигом се отвори и се появи Гавраил, който прекоси залата и застана точно срещу председателя. Притисна длани една в друга и заяви:

— С нетърпение очаквам резултата от тази дискусия, Дейвид Пондър. Убеден съм, че Ейбрахам Линкълн ви е оказал безценна помощ.

— Наистина безценна. Благодаря ти. Да ти кажа ли отговора?

— Както решиш. — Архангелът посочи пясъчния часовник: — Имаш време.

Дейвид усети как нещо го жегва в сърцето — допреди малко беше толкова спокоен, а сега... като видя как пясъкът неумолимо и безвъзвратно изтича, изведнъж се разколеба. „Бъди твърд! — каза си. — Това е верният отговор!“ Но му струваше много усилия да изрече:

— Според нас една от причините ние, хората, да се отклоним от правия път е... че прекалено много се осланяхме на обществените норми. Използвахме ги като пътна карта на живота си... Престанахме да се питаме какви биха били последствията от нашите действия... Поведението на знаменитостите стана еталон за нас при вземането на важни решения... Ето защо... за да върнем човечеството на пътя му към успеха, ние, хората — заедно и поотделно — трябва да потърсим мъдростта... както в личния, така и в професионалния си живот. „Търсете мъдростта!“ — Той направи пауза и повтори: — „Търсете мъдростта!“ Това е нашият отговор.

— Да, Дейвид Пондър — каза архангелът и Дейвид изпита неопишуема радост. — Да, разсъжденията ви са логични, но... за съжаление отново сгрехихте. Наистина стремежът към мъдрост е много важен. Това обаче не е верният отговор.

Гавраил изглежда един по един съветниците около масата и излезе.

[1] Хелън Келър (1898–1993) — американски педагог; тя е първият сляп и глух човек, който завършва колеж. — Б.пр. ↑

[2] Орвил (1871–1948) и Уилбър (1867–1912) Райт — пионери на американската авиация, конструирали първия самолет с двигател. — Б.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

Залата така притихна, че се чу затварянето на каменната врата.

Дейвид опря лакти в масата и наведе глава. Почувства се отчаян и самотен, макар да беше заобиколен от толкова много хора...

Линкълн се пресегна и докосна рамото му.

Като по сигнал пътешествениците в публиката забърбориха помежду си. Само четиримата избрани не помръднаха, сякаш бяха изпаднали в ступор.

Скоро обаче и те дойдоха на себе си.

— Този път бях сигурна, че не грешим! — Жана д'Арк изглеждаше съкрушена.

— Мда-а-а — процеди Уинстън. — Аз също. — После извади пура от джоба си и учтиво попита: — Разрешавате ли да запаля, милейди?

Девојката кимна. Чърчил предложи пури на мъжете и след като те му отказаха, пристъпи настрани и застана до първия ред в залата. Уединението му беше символично, но той все пак запуши и никой не се осмели да му направи забележка. Очевидно беше, че е в отвратително настроение.

— Личи ли ми, че се страхувам? — прошепна Дейвид. — Защото много ме е страх.

— О, да — отвърнаха в един глас президентът и Орлеанската дева.

Тримата нервно се изкискаха.

Чърчил не чуваше какво си говорят, но се начумери, като ги видя да се смеят. Обърна им гръб и впи устни в пурата си. Над главата му се издигна облак дим като от горски пожар.

Жана д'Арк избухна в заразителен смях. След миг останалите я последваха.

— Уинстън няма да одобри поведението ни — отбеляза президентът.

— Няма — кимна Орлеанската дева.

Накрая Линкълн избърса очите си с носна кърпа и въздъхна:

— Поолекна ми. Мисля, че и на вас. Премиерът няма да ни се разсърди, всеки реагира различно на напрежението. Някои смятат, че има моменти, в които смехът е неуместен, но аз съм на друго мнение. Смехът е лек за ума и сърцето, особено когато е споделен. След смъртта на Уили... — Той се обърна към Жана д'Арк: — Уили е синът ми, почина на единайсет години... Та... както казах, след смъртта му седмици наред четях книги с анекдоти. Някои ме обвиниха в безчувственост, Мери също. А аз изпитвах необходимост да се смея... Понякога едновременно плачех и се смеех... но усещах, че трябва да го правя, иначе скръбта ще ме убие.

— Смятате, че Уинстън също се бори със стреса? — Дейвид махна към премиера, който още стоеше встрани.

Линкълн кимна:

— Наблюдавай го. След малко ще му мине и ще стане пак какъвто беше. Е, няма да спре да мърмори, но и няма да се чумери като буреносен облак.

Тримата пак се разсмяха и започнаха обсъждането.

Жана д'Арк се обърна към президента:

— Струва ми се, че хората в галерията са последвали съвета ви да разговарят помежду си.

— Така е. — Той огледа присъстващите. — Но да не губим време. С какво разполагаме? Дейвид, някакви идеи?

— Не знам защо, но продължавам да се питам какво липсва на хората... по-скоро какво са изгубили...

— И какво според вас? — повдигна вежди Жана д'Арк.

— Ако трябваше да отговоря веднага, щях да кажа *дързост*. Това ли е точната дума? Нещо не достига на лидерите ни... Нещо липсва и в начина, по който управляваме собствения си живот. Отговорът е на върха на езика ми, но засега ми убягва.

В този момент Чърчил се върна при тях.

— Ако се доближите до първите редове, ще чуете всичко, което си говорят — подхвърли той с ехидна усмивка. — Това не значи ли, че си служим с измама?

— Ако беше измама — каза Линкълн, — Гавраил щеше да ни определи място, откъдето да не можем да ги чуваме. Забранено ни е да обсъждаме теориите си с тях, но не и да слушаме какво си приказват.

— И какво си приказват? — поинтересува се Дейвид.

Британецът заговорнически прошепна:

— Повечето са на мнение, че въпросът крие някаква загадка... Аз също мисля така. Гавраил отхвърли думите *надежда* и *мъдрост*, но потвърди, че са елементи от верния отговор... Сега в залата се обсъждат какви ли не варианти.

— Например? — не се сдържа Жана д'Арк.

— Според Майка Тереза и Си Ес Луис^[1] отговорът е *смирение*. Дъглас Макартур^[2] и Мария Антоанета не са съгласни. — Той погледна към Линкълн: — Вашият приятел Фредерик Дъглас^[3] настоява на *справедливост*. Мнозина го подкрепят. Клеопатра и доктор Швайцер^[4] заедно с поетесата Емили Дикинсън печелят привърженици с *любов* и *състрадание*, обаче аргументацията им куца. Други твърдят, че отговорът е *вяра* — предвид мястото, на което се намираме, смятам, че е крайно нахално от страна на Марк Твен да ги обвинява в подлизурство...

Междувременно залата изненадващо притихна. Съветниците се озърнаха и видяха, че очите на повечето присъстващи са вперени в последните редове, където седи някаква жена. Хората, които се намираха най-близо до нея, настойчиво гледаха Дейвид и му я сочеха.

— Коя е... — понечи да попита той.

— Амелия Еърхарт^[5] — отговори Уинстън. — Много е симпатична. Миналата седмица си поговорихме. Историята ѝ е забележителна. Няма да повярвате къде е била...

Жана д'Арк го прекъсна:

— Явно има отговор, който смятат за верен.

— Не я питай — обади се Линкълн, — ще нарушиш правилата! Така или иначе ще разберем, когато призовеш следващия пътешественик.

— Между другото — Дейвид извърна лице към президента и Орлеанската дева, — вие как разбрахте, че сте избрани, когато поисках помощ от пътешественик?

— Чух гласа на архангела — отвърна Линкълн.

— Аз също — потвърди Жана д'Арк. — Беше като едно време... Думите му просто екнаха в ума ми.

Дейвид сви рамене, вече нищо не можеше да го учуди. Направи знак на колегите си отново да седнат около масата и се провикна:

— Да опитаме пак. — После стана и се провикна: — Председателят иска помощ от пътешественик!

Този път се изправи някакъв човек в края на първия ред. Беше висок, с червеникава коса, сресана на път и пригладена назад. Енергично се приближи до масата и се ръкува с Жана д'Арк и Линкълн, а после с Дейвид и Уинстън.

Залата се умълча.

— Господин Пондър! Господин премиер... — Непознатият учтиво се поклони. — Казвам се Ерик Ериксън. Приятелите ми викат Ерик или Червения Ерик. Вие ме наричайте както решите.

— Приятно ми е, сър. Моля, седнете — подкани го Дейвид и двамата с Уинстън се върнаха на местата си.

Ерик се настани до Жана д'Арк.

Ерик Ериксън. Червения Ерик. Костюмът му беше съвсем обикновен, но изглеждаше някак... старомоден. Дейвид го изгледа косо: „Кой е този човек?“. Не носеше никакви бижута, с изключение на венчална халка. Оредялата му коса беше намазана с някаква помада; прическата подчертаваше плешивината му. „Сякаш още живее в петдесетте...“ Дейвид хвърли поглед към колегите си, но явно и те не познаваха новодошлия. Взе пергаментата, на който беше написан въпросът. Повъртя го, престори се, че го чете, опитваше се да измисли какво да прави.

— Пясъкът в часовника изтича — равнодушно отбеляза непознатият. — Нямаме време за игрички.

Дейвид се сепна.

— Извинете, не ви разбрах.

— Никой тук не знае кой съм — каза Ериксън. — Защо не ме попитате направо?

„Да му се не види, този да не ми чете мислите?!“

Червенокосият се усмихна:

— О, да. Това е едно от уменията, които придобих през годините.

— Е, добре. Моля за извинение, но наистина не ви познавам. Ще ни кажете ли кой сте?

Ериксън се облакът на масата:

— Не се извинявайте. — После се обърна към Чърчил: — Господин премиер, с вас не сме се срещали лице в лице и съм убеден,

че не сте ме виждали даже на снимка, но в тайната кореспонденция, която водехме, вие ме наричахте Безстрашния рицар.

Отначало Чърчил не реагира и Ерик търпеливо го изчака — знаеше, че ще се сети. А когато това наистина стана, премиерът едва не получи удар. Пребледня като платно, приведе се напред, долната му устна затрепери... Той примигна и промълви:

— Не може да бъде...

Ериксън се засмя и разпери ръце, сякаш казваше: „Ето ме — от плът и кръв!“.

— Не може да бъде! — повтори Чърчил. — Сър, позволете да ви стисна ръката. — Ериксън изобщо не гъкна, макар че британецът почти откъсна дланта му от китката, повтаряйки: — Не може да бъде, не може да бъде... Мили боже!

Дейвид ги наблюдаваше с удивление.

Чърчил отстъпи няколко крачки назад и се вгледа в Ериксън с гордост и обич, както баща гледа сина си.

— Доблестни приятелю! — не спираше да бърбори той. — Не мога да повярвам, че най-после се срещаме... И то при такива обстоятелства!

— Уинстън — меко каза Линкълн, — няма ли да ни представиш джентълмена?

— С най-голямо удоволствие! Скъпи приятели, това е Ерик Ериксън, Безстрашния рицар, на когото дължа собственото си рицарско звание... и разбира се... независимостта на Англия. — Той се обърна към Дейвид: — Впрочем на него дължим и свободата на Америка, защото кой знае как щеше да се развие историята, ако не беше този човек. — Неочаквано британецът сграбчи ръката на червенокосия и я вдигна високо. — Приятели, представям ви Ерик Ериксън, човека, който победи нацистката военна машина!

Проехтяха ръкопляскания, двама мъже в залата даже станаха на крака — бяха американският президент Дуайт Айзенхауер и британският генерал Бърнард Монтгомъри-Монти, главнокомандващият на Съюзническите войски.

Ерик смутено се усмихна, а когато всички се върнаха по местата си, подметна на Чърчил:

— И тях ги виждам за пръв път!

Премиерът се засмя, сякаш никога не беше чувал толкова духовита реплика.

— Господин Ериксън! — Дейвид вече загуби търпение. — Ще бъдете ли така добър да запълните празнотите?

Жана д'Арк и Линкълн го подкрепиха. Ерик явно се стесняваше да говори за себе си, затова Чърчил с охота взе думата:

— Като начало ще изтъкна един факт, който остана скрит за света, защото, образно казано, беше заметен под килима на историята. Повечето хора не знаят, но Съюзническите войски бяха на косъм от разгрома... За малко да бъдем пометени от нацистката армия. Още изтръпвам, като си го спомня.

Дейвид видя, че Айзенхауер и Монтгомъри утвърдително кимат.

— Но как така? — удиви се той. — Защо не съм чувал за това?

Линкълн се усмихна. Знаеше причината и премиерът я потвърди:

— Защо не си чувал ли? Защото този факт не се споменава в учебниците, драги. Както ти е известно, историята се пише от победителите. Имай малко търпение и ще ти обясня. — Чърчил пое дъх и се втренчи в пясъчния часовник, сякаш нещо го озадачи. Чукна с пръст по стъклото, намръщи се, после отмести поглед към Ериксън. — Нямаме много време, така че ще се придържам към фактите. Ерик Ериксън е роден в Бруклин, в бедно семейство. Благодарение на упоритото залягане над уроците завършил гимназия с отличие, а сетне и престижния университет „Корнел“. Получил диплома за инженер и започнал работа на едно петролно находище в Тексас. През двайсетте станал член на екипите на „Стандард Ойл“ и още няколко фирми в Европа и Далечния изток. Бил общителен човек и навсякъде печелел приятели. Сключил брак със забележителна млада жена — след малко ще поясня защо я наричам „забележителна“... — Уинстън се обърна към Ериксън: — Сър, знам само псевдонима ѝ: Пленителната девойка. Ще ми позволите ли на този късен етап да узная истинското ѝ име?

— Ингрид — отговори червенокосият. — Ето я там. — Той посочи към мястото, откъдето беше дошъл.

Всички се обърнаха да я видят. Ингрид се смути и им помахаша.

— Ингрид — повтори Уинстън и учтиво се поклони. — За мен е чест, скъпа госпожо! — После отново заговори на Ерик: — Благодарността ми е не само към вас, но и към прекрасната ви съпруга. — Уинстън изгледа пътешествениците около масата и продължи

разказа си: — През 1936 година Ерик поде една малко странна кампания, която, макар и бавна в началото, набра скорост през следващите три години. По онова време той се прослави като сериозен бизнесмен, но необяснимо защо се захвана да унищожи репутацията, която беше градил цял живот. Светът вече ненавиждаше Адолф Хитлер, а Ерик започна открито да изразява възхищение от диктатора. Прехласваше се пред „гения му“ и изтъкваше „неоценимия му принос за прогреса на човечеството“. За капак се изказваше като отявлен антисемит. Както се досещате, скоро приятелите и колегите му започнали да го отбягват; неприязънта им се задълбочила, след като през 1938-а в един претъпкан ресторант Ерик унизил известен еврейски търговец... охулил го с вулгаризми, обидни не само за семитите, но и за всички други народи. Тирадата беше „обезсмъртена“ в обширна вестникарска статия, заклеяваща Ерик и неговите близки, в това число и милата му съпруга. Всичките му роднини и приятели се бяха отрекли от него. Накрая той направи непростимото — отказа се от американското си гражданство и двамата с Ингрид заживяха в Швеция.

Дейвид и Линкълн се навъсиха, макар да знаеха, че историята не свършва дотук.

— Фирмите му за износ на петрол продължиха дейността си и там, а той продължи да скандализира обществото със своите изказвания. Скоро пронацистката му позиция стана широко известна в Швеция и му спечели нови врагове. Единствената разлика беше, че в тази страна имаше и хора, които не се бояха открито да го подкрепят.

Чърчил захапа угасналата си пура и попита червенокосия:

— Дотук всичко е вярно, нали?

Изчака го да потвърди и поднови разказа си:

— Не след дълго с него се свързали хората от Гестапо, внедрени в германското посолство в Стокхолм. „Страната ни — казали — страда от недостиг на петрол; като един от световните експерти в тази област вие можете да окажете неоценима помощ на Третия райх...“ След което попитали дали хер Ериксън би желал да работи в полза на нацисткия режим. Разбира се, срещу щедро възнаграждение. Той отговорил, че на драго сърце ще подпомогне каузата на фюрера. Съдействал на нацистите да сключат изгодни договори и подпомогнал усилията им за разширяване на тяхната индустрия за производство на синтетично гориво. По онова време Германия беше световен лидер в

сложната технология за добиване на гориво от въглища, така че нацистите не внасяха петролни продукти. Въпреки усилията си нито американците, нито англичаните не разполагаха със сигурна информация за местонахождението на германските рафинерии. Както се досещате, там се спазваха драконовски мерки за сигурност. Освен това заводите за производство на синтетично гориво бяха така добре замаскирани, че все едно се намираха вдън земя. Всъщност... хм, ще ви издам една тайна: наистина си бяха под земята. Всичките! Производителността им беше толкова висока, че напълно задоволяваха потребностите на нацистката военна машина. — Чърчил се прокашля. — И тук започва най-интересното. В края на 1942 година Безстрашния рицар се срещнал със самия Химлер, шефа на Гестапо. Масов убиец, какъвто историята до този момент не познаваше. Предложил му да построи в неутрална Швеция огромен завод за синтетично гориво. Обяснил му, че тази рафинерия никога няма да бъде застрашена от атаките на Съюзниците и ще работи с пълен капацитет, осигурявайки гориво на Третия райх, в случай че заводите в Германия бъдат бомбардирани. Връчил му планове за експорт, одобрени от шведски бизнесмени, и споразумения за финансиране, подписани от шведски банки. „Ще бъде ли възможно — подхвърлил — да се инвестират и средства на физически лица?“ И добавил, че ако събеседникът му реши да вложи свои пари, реализирането на проекта ще се ускори, а хер Химлер ще получи солидни приходи, които ще се съхраняват в швейцарски банки, в случай че (не дай боже) Германия загуби войната. Идеята беше гениална! Шефът на Гестапо захапал стръвта, обещал да инвестира в проекта и с благословията на Хитлер наредил изграждането на новия завод да започне незабавно. Разбира се, за тази цел... — Уинстън разпери ръце и невинно се ококори. — За тази цел Ерик задължително трябвало да се запознае с германската технология, която ще се прилага в завода в Швеция. — Ха! — Той удари с длан по масата. — Така Безстрашния рицар проникна в змийското гнездо и се сдоби със специален гестаповски пропуск, подписан от Химлер. Документът го оправомощаваше да пътува навсякъде из Германия и да разглежда всяка петролна рафинерия и всеки завод за синтетично гориво. Също и да получава пълна информация както от експертите, така и от хората, отговарящи за сигурността. Лично Хитлер му отпуснал личен автомобил с шофьор и неограничено количество

купони за бензин! През следващите седмици и месеци нашият приятел посети почти всички петролни рафинерии и заводи за синтетично гориво в Германия и в окупираните територии. Събра подробни описания на производствения процес, снабди се с карти, указващи местонахождението на обектите...

Чърчил погледна пясъчния часовник и не довърши изречението. Отново изглеждаше притеснен от нещо, но не го сподели.

— Времето лети, приятели. Бих могъл да разказвам тази история цял ден... Или да я опиша в книга, което някой отдавна трябваше да направи. Ще отбележа само, че през 1943 година германските заводи, включително подземните, бяха подложени на масирани бомбардировки от американски бойни самолети. — Тук британският премиер така се въодушеви, че лицето му поруменя. — Бомбардировачите не само безпогрешно улучваха целите, ами се връщаха след възстановяването на заводите и отново ги разрушаваха... След няколко месеца доставките от петролните рафинерии започнаха драстично да намаляват и в края на 1944-та производството на синтетично гориво беше прекратено. Германските самолети бяха повече от нашите, германските танкове бяха повече от нашите, но... нацистите вече нямаха гориво за тях! Слабо известен факт е, че по онова време първите реактивни бомбардировачи „Месершмит 262“ вече бяха слезли от конвейера, но не можеха да излетят... поради липса на керосин! При Арденската офанзива германските войници се укрепиха около танковете си, защото им свърши горивото! 300 000 войника се предадоха в долината на Рур поради липса на гориво! По всички фронтове в Европа бойните действия бяха прекратени, понеже врагът вече не можеше да се придвижва! И това се случи благодарение на Ерик Ериксън, Безстрашния рицар, който сега седи тук, сред нас.

Настъпи тишина; Ериксън се притесни и започна да се върти на стола си.

Дейвид беше изумен от смелостта, проявена от този човек в името на всички хора по света. Странно, но никога не беше чувал за него. Погледна го и изтърси:

— Вярно ли е всичко това?

Нищо друго не му хрумна.

— Абсолютно всичко! — провикна се някой от залата.

Беше генерал Айзенхауер, главнокомандващият на Съюзническите войски.

Уинстън добави:

— Навремето генерал Айзенхауер... пардон, президент Айзенхауер официално обяви, че ако не беше Ерик Ериксън, войната щеше да продължи най-малко още две години. По време на Нюрнбергския процес Алберт Шпеер, министър на отбраната в Третия райх, призна, че разрушаването на заводите за синтетично гориво е довело до края на бойните действия.

— Господин Ериксън — обади се Линкълн, — а имаше ли опасност да ви разкрият?

— О, да. Движех се по острието на бръснача — отвърна червенокосият. — Вербувах съмишленици в окупираните територии и докато пътувах до Швеция и обратно, не знаех дали междувременно някой от моите шпиони не е заловен от Гестапо... Всяко мое пътуване до Германия криеше рискове. Сътрудничката ми Мариане фон Мьолендорф беше екзекутирана. Гледахме се в очите, когато я разстреляха. Можеше да ме издаде, но не го направи. Все си мисля, че трябваше да се намеся, когато...

Чърчил видя измъчения поглед на Ерик и побърза да възрази:

— Но тогава щяха да убият и двамата ви! Не сте имали избор. Започнат ли да ви измъчват угризения, спомнете си, че войната е свършила благодарение на вас.

— Може би... Така твърдят всички — призна Ериксън.

Уинстън обаче нямаше намерение да се предава и от възмущение му заговори на „ти“:

— Ерик! Ерик, изслушай ме! Искаш ли да чуеш нещо, за което не подозираш?

— Защо не...

Британецът стрелна с поглед Айзенхауер.

— Първо, неколцина души подписахме декларация, че ще пазим в тайна това, което сега ще ти кажа. Но присъствието ми тук я обезсилва, нали? Твоят подвиг, макар да е известен само на шепа хора, спаси живота на стотици хиляди. Реалният ти принос обаче е още по-голям. Осъзнахме го едва след края на войната, когато проучихме германските архиви и секретните доклади, включени в тях. Рафинериите и заводите за синтетично гориво бяха разрушени,

разбира се. Но при бомбардирането на завода в Мерзебург-Лойна беше унищожена и една сграда, в която се оказа, че са били провеждани опити с тежка вода. Според докладите, скъпо момче, ако не бяхме сринали тази сграда, Хитлер щеше да разполага с атомно оръжие.

Дейвид преглътна няколко пъти и каза:

— Имаш право, Уинстън. Човечеството е задължено на този човек. Ерик, ами твоите близки... те научиха ли истината след войната?

Червенокосият се усмихна:

— Да, и това беше най-щастливият ден в живота ми. Няколко месеца след капитулацията на Германия Държавният департамент даде официална вечеря. Събитието беше обгърнато в тайнственост. Поканени бяха нашите роднини, бившите ни приятели, колегите ни и още много хора, но никой не знаеше повода. След като всички седнаха, един служител на американското посолство обяви кои са почетните гости. Двамата с Ингрид стояхме отвън. Като влязохме, хората ахнаха. Организаторите побързаха да им разкажат цялата история, преди да са ни линчували... Е, почти цялата, без засекретените подробности. Близките и приятелите ни се разплакаха, ние също плачехме, когато най-последно ни прегърнаха. Та... както се казва в онази банална поговорка, всичко е добро, когато свършва добре... — Той сви рамене. — Ами това е.

— Прав си, с часове можем да си говорим за тези неща... но сега трябва да побързаме — напомни Дейвид. — Да обсъдим и друг вариант за отговор. Ерик, можеш ли да ни помогнеш?

— Ще се опитам. Хората в залата предлагат „Бъдете смели“ или „Проявете смелост“. Не съм го измислил аз, но смятам, че са прави.

— Да го обсъдим — намеси се Линкълн. — И по-бързичко! Ако и този път не познаем... Дано не се случи, разбира се, но все пак трябва да си оставим малко време.

— Всеки, който чуе моята история, си мисли, че изобщо не съм се страхувал — започна Ериксън. — А беше точно обратното: постоянно изпитвах страх, просто изпълнявах дълга си. Казвам го, за да не се отклоним в погрешна посока. Смелостта не е липса на страх. Смелост е да превъзмогнеш или да надвиеш страха.

— Съгласна съм — обади се Жана д'Арк. — Изразихте се много точно.

— И още нещо — разприказва се Ерик, — смелостта понякога ни напуска; за да я запазим, трябва да не мислим за собствения си живот.

— Какво всъщност е смелостта? — намеси се Дейвид. — Да започнем оттук.

Уинстън беше категоричен:

— Смелостта е добродетел — заяви той. — Загадъчна добродетел, пред която затрудненията отстъпват и всички препятствия рухват.

— Смелостта не е само една от добродетелите — отбеляза Линкълн, — а пробен камък за всички останали.

— Добре казано — кимна Чърчил. — И все пак, господин президент, съгласете се, че смелостта е най-голямата добродетел. В крайна сметка ако не я притежаваме, няма как да проявим и другите си положителни качества.

Линкълн се засмя:

— Прав сте, господин премиер. Без нея дори мъдростта е безплодна.

— А дали е форма на потенциала? — подхвърли Дейвид.

— Не! — пламенно възрази Жана д'Арк. — Убедена съм, че всеки човек има потенциала да постигне всичко, към което се стреми. Но малцина дръзват да го сторят.

— Смелостта въздейства на умовете и сърцата — промълви тихо Ерик. — Заразителна е. Храбрецът се откроява и всички са готови да го последват. Освен това смелостта умножава възможностите, а малодушието намалява шансовете за успех. Животът ми неведнъж е бил в опасност заради страха на моите сътрудници. Хората и нациите са толкова тясно свързани, че страховете на боязливите поставят на карта живота и свободата на останалите.

— Как се придобива смелост? — попита Дейвид.

— Нямам намерение да обсебвам дискусията — вметна Ерик, — но може ли да отговоря и на този въпрос? Убеден съм, че независимо дали си мъж или жена, младеж или девойка, ако ти липсва смелост, нищо няма да постигнеш. Смелостта и честта са най-големите добродетели. Според мен всеки човек е смел по душа, но смелостта ни се проявява само когато много държим на нещо или на някого. Тогава поемаме рискове, които иначе биха били немислими.

— Браво! — Уинстън изръкопляска.

Другите около масата одобрително закимаха.

— Значи може би верният отговор е „Проявете смелост!“ — съгласи се Жана д’Арк. — Ако проявим смелост, ще се върнем ли на пътя към успеха?

Ерик погледна към Дейвид:

— С теб сме почти съвременници. Мисля, че „смелост“ е верният отговор. — После се обърна към Чърчил, Линкълн и Жана д’Арк: — С риск да ме помислите за циник, ще ви кажа, че с малки изключения днес вече няма лидери като вас. А когато един народ забрави качествата на лидерите, които са го превърнали във велика нация, той не държи да види същите качества в лицето на новите си политици.

— Да-а-а, наистина сме забравили онези прояви на безпримерна храброст, така характерни за отминалите времена — заключи Дейвид. — Все повече се убеждавам, че ние, хората — заедно и поотделно — трябва да проявим повече *смелост*. Ти какво мислиш, Уинстън? А вие, госпожице Д’Арк? Как беше по ваше време?

Първа отговори Орлеанската дева:

— Открай време ми се струва, че храбростта като проява на физическа сила е доста разпространена, но моралната смелост е изключителна рядкост.

— Това не се е променило и досега — усмихна се Ерик.

— В живота си съм се сблъсквал с всякакви хора, с диаметрално противоположни убеждения — въздъхна Линкълн и погледна нагоре, сякаш се мъчеше да си спомни нещо. — Искане за смелост, за да изразиш несъгласие и да се противопоставиш на всеобщото мнение, но се иска смелост и за да изслушаш опонента си. Смелостта е мост към мъдростта. Миналото, макар и изпълнено със скърби и терзания, не може да бъде отменено. За да не го преживеем отново, трябва да посрещаме всяко следващо утро с надежда и мъдрост.

— Надежда и мъдрост... — повтори Жана д’Арк. — Може ли да се каже, че и двете са съставни елементи на смелостта?

— Да! Да! — убедено закима Чърчил. — Но дали отговорът е „смелост“?

— Искане да върнем човечеството на *верния* път, нали така? — намеси се Ерик. — Мислите ли, че в наши дни примерите на смелост

са по-малко, отколкото в миналото?

— Може би сега имаме по-малко *възможности* да проявим смелост — подхвърли Дейвид.

— О, я стига! — начумери се Уинстън. — Бедните духом и лишени от мъдрост и надежда винаги си търсят оправдания! И винаги се измъкват, като хвърлят сянка на съмнение върху делата на смелите! Защото се плашат от тях!

Всички се засмяха — аргументите на британския премиер бяха неоспорими.

— Готови ли сме? — попита Дейвид накрая.

Никой не дръзна да му отговори, всички се втрениха в него за миг и отново избухнаха в смях. Напрежението беше огромно.

— Ще повикам Гавраил — каза той и погледна пясъчния часовник. — *Надявам* се нашата *мъдрост* да ни е насочила към *смелостта*.

Ерик изсумтя:

— Подсети ме после да ти обясня колко плосък ти е каламбурът.

Дейвид кисело се усмихна:

— Важното е да ни е забавно накрая. — После се провикна: — Готов съм с отговора!

[1] Клайв Стейпълс Луис (1898–1963) — английски писател, академик, специалист по история на Средновековието, литературен критик и теолог. — Б.пр. ↑

[2] Дъглас Макартър (1880–1964) — американски генерал, изиграл важна роля във Втората световна война. Фелдмаршал на филипинската армия. — Б.пр. ↑

[3] Фредерик Дъглас (1817–1895) — чернокож американски аболиционист. По време на Гражданската война спомага за организирането на два полка афроамериканци и ги призовава да се бият на страната на Севера. Основател на вестник „Северна звезда“. — Б.пр. ↑

[4] Алберт Швайцер (1875–1965) — немски лекар, философ, теолог, органист, музиколог. Носител на Нобелова награда за мир (1952). — Б.пр. ↑

[5] Амелия Еърхарт (1898–1937) — първата жена пилот на едномоторен самолет, прелетяла Атлантическия океан. На 2 юли 1937

година машината ѝ изчезва безследно по време на полет над Тихия океан. По този повод са изказани безброй предположения, много от които граничат с фантастиката. — Б.пр. [↑](#)

ОСМА ГЛАВА

Гавраил се приближи до масата, скръсти ръце пред гърдите си и попита:

— Готов ли си с отговора, Дейвид Пондър?

Дейвид се изправи:

— Така мисля.

— С нетърпение очаквам да го чуя.

— Ти каза, че първите ни две предположения — *надежда* и *мъдрост* — са елементи от верния отговор... — Дейвид реши този път да избегне предисловията. „Какво има да обяснявам — каза си. — Знам, че сме на прав път.“ — Така че отговорът е: „Проявете смелост!“.

Архангелът мълчеше.

Дейвид не издържа и започна отново:

— Надеждата и мъдростта са задължителни предпоставки за смелостта... По всичко личи, че в миналото хората са били по-смели... Очевидно има...

— Отговорът е грешен — прекъсна го Гавраил, отдръпна се от масата и се насочи към вратата.

Чърчил сви юмруци, измънка нещо под носа си и посегна за поредната пура. Дейвид пребледня като платно. Линкълн го гледаше със съчувствие и се чудеше как да го окуражи. Жана д'Арк озадачено бърчеше чело, а Ерик седеше със затворени очи.

Масивната врата се отвори и всички изпроводиха с поглед отдалечаващия се архангел. Сиянието ѝ озари аудиторията и се отрази в широката му дреха. Ненадейно Дейвид чу собствения си глас, който надвика шума в залата:

— Гавраил!

Небесният пратеник спря, наклони глава, сякаш мислеше, че му се е причуло, и бавно се завъртя — но не дотолкова, че да застане лице в лице с човека, който го беше повикал.

— Да, Дейвид Пондър?

Сърцето на председателя биеше до пръсване, той се почувства като ученик, току-що хванат на местопрестъплението от самия директор... Изражението на крилатия никак не беше любезно.

— Да, Дейвид Пондър? — повтори той малко по-високо и повдигна вежда.

Дейвид не беше сигурен защо го повика. От чувство за безсилие? От страх? Не стига това, ами сега не знаеше какво да му каже.

— Гавраил... — измънка той и пак млъкна. В главата му беше пълен хаос, чувстваше се неловко пред погледите на всички тези хора в залата, затова изтърси първото, което му хрумна: — Може ли да ти зададем няколко... въпроса?

— Разбира се — отвърна Гавраил и отново се върна до масата.

Вратата безшумно се затвори. Дейвид се спогледа със своите четирима помощници. Всички бяха слисани от неочаквания обрат на събитията.

— Не знаех, че можем да задаваме въпроси — продума той, опитвайки се да овладее треперещия си глас. — Ти не ни каза, че имаме право...

— Но не съм казал и че ви е забранено.

— Гавраил?

— Да, Ерик Ериксън?

— Има ли нещо, което сме пропуснали и което може да ни е от полза? Например някакъв източник на информация, свързана с верния отговор?

— Чудесен въпрос — кимна архангелът. — Уви, не сте. Аз съм единственият ви източник.

— Ха! — Уинстън дрезгаво се изсмя. — Наистина чудесен въпрос! Типичен за всеки шпионин! Така. Да не губим време. Какво друго ще питаме ангела?

— *Архангел!* — сръза го Гавраил.

— О, да. Извинете ме. — Британецът смигна на Дейвид.

— Аз искам да ви попитам нещо, сър — каза Линкълн. — Одеве споменахте, че възкресяването на надеждата и диренето на мъдростта са елементи от отговора. Отнася ли се това и за „Проявете смелост“?

— Напълно. Без смелост мъдростта и надеждата не са истински добродетели; без мъдростта и надеждата смелостта не може да

достигне пълната си висота. Да, надеждата, мъдростта и смелостта са включени в отговора, който търсите.

— А този отговор — колебливо подхвана Жана д'Арк — в състояние ли е да промени ли света?

— Да. Открай време е така — отвърна Гавраил.

— Дали не задълбаваме излишно? — подметна Чърчил. — Дали не усложняваме нещата?

— И да, и не — усмихна се архангелът.

— Много благодаря! — отвърна язвително премиерът. — Оказа ни неоценима помощ!

— Разбирам раздразнението ти, Уинстън Чърчил — призна Гавраил, — и ще оставя без внимание твоето детинско заяждане. Отговорът е много близък до ума и наистина се учудвам, че толкова ви затруднява. Да, разсъждавате логично, но типичният човешки егоизъм ви пречи да стигнете до решението.

— Моля те, Гавраил, прояви още малко търпение! — намеси се Линкълн и укорително смръщи вежди към Уинстън. — Опитваме се да стигнем до същината. Какъв ти егоизъм... Не искам да споря с теб, но ми се струва, че вече не ни е останала и капчица самоуважение. Тъкмо сега лично аз съм толкова объркан. Моля те, помогни ни да проумеем какво ни пречи.

— Веднага ще ти отговоря, Ейбрахам Линкълн. Пречи ви човешката природа. Да, нарекох човеците „егоисти“, но нямах предвид седящите около тази маса... с едно изключение. — Гавраил стрелна с поглед британеца, който се ухили, сякаш беше получил похвала. — Искях да кажа, че хората са егоисти по душа.

— Съжалявам, но пак не разбирам — призна Линкълн. — Ще бъдеш ли така добър да...

— Хората са убедени, че всичко съществуващо на Земята в този момент е върхът на постижението. Горделиви сте.

— Горделивостта е първата стъпка към провала — отбеляза Жана д'Арк.

Всички закимаха, без да откъсват очи от архангела.

— Убедени сте и че сега сте по-силни от всякога — продължи той. — Прекланяте се пред собствения си интелект. Стъпихте на Луната и си мислите, че това е велико постижение, а в същото време не

ви стига умът да разгадаете подсказките, които Той ви е оставил, за да узнаете повече за сътворението на това небесно тяло!

Чърчил понечи да го прекъсне.

— Не съм свършил, Уинстън Чърчил! — каза преспокойно Гавраил. — Вярвате във всичко и в нищо! Възторгвате един от друг като деца пред илюзионист! Възторгвате се и от самите себе си! — Гавраил замълча, после добави: — Аз не съм във възторг от вас. Вярвате, че сте венецът на еволюцията, че сте се превърнали във висша раса, а истината е съвсем друга! Не се еволюирали — обяви презрително Гавраил, — а сте се върнали много назад!

— Аз... не оспорвам думите ти — подхвана Дейвид — и мисля, че... ние просто се опитваме да ги разберем. Кажете ми, не е ли вярно, че живея в най-напредничавата епоха?

Архангелът огледа всички, за да се увери, че и те мислят така, сетне тежко въздъхна:

— Във въпроса, който ви зададох, се пита как ще *върнете* човечеството на пътя му към успеха. Първоначалното ви предположение, че хората са се отклонили от правия път, беше много логично. Но сега вече загубих надежда, че ще стигнете до верния отговор.

— Защо?

— Защото ако не знаете кой е пътят към успеха, как ще се върнете на него?

— Значи само си въобразяваме, че цивилизацията е направила гигантска крачка напред? — обади се червенокосият.

— Точно така, Ерик Ериксън. Някога на Земята имаше толкова напреднала цивилизация, че в сравнение с нея вие сте като малки деца. Хората бяха постигнали забележителни успехи в математиката, инженерните науки, архитектурата, металургията. И за разлика от вас притежаваха мъдрост и вяра.

— Защо не сме чували за тях? — учуди се Ерик.

— Същия въпрос ми зададе и Дейвид Пондър. Помниш ли, Дейвид? Не познавате историята на своя земен свят! Повечето ви учени работят в твърде тесни времеви рамки! Тази цивилизация е съществувала трийсет хиляди години преди ацтеките и инките. Малцина днес подозират за нея.

— Имаш ли доказателства? — подхвърли хапливо Уинстън.

— Защо са ти доказателства, като няма да ги разбереш, Уинстън Чърчил? Съвременните хора не притежават способностите и мъдростта на своите събратя от тази цивилизация. Най-интелигентните представители на вашето общество тепърва започват да осмислят данните за нейното съществуване. Например обелискът в Луксор... Висок е двайсет и два метра и тежи над четиристотин тона. Вашите учени още спорят как е изваян, как е преместен на сто и шейсет километра в пустинята и как е поставен в изправено положение. Ами каменните градежи в Боливия, Перу и Египет? Всичките ви инженерни постижения бледнеят пред тях. Тези гранитни блокове, тежащи стотици тонове и обработени с невероятна прецизност, са монтирани един върху друг по такъв начин, че дори не се е налагало да бъде използван спояващ разтвор. Днес само с лазер може да се постигне подобна точност, но пък нито една съвременна машина не е в състояние да обработи гранитни блокове с такива огромни размери. И вашите учени си въобразяват, че мегалитните монументи са били издигнати от номадски племена, прехранващи се с лов и риболов!

Гавраил изглежда хората около масата и продължи:

— На много места по света съществуват сложни астрономически проекции, някои вече са открити от съвременните изследователи, но засега никой не предлага логично обяснение за естеството им. Цивилизацията, която ги е създала, е знаела с абсолютна точност на колко възлиза обиколката на Земята — и въз основа на тези данни е разработила своите метрични системи. Съвременните математици и инженери разполагат с редица доказателства за това, открити в Южна Америка, Европа и Африка. Когато през 1957 година първият изкуствен спътник обиколи Земята, вашите учени потвърдиха, че картите на крайбрежието на Антарктика, изготвени от древните хора, са изключително точни, макар че в продължение на хилядолетия континентът е бил покрит с дебел лед.

— Но как е изчезнала тази цивилизация? — попита Линкълн.

— Причините за нейната гибел са същите, които заплашват и вас: самонадеяност, алчност, егоизъм, неблагодарност, липса на вяра. В интерес на истината обаче, вие стигнахте до пропастта за рекордно кратко време.

— А можем ли да се спасим? — не се стърпя Дейвид.

— Разбира се — кимна архангелът. — Нали затова сте тук. Никога не е късно... стига да не е *прекалено* късно. Имате право на още два опита. — Той отстъпи от масата и прекоси притихналата зала.

Тогава Дейвид го повика отново. Този път небесният се обърна с лице към него, но без да продума.

— Гавраил... Ти спомена, че сме получили подсказки за сътворението на Луната. Какво имаш предвид?

Гавраил мълчеше, сякаш обмисляше какво да каже. А може би не искаше да отговори?

— Дейвид Пондър! — Гласът му звучеше назидателно като на родител, разочарован от своето дете. — Вашата цивилизация е влюбена в концепцията за случайността. *Шанс, късмет, вероятност*. Така сте се вкопчили в нея, че робувате на хазарта и строите цели градове в служба на тази идея. Предавате я на неродените си деца и ги обременявате с тежка наследственост. Вярата в случайността ви направи алчни, самонадеяни и арогантни. Повечето от вас са убедени, че светът, вселената и самото ви съществуване са плод на случайността. Ето това е ключът към загадката, Дейвид Пондър: следвайки пътя на съвършенството, съществуващо от втория ден на Сътворението, за една година вашата Земя се завърта 366 пъти около Слънцето. Тя е точно с 366% по-голяма от вашата Луна. Луната пък я обикаля за 27,32 дни и това число представлява 27,32% от масата на Земята. Луната е 400 пъти по-близо до Земята, отколкото до Слънцето, и е точно 400 пъти по-малка от него. — Гавраил тръгна към вратата, която на секундата се отвори пред него. Преди да прекрачи прага, той се обърна, огледа залата и подхвърли: — Мислите ли, че всичко това е случайно?

ДЕВЕТА ГЛАВА

Пътешествениците в залата разпалено заговориха, а Дейвид се тръшна на стола си.

— Хей, не се оставяй на черното куче! — усмихна се Чърчил. — Знаеш ли, открай време се боря с отчаянието. Нарекох го *мое* черно куче, защото сякаш ме следваше по петите. Където и да отидех, то винаги беше до мен.

— О, това ли било! — обади се Линкълн. — Пък аз да не знам, че ме мъчи черното куче!

— Свикнах винаги да съм нащрек — не млъкваше премиерът. — Стоях далеч от ръба на перона, когато минаваше влак. Не се надвесвах от палубата, когато плавах с кораб. Защото знаех, че... само миг невнимание — и черното куче ще ме нападне в гръб!

Линкълн бавно закима с глава — отлично разбираше за какво говори британецът.

— И как се борехте с отчаянието? — намеси се Жана д'Арк. — Какво правехте в такива случаи?

— Мила девойко, запомнете това от мен: не хранете черното куче! То е ненаситно! Колкото повече се тъпче, толкова по-здравно захапва гръкляна ви!

— Че с какво ще го храни? — размърда се червенокосият.

— По-добре попитай как да го умори от глад! За твое сведение, неуместните въпроси му изострят апетита!

Ерик явно беше объркан.

— Ако искаш да получаваш уместни отговори, задавай уместни въпроси — обясни Чърчил. — През повечето време човек говори със себе си. Когато питаме нещо, умът ни бърза да отговори. Така че ако задаваме неуместни въпроси, той започва да работи върху предоставяне на неуместни отговори. Зле формулираните въпроси са храна за черното куче, защото предизвикват мрачни мисли.

— Най-неуместният въпрос, който съм си задавал — подхвана Линкълн, — беше *защо не мога* да разреша даден проблем. Щом

изникнеше в главата ми този въпрос, умът ми започваше да изброява моите недостатъци. Не мога да се справя, казвах си, защото съм необразован. Срамувах се заради външността си, заради диалекта си, заради миналите си грешки... Всички тези неща бяха отговори на въпроса *защо не мога*. Но когато се запитах *как най-успешно* да разреша даден проблем, съзнанието ми се фокусира върху думата „успешно“. Тогава се чувствах щастлив и работоспособен.

— Ясно — кимна Ерик. — Значи трябва да задаваме правилните въпроси. Даже може да са насочващи, например: „Кой е най-приятният, най-бързият и най-удачният начин за разрешаване на проблема?“.

— Хей, браво на теб! — ухили се Чърчил. — Ето с такива въпроси ще умориш от глад черното куче!

— Тогава нека да ви попитам следното — намеси се Дейвид: — Кой е най-бързият начин да отговорим правилно на поставения ни въпрос?

— Най-бързият начин е като влеем свежа кръв — каза Линкълн. — Време е да повикаш следващия пътешественик.

Останалите се съгласиха.

Дейвид стана и се провикна:

— Председателят иска помощ от пътешественик!

Изведнъж всички в залата извърнаха глави към средната пътека. Един снажен мъж беше станал от мястото си на шестия ред и бавно слизаше по стъпалата. Златна диадема придържаше черната му къдрава коса, стигаща до раменете. Кожената му туника беше обгърната с къса препаска и украсена с орнаменти от бронз и сребро. Над лактите на мускулестите му ръце блестяха широки златни обръчи. Не носеше пръстени, а само солидни бронзови гривни. Краката му бяха обути в сандали.

Дейвид никога не беше виждал толкова впечатляваща гледка. Осанката и поведението на този човек вдъхваха респект. Хората около масата машинално станаха да го посрещнат, но никой не дръзна да се здрависа с него.

Той застана на мястото, отредено за председателя, и заповяда:

— Седнете!

„Виж го ти!“ — помисли си Дейвид, обаче се подчини. Ерик не го последва веднага — искаше да покаже, че не изпитва

страхопочитание и няма да позволи да го командват.

Чърчил и Линкълн се спогледаха и повдигнаха вежди. Още в началото на съвещанието им беше направило впечатление, че председателят отказва да заеме почетното място, а предпочита да седне сред тях. И двамата оцениха ловкия ход, но сега безропотно изпълниха нареждането на новодошлия, защото се досещаха кой е.

Само Орлеанската дева не го послуша. Взе меча си с две ръце и го поднесе към човека с туниката, коленичи пред него и вдигна оръжието над сведената си глава. Мъжът го пое и великодушно ѝ кимна. Изчака я да се върне на мястото си и сложи меча на масата.

Жана д'Арк забеляза учудването на Ерик и реши да му обясни:

— За този човек аз съм воин, а царят никога не сяда на една маса с въоръжени бойци. Дошъл е без своите хора, ето защо по традиция съм длъжна да му предам меча си.

— Цар ли?! — зяпна Ерик. — Какъв цар?

— Царят, който уби Голиат — прошепна тя, без да откъсва очи от човека, когото обсъждаха. — Цар Давид.

Ерик сякаш си глътна езика.

— Да започваме! — нареди цар Давид.

„Това вероятно е първият пътешественик, който не познава никого тук“ — помисли си председателят. Изкушаваше се отново да повика Гавраил и да го попита дали е така, но вместо това каза:

— Ваше Величество! — Отдавна знаеше как трябва да се държи в присъствието на такива хора, нали затова избра средния стол, когато се появи Уинстън Чърчил. — Както сигурно знаете, моето име изразява преклонение пред вашите славни дела! Много се радваме, че сте сред нас! Мъдростта ви ще е нашият пробен камък, докато търсим отговора, който досега ни убягваше поради скромните ни умствени способности!

Линкълн потисна усмивката си, но Уинстън не издържа:

— О-о, я стига! Още малко и ще предложиш да му направиш масаж! Гледай ме сега и се учи. — Той се обърна към царя: — Моите уважения, сър. Поласкани сме от вашето присъствие, но времето ни е ограничено. Убеден съм, че намирате прилика между настоящото съвещание и преговорите, които сте водили с израилските племена и съседите ви на източния бряг на река Йордан. Събрали сме се да търсим отговора на един изключително важен въпрос, който ще

определи по-нататъшната съдба на човечеството. Смя да предположа, че ще ни позволите да общуваме с вас като с равен, както сам сте предложили навремето при онези преговори. Гениален ход! Прекланям се пред вашата мъдрост.

Той погледна останалите, сякаш ги подканяше: „Хайде де!“ — и те го подкрепиха, възкликвайки:

— Каква проникателност!

— Браво! — прошепна Дейвид на премиера. — Благодаря ти!

— О, изобщо не ме затрудни, имам опит. Малко ли съм преговарял с французи...

Преди да започнат обсъждането, Линкълн се сети да попита новодошлия:

— Носите ли ни някакво съобщение от залата, сър?

— Да — кимна цар Давид и се обърна към Дейвид: — Моят син Соломон седеше до мен. Изпраща ти поздрав.

— Благодаря! — Той се взря в публиката, но не видя Соломон.

— Обсъждахме различни варианти — продължи царят. — Синът ми настояваше на своя, който беше подкрепен и от мнозинството. Убеден съм, че това е верният отговор, но тъй като обещах да ви третирам като равни, разрешавам ви да проведете дискусия.

— Колко благородно! — възкликна престорено Уинстън, но Линкълн го изглежда накриво и той побърза да замаже гафа: — Благодарим ви, сър. Какъв е отговорът, който предлага вашият мъдър син?

— *Проявете самодисциплина* — отговори цар Давид. — *Владейте се. Контролирайте сърцата и умовете си. Силна воля.*

— Става — съгласи се Чърчил. — Може и това да е.

— Да, има логика — кимна Ерик. — Надеждата, стремежът към мъдрост и смелостта идеално се вписват в понятието самодисциплина.

Жана д'Арк се обърна към царя:

— И защо сте убеден, че това е отговорът, който търсим?

— Защото всичко, което съм постигнал, дължа на уменията си да се владея.

— Бих искал... да ни обясните малко по-... подробно — намеси се Линкълн, като търсеше най-деликатните думи. — Ако не възразявате...

Цар Давид се усмихна и изведнъж сякаш всички се разведриха.

— Първия си урок по самодисциплина получих още като юноша. Обещах си, че докато съм жив, няма да се разделя с една вещ. Реша ли да си напомня онзи основен принцип, аз я докосвам и всичко възкръсва в съзнанието ми. Наистина не се разделих с нея до края на живота си. — Той бръкна в пазвата си и извади някакви кожени каишки, омотани на топка.

Всички се ококориха, само Жана д'Арк се пресегна невъзмутимо:

— Може ли?

— Разбира се. — Царят ѝ подаде странната вещ.

Французойката се изправи и опъна двете кожени каишки, завързани от едната страна за парче кожа с размерите на детска длан.

— Значи още я пазите... — прошепна благоговейно.

Беше прашката, с чиято помощ някога пастирът Давид беше победил Голиат, най-силния човек в армията на филистимците. Пътешествениците около масата се оживиха и докато си предаваха реликвата от ръка на ръка, не преставаха да сипят въпроси като любопитни деца. Давид търпеливо даваше обяснения.

— Да, *същата* прашка е... Да, извадих пет камъчета от реката... Не, използвах само *едното*... Да, *наистина* взех меча на Голиат и с него му отсякох главата... — Той продължи да отговаря, докато прашката не се върна обратно при него. Тогава я положи върху оръжието на Жана д'Арк и промърмори: — Стотици пъти съм разказвал тази история и винаги ми е било чудно защо хората смятат, че тогава за пръв път съм стрелял с прашка.

— А не е ли така? — попита Ерик.

— Не, разбира се. Вече бях убил лъв и мечка... защото се опитаха да нападнат стадото на баща ми. Преди това се целех по камъни и дървета.

Ерик разбра поуката: Давид се е упражнявал в стрелба дълги години, затова е убил лъва и мечката и с един-единствен камък е повалил великана.

— Упражненията изискват силна воля, защото рядко са приятни. Но аз още в детството си разбрах колко важна е волята. Тя означава да помниш към какво се стремиш. Разбирате ли, и аз нямах желание да тренирам, исках само да стана точен стрелец. Затова си наложих всеки ден да се упражнявам по различни мишени — камъни, дървета, скали.

„Какво искам в действителност?“ Този въпрос е в основата на самодисциплината. „Мога ли да направя нещо, което не ми е по сърце, ако то ще ме отведе до желания резултат?“

— Точно така! — съгласи се Ерик. — Това е най-точната формулировка, която съм чувал!

— Само че искам да ви разкажа и за обратната страна на монетата — продължи царят. — Да, самодисциплината се възнаграждава. Но и липсата ѝ не остава без последствия. Аз спечелих важни битки... Пожънах много успехи. С малки изключения те се дължаха на моята воля... — Той замълча, сякаш се замисли за нещо, което го натъжава. — За съжаление, претърпях и ужасни загуби. Само шепа хора знаеха за тях. И представете си колко се изненадах, когато се озовах тук и разбрах, че даже най-срамните ми дела са документирани на хартия! Давам си сметка, че фактите не са в моя полза. Но като ще говорим за воля, искам да чуете моята история... — Той въздъхна дълбоко и заразказва: — Една вечер бях неспокоен и се качих на покрива на двореца. Оттам видях една жена... Красива жена. И я пожелах. Казваше се Вирсавия и беше омъжена за хетееца Урия, воин от моята армия. Знаех коя е и въпреки това пратих хора да ми я доведат. Та аз бях *царят*! Вирсавия нямаше избор... След като тя забременя, изпратих мъжа ѝ на бойното поле с писмо до Йоав, с което му наредих да остави Урия сам на предната линия. Урия загина, беше убит... Няма да ви говоря за угризенията и скръбта си, за наказанието и покаянието. Разказах ви този случай, за да разберете едно: най-сигурното доказателство за силата на човешката воля са бедите, до които води нейната липса.

Чърчил замислено промълви:

— Понякога всички действаме под напора на емоциите и пренебрегваме разума. Тук е мястото да кажа, че именно волята ми помогна да победя черното куче.

— Как? — попита Ерик.

— Вие му обяснете, господин президент — каза Чърчил, обръщайки се към Линкълн. — Ако е вярно всичко, което съм чел за вас, вие знаете отговора.

— Разбира се, че го знам. Истината е, че доброто настроение е въпрос на самодисциплина. Аз самият на младини много често изпадах в депресия. Избягвах хората, отдавах се на мрачните си

мисли... Повечето ми навици от този период само удължаваха живота на моето отчаяние.

— Значи сте хранили черното куче! — отбеляза Ерик и намигна на Уинстън.

— Точно така. Докато в един момент осъзнах, че има хора, чиято компания ми е приятна; че има места, на които настроението ми се повишава; че определена музика ме прави щастлив, че определени книги ме разсмиват и че след всяка кратка разходка ставам все по-усмихнат... Тогава започнах насила да се разхождам, да се срещам с приятни хора, да чета и да слушам музика. Знам, ще кажете, че когато човек е в депресия, няма желание да прави тези неща. Така е, но нали тъкмо затова говорим за воля! Както каза цар Давид, въпросът е „Какво искам в действителност?“. Е, аз исках да съм щастлив! И реших, че мога „да направя нещо, което не ми е по сърце“, стига то да ме „отведе до желания резултат“. Царят си е наложил да се упражнява в стрелба, защото е искал да победи исполина. Аз пък си наложих да упражнявам усмивката си, защото в моя живот исполинът беше депресията.

— Е, добре — кимна Ерик, — но... да речем, че просто не съм такъв човек. Тогава какво?

— Ако не си такъв човек, моето момче, значи трябва да се промениш! — отсече Чърчил. — Сериозно говоря! Ако си беден, ще работиш здраво, за да спечелиш пари. Ако си хилав, ще тренираш здраво, за да заякнеш. Защо тогава да не положиш усилие, за да промениш поведението си? Знаеш ли, аз дълги години се държах като... като човек в депресия! Докато накрая разбрах, че самото ми поведение упражнява контрол над емоциите ми. Тогава си наложих да се държа така, че да се чувствам добре.

— Аз пък не мога да се преструвам — възрази Орлеанската дева. — Каквото ми е на сърцето, това ми е на лицето.

— Ха! — извика Уинстън и посочи червенокосия. — Ами вземете пример от този човек! Държал се е самоуверено, когато е преговарял с Химлер; преструвал се е на равнодушен, когато пред очите му са разстреляли Мариане фон Мьолендорф! Накратко, действал е в противоречие с чувствата си, защото иначе е щял да загине! Който не е в състояние да контролира мислите си, скъпа госпожице, няма как да упражнява контрол и над действията си!

Волята е мостът между това, което сме, и онова, което искаме да бъдем!

— Контролирай ума си, иначе той ще те контролира — съгласи се цар Давид. И добави нещо изненадващо: — Аз също неведнъж съм се чувствал отчаян.

— Вие?! Не-е-е! Не може да бъде! — възкликна Чърчил с престорена изненада.

Едва ли някой друг беше дръзвал да се надсмива на великия Давид и да го гледа в очите без капчица страх. Царят обаче не се разгневи, сякаш дори се забавляваше с нахалството на шишката британец.

— Ти пък откъде знаеш как съм се чувствал?

Чърчил огледа пътешествениците около масата:

— Шегува се, нали? За бога, сър, не сте ли чели собствените си писания? Вашите псалми са същински студии върху депресията! Ту сте щастлив, ту сте нещастен. Ту изпадате във възторг, ту потъвате в отчаяние. Веднъж казвате, че Бог ви обича, в следващия миг твърдите, че ви е забравил. И всичко това — в една-единствена творба! Да му се не види, в сравнение с вас аз съм най-уравновесеният човек на земята!

Всички изтръпнаха, но за щастие Давид се разсмя.

— В своя защита ще кажа, че тези противоречиви чувства си приличат повече, отколкото предполагах — отбеляза весело той.

— Като се върнах от първото си пътешествие — намеси се Дейвид, — се пристрастих към биографичните четива. Научих много за живота на великите хора и установих, че първата си голяма победа са удържали над себе си; всичките им велики дела са следствие от това. Само че по този въпрос рядко се говори. Всеки търси други причини за успеха и неуспеха. Саможертвата също е плод на човешката воля. Когато някой поставя на първо място собствения си интерес, резултатите са в ущърб на семейството, екипа, корпорацията, държавата...

— Така си е — каза Линкълн. — Често съм виждал законодатели да гласуват в интерес на своя щат, макар да знаят, че решението им е пагубно за страната. За да запази работата си, човек е склонен да говори неща, в които не вярва, а това е най-грозната лъжа. Според мен държавниците трябва да обърнат специално внимание на темата за саможертвата.

— Може би това е верният отговор — заключи Жана д'Арк.

— Волята е вид инвестиция — посочи Ерик. — Все едно да вложиш настоящите си действия в бъдещи резултати.

— Волята е присъща на лидерите — добави царят. — Достойнство, чест, богатство, влияние, власт... всички тези качества са нейни производни. — Той се замисли. — Ала както можем да направим нещо, така можем и да не го направим. Не проявим ли воля, светът ще го стори вместо нас. Аз убих Голиат. Предвождах армии. Но с предателството срещу Урия се изложих пред своите воини. Провалих се и като баща. Светът ми рухна. Армията ми се разедини. Синът ми се разбунтува.^[1] Да, разкаях се и получих опрощение, но резултатът от моите грешки ме преследваше до края на дните ми. Защото е най-трудно е да победиш собствените си слабости.

Пътешествениците се спогледаха.

— Готови ли сме? — попита Ерик.

Всички се обърнаха към председателя.

— Така мисля — предпазливо отвърна той. И след като никой не възрази, стана и се провикна: — Готови сме с отговора! — После се приведе през масата и прошепна на Линкълн: — Сър... господин президент, моля ви този път вие да го обявите. Моля ви, сър. Много ви моля.

Гавраил влезе в залата и застана до масата.

— Дейвид Пондър — каза той, — с нетърпение очаквам резултата от тази дискусия. Убеден съм, че мъдростта на цар Давид ви е била от полза. Както и фактът, че с него си поговорихме през почивката, преди да го призовеш.

— Да, Гавраил. Ако не възразяваш... този път президентът ще представи нашия отговор.

Архангелът кимна и Линкълн се изправи:

— Сър, нашият отговор не само включва, но и гарантира както възкресяването на надеждата и стремежа към мъдростта, така и проявата на смелост. Макар да се основава на принцип, който хората трудно възприемат и изпълняват, смятаме, че ще помогне на човечеството да се върне на пътя си към успеха. Да, решението, което предлагаме, е трудно, но неизбежно. Преценихме, че хората или трябва да изтърпят горчивината на самодисциплината, или горчиво ще

съжаляват. Ние възнамеряваме да направим този избор от името на човечеството. Отговорът ни гласи: „Проявете самодисциплина“.

Изложението на Линкълн беше блестящо, архангелът го поздрави за това, но... отново обяви отговора за грешен. Напомни на Дейвид, че му остава само още една възможност, и напусна залата.

Цар Давид изглеждаше слисан от поражението. Останалите го приеха спокойно.

— Браво! — Ерик шумно изръкопляска. — Бяхте невероятен! Възхитен съм от вашето красноречие!

— Отлично представяне — кимна Чърчил.

Линкълн кисело се усмихна:

— Не се опитвайте да ме утешите. Не съм разочарован. Навремето все се провалях, само последният ми опит излезе успешен. — Той потърка длани в масата и неочаквано каза: — Много харесвам тази маса! Прехласнах се по нея още когато я видях за пръв път. Прекрасна изработка.

— Виждали сте я и преди? — учуди се премиерът. — По какъв повод?

— Ами... вечерял съм на нея. Два пъти.

— Сериозно?! — Чърчил прокара пръсти по ръба, украсен с дърворезба, и промърмори под нос: — Да, наистина, майсторска изработка.

— Ръчна е — поясни Линкълн и в очите му проблясваха дяволити пламъчета. — Както знаете, Синът на Шефа е дърводелец.

[1] Синът, за когото става въпрос, е Авесалом. Той започнал да привлича народа на своя страна и да крои заговор срещу баща си. Давид бил принуден временно да избяга от Йерусалим. — Б.пр. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

Залата жужеше като кошер. Пътешествениците така се бяха увлекли в дискусии, че бяха слезли по стъпалата — като, разбира се, внимаваха да не се приближават до масата. Този път разговорите им бяха твърде припрени. Всяка групичка беше излъчила емисари, които сновяха между редовете и разпространяваха информацията. Дейвид видя Ане Франк, която разпалено говореше с Голда Меир^[1] и Теодор Рузвелт. Искаше му се да изтича да я прегърне, но се въздържа, за да не наруши правилата. Мъж с пепитена спортна шапка му махна за поздрав — беше прочутият треньор по футбол Беър Брайънт, който после му показва четири пръста и се усмихна. Дейвид се засмя и вдигна палец. Знаеше какво означава жестът на опитния треньор: „Не се предавай, в последната четвъртина ще победиш!“. Усети, че се е отнесъл, колегите му около маса вече спореха. Уинстън гневно се сопна на Ерик:

— Не, не и не!

— Добре де, добре! — Червенокосият вдигна ръце. — Просто казвам, че трябва да обсъдим всички възможности.

— Състраданието го обсъдихме вече! — изръмжа Уинстън.

Ерик забели очи и се обърна към Давид:

— Ще ми услужите ли с прашката си?

Царят гръмогласно се засмя.

— Ерик — кротко каза Линкълн, — според мен търсим друго решение. Помисли какво сме предложили досега. Надежда, мъдрост, смелост, самодисциплина... — Той си пое дъх и понечи да продължи, но Ерик го прекъсна:

— Сър, разбрах ви, обаче не се сещам за друго.

— Замислих се и май пропуснах нещо — промърмори Дейвид. — Извинете ме, но ще ви помоля да повторите...

— Всичките ни отговори си приличат — забеляза Жана д'Арк.

— Да, така е! — съгласи се Линкълн. — Може би не разсъждаваме правилно. Във всеки случай един отговор като

състрадание е напълно в духа на надежда, смелост и така нататък. И добавяме втора дума, която ми се струва излишна. Отговорите ни наистина изглеждат еднакви.

— Същото важи и за любов, смирение и всяка друга добродетел — додаде Ерик.

— Аз съм на мнение, че разсъждаваме в грешна посока — кисело отбеляза Уинстън.

— Ама разбира се! — прошепна Ерик и пак въртна очи.

Царят отново се разсмя.

— Шт! — просъска Орлеанската дева, пресегна се под масата и удари червенокосия по коляното.

— Имам чувството, че сега сме по-далеч от отговора, отколкото бяхме в началото.

Някъде в залата екнаха ръкопляскания и възторжени възгласи. Бенджамин Франклин се отдели от най-шумната групичка и забърза по пътеката. Каза нещо на пътешествениците от следващите редове и те също се оживиха...

Скоро заключението, до което бяха стигнали хората около Франклин, стана известно на цялата аудитория.

Дейвид се огледа. Ане му помахаше с ръка. Очите ѝ блестяха. Христофор Колумб се покатери на стола си и за малко да падне върху новозеландския изследовател сър Едмънд Хилари, който го задържа и му нареди веднага да слезе. На първия ред Пол Харви^[2] размахаше ръце, за да привлече вниманието на Дейвид, и му посочи някакъв чернокож с консервативен костюм. Букър Т. Вашингтон^[3] се пресегна от втория ред и одобрително го потупа по рамото. Мъжът се обърна и с любезна усмивка прие поздравленията.

Най-накрая се възцари тишина.

Дейвид отмести очи към Линкълн.

Президентът се усмихна:

— Изглежда, народът си каза думата.

— Намерили са отговора! — развълнува се французойката.

Но Ерик попари въодушевлението ѝ:

— И ние намерихме четири отговора дотук...

— Не, този път няма грешка! — заяви Уинстън. Или наистина беше убеден, или говореше така само за да дразни останалите.

Цар Давид посочи с пръст чернокожия и пътешествениците около масата се сконфузиха: не знаеше ли, че е невъзпитано да се сочи така?

— Етиопецът! — провикна се той. — Етиопецът знае отговора!

— Хм... не мисля, че е етиопец — обади се Ерик.

— Напротив! Всеки знае, че етиопците са гениални!

— Няма смисъл да спорим — намеси се Линкълн. — Мисля, че е време да призовем последния помощник. Не искате ли да узнаете какъв е отговорът на публиката?

— Лично аз изгарям от любопитство — кимна Дейвид и за пети път се провикна: — Председателят иска помощ от пътешественик!

Чернокожият сбърчи чело и се извърна към Букър Вашингтон, който седеше зад него. После се изправи.

Дейвид не беше подготвен за реакцията на хората в залата, когато новият помощник тръгна към масата: всички скочиха на крака и заръкопляскаха, за да изразят одобрението си, задето е бил избран.

— Той промени света... — прошепна Уинстън и стана, за да се присъедини към овациите.

— Но кой е този човек? — попита Дейвид.

— Този човек, приятелю мой, е една от най-великите личности в историята на света. Името му е Джордж Вашингтон Карвър^[4].

Изглеждаше на около седемдесет и пет, късо подстриганата му коса беше напълно побеляла. Носеше папийонка — отличителния белег на интелектуалците — но онова, което най-много се набиваше на очи и го открояваше сред околните, беше поведението му: спокойно и непретенциозно. Начинът, по който Карвър прие овациите и се ръкува с колегите си около масата, показваше, че той е в мир със себе си и с околните.

— Явно всички ви обичат! — подхвърли Дейвид.

— Много са мили. — Мъжът поклати глава. — А аз не съм на себе си от вълнение! — Всички се засмяха. Неочаквано той се обърна към Чърчил: — Господин премиер, имам специален подарък за вас. — Бръкна в единия джоб на панталона си, после в другия, извади някакъв предмет и добави: — Досетихте ли се какво е?

Беше едноцентовата монета с лика на Линкълн, емисия 1909 — същата като онази, която той беше подарил на президента.

— Мили боже! Наистина ли е за мен?

— Разбира се! — Карвър сякаш щеше да се пръсне от вълнение. — А сега погледнете тук! — В лявата си ръка стискаше още *една монета* от същата емисия! Засмя се и подвикна към залата: — Съжалявам, приятели, президентът и премиерът вече си имат, така че тази остава за мен! — После погледна към Линкълн: — Господин президент, роден съм през 1864 или 1865 година... не съм сигурен, но знам, че е било горе-долу по времето, когато е свършила вашата война. Баща ми и майка ми са били роби. *Вие* сте ме направили свободен човек, сър! Когато бандитите на Куонтрил отвлякоха моите родители, съпрузите Мозес и Сюзан Карвър ме осиновиха. Мама Карвър ми даде този цент още като го пуснаха в обращение през 1909-а. Разбира се, тогава той не беше рядкост, обаче мама ми каза: „Джордж, запомни: този човек беше твой президент и велика личност“. Каза ми винаги да си спомням за вас, сър, с благодарност в сърцето и с тази паричка в джоба. А с монетата, която току-що подарих на премиера, се сдобих по-късно. Мечтаех да си имам по една във всеки джоб. Може би не знаете, но така човек се чувства по-уравновесен. — Той се засмя.

Едва сега Дейвид разбра защо всички аплодираха този човек: защото го обичаха! „Странно — помисли си. — Тук са се събрали най-великите личности в историята на човечеството, а най-популярен сред тях е един освободен роб.“

— Благодаря ви от все сърце, сър. — Уинстън вдигна високо монетата, после театрално я пусна в джоба си. — Ще я пазя като очите си, защото ще ми напомня за двама души. Още веднъж ви благодаря.

— Доктор Карвър — намеси се Дейвид, — изгарям от нетърпение да разбера какво толкова казахте в залата, че всички се развълнуваха.

— Докато си говорехме, някой... не помня кой... ни обърна внимание, че всички онези добродетели са компоненти на величието. Аз само казах: „Не, по-скоро са компоненти на характера. Величието се определя от характера“.

Хората около масата се спогледаха, сякаш се питаха кой пръв ще възрази. Но това не се случи.

— Как не се сетихме досега! — промълви Линкълн. — Не надеждата, а *характерът* превръща човека в личност!

— Мъдростта се придобива в уединение — замисли се Уинстън. — А характерът... той се оформя в силните бури, които често бушуват

в живота ни.

— Има логика — подкрепи го Ерик. — Храбростта изисква смелост на ума, тъй като на риск е подложено тялото. А характерът изисква смелост на духа, понеже на карта е заложено всичко.

— Въпросът „Какво искам в действителност?“ — намеси се цар Давид — е свързан със самоконтрола. А контролът над желанията е основата, върху която се гради характерът.

Карвър се усмихна:

— Не обстоятелствата, а характерът определя човека. Каза ми го доктор Букър Вашингтон в един горещ ден в Тъскиги, Алабама. Обстоятелствата се менят — днес може да си на върха, а утре да се озовеш на дъното... Те не влияят на оформянето ни като личности. Има и нещо друго: промените в обстоятелствата не са в състояние да заличат недостатъците на характера.

— Характерът не ни е даден по рождение, той се моделира — отбеляза Жана д'Арк. — Всеки сам го изгражда — с надежда, мъдрост, смелост и самодисциплина.

— А каляват ли ни бедите? — попита Ерик.

— Не! — провикна се цар Давид.

Всички зачакаха да се аргументира, обаче той повече не продума.

Линкълн се подсмихна и каза:

— Ако разрешите... — Той кимна към британския премиер. — С господин Чърчил сме били във властта и имаме известна представа защо царят реагира така.

Уинстън само примигна и кимна.

— Каляват ли ни бедите? — продължи президентът. — И аз мисля, че не. Всеки може да изпадне в беда. Но ако искате да разберете истинския характер на даден човек, дайте му власт. И тъй като на карта е заложено бъдещето на нашата цивилизация, разрешете ми да добавя: властта покварява човека. Повярвайте ми, така е. Тъкмо затова днес изпитваме остра необходимост от лидери с нов морал. И това е толкова по-осезаемо, колкото по-голяма власт се съсредоточава в ръцете на тези хора. Все пак говорим за характера, нали така? Не говорим за интелекта. Едни от най-интелигентните лидери в историята на човечеството са довели народите си до катастрофи, защото интелектът не променя характера. Силният лидер притежава силен характер. Тъкмо затова характерът играе толкова важна роля.

Уинстън се обърна към Карвър:

— Сър, виждал съм вашата статуя в Лондон... Приятели, може би не знаете, но докторът е почетен член на Кралското дружество за насърчаване на изкуствата, най-старата научна организация. Негови статуи се издигат в Русия, в Индия и във всички африкански страни. Впрочем този човек е обитавал малко жилище в кампуса на института в Тъскиги и представете си... (това го знам от Франклин и Елинон Рузвелт) там му е гостувал самият шведски престолонаследник! Цяла седмица! Ами Махатма Ганди? Пристигнал чак от Индия, подминал столицата Вашингтон и право в Тъскиги! Хенри Форд и Томас Едисън също са посещавали това скромно жилище. Спали са там, яли са там, само и само да бъдат близо до Джордж Карвър! Сигурно сте чували, че в щата Мисури, където той е роден, в негова чест е създаден национален мемориал — първият в Съединените щати, посветен на цветнокож! — Чърчил се размърда на стола. — Освен това е правил много интересни неща с растенията...

Всички се засмяха.

— И какво толкова сте правили с растенията, доктор Карвър? — поинтересува се Жана д'Арк.

— Нищо особено — усмихна се той. — Просто докато се опитвах да помогна на неколцина фермери, измислих още няколко приложения на земеделската продукция...

— Е, недейте да скромничите! — шеговито го укори Ерик. — И аз поназнайвам нещичко за вас. Госпожице Д'Арк, доктор Карвър е измислил около триста начина за приложение на фъстъците и около сто — за бататите. Методите му се прилагат и днес! Редуване на засяваните култури, влагане на соя в пластмасовите изделия, на памук в паважните камъни и на дървени стърготини в синтетичния мрамор... Знаете ли какво пише на неговия мемориал? „Можеше да спечели не само слава, но и богатство. И тъй като не го блазнеше нито едното, нито другото, той се чувстваше честит и блажен да помага на своите събратя.“ — Червенокосият удари с длан по масата: — Ето това е човек с характер.

— Ти откъде знаеш този цитат? — удиви се Чърчил. — И как го запомни?

Ерик се усмихна:

— Е, господин премиер, и ние сме чели книги. Колкото до това как съм го запомнил... Имам силно развита зрителна памет. Професията ми го изискваше.

— Хм — мрачно отвърна Чърчил, а после неочаквано се усмихна на Карвър: — Страхотна репутация имате, сър. Поздравления!

— Ако разрешите... — подхвана Карвър колебливо. — Благодаря ви за милите думи, но какво значение има репутацията на даден човек?! Важен е *характерът* му! За да върнем човечеството на пътя му към успеха, трябва да отглеждаме децата си така, че да възпитаваме хора с характер. Трябва да работим и над собствените си характери. Трябва да избираме лидери с характер. Историята ни показва колко важна е тяхната роля. Така че да не забравяме: верният отговор не е *репутация*, а *характер*. Ако имаме силен характер, репутацията ще дойде от само себе си.

— Вярно е — одобрително закима Линкълн. — Репутацията е мнението на другите за нас, а характерът отразява истинската ни същност, онова, което таим дълбоко в себе си.

— Нещо ми подсказва, че най-после сме на прав път — обади се Дейвид. — А как се формира характерът?

Жана Д'Арк се замисли и каза:

— Мисля, че моят характер — какъвто и да е той, е резултат от книгите, които съм прочела, от хората, с които съм общувала, от начина, по който съм прекарвала свободното си време и от дисциплината, която съм си налагала... тоест той е сбор от моите навици.

— Нищо не издава характера на даден човек така, както навиците му — съгласи се царят.

— И нещата, които го разсмиват! — додаде Ерик. — Ако искате да опознаете някого, запитайте се какво го развеселява и натъжава, какво го радва и отвращава. Начинът, по който човек реагира на околните, е най-верният индикатор за неговия характер.

От залата долетяха ръкопляскания, които скоро прераснаха в бурни овации. Седмината пътешественици се усмихнаха с облекчение. Дейвид изчака отново да се възцари тишина и отсече:

— Това е отговорът. Някой иска ли да добави нещо, преди да повикаме Гавраил?

— Да! — обади се Чърчил. — Добре се справи като председател, Дейвид Пондър! Нали, колеги?

— Така е! — усмихна се Жана д'Арк. — Благодаря и на вас, доктор Карвър.

Чернокожият пътешественик махна с ръка:

— Нищо не съм направил, само добавих едно парченце към пъзела.

Дейвид се изправи и поздрави с аплодисменти всички присъстващи в залата. Колегите му също заръкопляскаха, дори цар Давид.

— Готови сме с отговора! — провикна се Дейвид и вратата се отвори.

Този път той помоли Карвър да представи решението им пред архангела, но чернокожият предпочете да остане на заден план.

— На теб се пада честта, Дейвид — каза той. — Всички се постаряхме да помогнем, само че сега настояваме ти да обявиш начина, по който човечеството ще се върне на верния път към успеха.

Гавраил не продума, но Дейвид не се смути от мълчанието му. Чувстваше се уверен, макар да съзнаваше, че това е съдбовен момент.

— Първо искам да кажа, че ни беше много приятно да се съберем тук и да си поговорим. Четирите неуспешните опита не само ни подсказаха верния отговор, а и ни помогнаха да стигнем до заключения, които са от полза за цялото човечество. — Дейвид още повече се успокои, като забеляза, че архангелът кима. — Започнахме обсъжданията с думата *надежда*, която ни вдъхна сили и увереност. После потърсихме *мъдростта* и понятието *надежда* придоби по-ясни очертания. След като си изяснихме колко важна е *смелостта*, впрегнахме в работа *надеждата* и *мъдростта* и разширихме обсега на диренето. И макар да бяхме обезкуражени, *самодисциплината* ни помогна да „останем в състезанието“ достатъчно дълго, за да *проявим характер*. — Той вирна брадичка. — Това се иска и от всички хора по света. Отговорът ни гласи: „Проявете характер!“. Само така човечеството ще се върне на пътя си към успеха.

Изминаха няколко безкрайни секунди, после архангелът се усмихна и залата се взриви от аплодисменти.

[1] Голда Меир (1898–1978) — израелски политик, първата жена министър-председател на Израел (1969–1974). ↑

[2] Пол Харви (1918–2009) — американски радиоводещ. Всяка седмица сутрешното му предаване „Новини и коментари“ се е слушало от 24 милиона души. — Б.пр. ↑

[3] Букър Т. Вашингтон (1856–1915) — чернокож писател, оратор и политически лидер. — Б.пр. ↑

[4] Джордж Карвър (1864–1943) — американски ботаник и химик. — Б.пр. ↑

ЕДИНАЙСЕТА ГЛАВА

Дейвид се ръкува с Уинстън, който се опитваше да извади от джоба си още една пура. Карвър стана и се загледа в публиката. Махна на доктор Вашингтон и той му се усмихна широко. Жана д'Арк тържествено стисна ръката на Ерик, а после той се обърна да посрещне приятелите си, бързаци към него от всички посоки. Царят на Израил се прегърна с „етиопеца“ Джордж Карвър. „И това доживях да видя!“ — каза си Дейвид, но в същия миг едва не беше повален от дванайсетгодишната си любимка.

— Толкова се гордея с теб! — възкликна Ане Франк и се хвърли в прегръдките му, а той силно я завъртя. — И цар Давид ми е приятел! Много интересно, забеляза ли, че имената ви си приличат? Ама ти знаеше ли, че ми е приятел? Госпожа Голда ни запозна... Ще имаме ли време да си поприказваме? Ти докога ще останеш?

Дейвид се засмя, беше забравил за навика ѝ да бърбори като картеница, прескачайки от тема на тема.

Внезапно изражението ѝ се промени и усмивката ѝ помръкна, сякаш нещо я беше изненадало неприятно. Той се озърна — повечето пътешественици ликуваха, но неколцина изглеждаха разтревожени.

— Какво има, Ане? — не се стърпя Дейвид. — Защо се намръщи така?

Малката безмълвно му направи знак да погледне назад. Той се подчини и лицето му също помръкна.

Постепенно радостните възгласи в залата стихнаха — един след друг присъстващите забелязаха, че нещо не е наред.

Президентът Линкълн още седеше зад масата. Всъщност май изобщо не беше помръднал. И не само че не се усмихваше, ами изглеждаше съкрушен. Гавраил стоеше до него.

Събитията се развива твърде бързо... Дейвид се опита да си спомни какво точно се беше случило: той отговори на въпроса, архангелът потвърди верността на отговора, всички въздъхнаха с облекчение и започнаха да празнуват...

Срещна погледа на Линкълн и двамата сякаш прочетоха мислите си. Гавраил се усмихна... и нищо повече! „А ние решихме, че...“

Внезапно архангелът заговори, без да откъсва поглед от шестнайсетия президент на Съединените щати:

— Имате ли въпроси?

— Отново сгрехихме, нали?

— Да, Ейбрахам Линкълн. Това не е верният отговор. — Гавраил се обърна към хората в залата: — Както обикновено, можете да продължите разговорите си тук или на другите места, които са ви предоставени. — После отмести очи към Дейвид и добави: — Предполагам, че няма да искаш да си тръгнеш веднага. Ще ти отпусна още малко време. Но помни: скоро ще се върна, за да те отведе у дома.

Той се насочи към вратата, но след малко спря и се обърна.

Само допреди миг Дейвид беше вцепенен от ужас, а сега го обзегняв — недоумяваше защо архангелът ги остави да си мислят, че са спасили положението. Идеше му да се развика, ала нещо в погледа на Гавраил го накара да замълчи. След миг чу най-необичайната изповед:

— Пътешественици, тъй като съм небесно създание, на мен не ми е дадено да изпитвам тъга или скръб. Радост — да. Вълнение — да. Също и чувство за дълг. Но онова, което вие наричате *печал* и *униние*, е чуждо на моята природа. Аз съм само Божи служител. Жана д'Арк, преди много години ти се явих по Негова заповед. Сега ще ти разкрия нещо. Когато те обгърнаха пламъците на кладата, тялото ти се страхуваше. Не знаех как да ти помогна, затова реших да ти покажа радостта си. Помниш ли? Радвах се, че страданията ти скоро ще свършат. Дейвид Пондър, преди малко аз отново изразих радостта си. Нямах намерение да ви подведа. Неведнъж съм се срещал с пътешественици и все съм се питал какво точно чувствате. За мен вие, хората, сте необясними същества. Знаеш ли защо се усмихнах, като чух последния ви отговор? Зарадвах се... на вашето постижение.

— Ти подиграваш ли ни се? — изсъска Дейвид. — Та ние буквално се провалихме!

— Положих толкова усилия да разбера човеците, но напразно. Чувал съм ви да казвате, че трудностите са попътен вятър за вас...

— Но това е просто крилата мисъл, Гавраил! — извика Дейвид. — Цитат! Не знам от кого е, може би от някого в тази зала... но е

просто цитат! Банална фраза, с която се окуражаваме да продължим борбата дори когато положението е безнадеждно!

Архангелът сбърчи чело, замисли се и промълви:

— О! — После се обърна и излезе.

* * *

Дейвид се ядоса още повече. Ако имаше под ръка нещо тежко, щеше да го запрати след Гавраил.

Уинстън беше почервениял като домати.

— Само да ми падне този наглец! — процеди през зъби. — Ще му отскубна крилете перо по перо! Ще му дам да се разбере!

— Дори не си го помисляйте! — предупреди го Жана д'Арк.

— Аз... аз съм... — Карвър се поколеба. — Обиден съм. И преди съм си... сътрудничил с Гавраил. Не очаквах така да се подиграе с мен. Той... се подигра с нас, нали? Не съм го очаквал...

— С право се възмущавате, сър — съгласи се Ерик.

Пътешествениците в залата — огорчени, гневни и объркани — отново се събраха на групички, сякаш за да се утешават взаимно. Линкълн и Чърчил се присъединиха към Адамс, Джеферсън, Голда Меир и Франклин Делано Рузвелт. Джордж Вашингтон и Теодор Рузвелт бяха заобиколени от други американски президенти и световни лидери. На четвъртия ред Алберт Айнщайн и Томас Едисън продължаваха ожесточения си спор.

Дейвид седна сред тях, но никой не го доближи, явно не искаха да го безпокоят. „Или ме избягват, защото се провалих“ — помисли си той с горчивина. По едно време Ане Франк се тръшна до него и безмълвно стисна ръката му. Останалите сновяха между редовете, поздравяваха стари приятели и разговаряха помежду си. Ето ги тримата от шоубизнеса: Боб Хоуп, Бинг Кросби и Лусил Бол. Зад тях бяха Норман Винсент Пийл, Били Грѽм и Ной... или Моисей? Двамата си приличаха... Бенджамин Франклин седна от другата страна на Ане. Свали си очилата, избърса ги с носна кърпа и пак ги сложи.

— Не знам какво да кажа — подхвана той. — Всички сме разочаровани. Но и сме единомисленици, че се представихте блестящо.

Задачата ви беше много трудна, господин Пондър. Никой нямаше да се справи по-добре от вас.

„Има ли значение!“ — каза си Дейвид и отвори уста да благодари, но точно в този момент над главите им прелетя лист хартия, смачкан на топка. Беше хвърлен или от Айнщайн, или от Едисън, които почти се бяха хванали гуша за гуша.

Ане стана да вземе хартиятката; Дейвид изчака детето да се отдалечи и ядно прошепна на Франклин:

— Дяволите да ги вземат! За какво толкова спорят?

Държавникът побутна надолу очилата си и го изгледа:

— Не ругайте! Не и тук! — После му се усмихна: — Мнозина пристигнаха в последния момент, и то след дълго колебание. Аз съм един от тях. Не ни напомняйте, бяхме на косъм да се отправим в обратна посока.

Ане се върна и пак седна. Дейвид предположи, че е взела хартиената топка, за да я изхвърли — така правеше дъщеря му Джени, когато беше на дванайсет. „Обзалагам се, че тук няма нито едно кошче за смет“ — каза си той и протегна ръка към малката. Също като Джени, тя пусна боклука в дланта му. Дейвид го пхна в джоба си и погледна към двамата учени на задния ред.

— За какво се карат?

— Все за едно и също! — засмя се Франклин. — Томас Едисън се страхуваше от тъмното. Малцина знаеха за тази негова слабост...

— Чакайте малко! — прекъсна го Дейвид. — Човекът, изобретил електрическата крушка, се е страхувал от тъмното?!

— Ами да, иначе защо ще работи толкова усърдно върху този проект! Това е самата истина, Томас се страхуваше от тъмното. Само шепа хора във вашия свят знаеха тази малка подробност, но тук тя е всеизвестна и той дори се гордее с нея...

— Е, чак пък да се гордее... Защо?

— Защото му е дала стимул да изобрети електрическата крушка, а това е постижението на живота му. Знаете историята, предполагам... Томас продължава да я разказва и вече е втръснал на всички. Нали, Ане? — Момичето се изкиска. — Провел е хиляди неуспешни опити, преди да извика: „Еврика!“. — Франклин разпери ръце над главата си, сякаш беше самият Едисън, и Ане се запревива от смях. — Та за това спорят с Алберт. Томас застъпва тезата, че страхът и нещастията ни

подтикват към действие. В крайна сметка той самият е патентовал 1093 свои изобретения... — Франклин се опита да го имитира: — „А какво щеше да стане, ако се бях отказал? Какъв щеше да е светът днес?“

Малката се засмя така, сякаш това беше най-забавното нещо, което е чувала. Дори Дейвид се усмихна, въпреки че изобщо не му беше до смях.

— И какво, значи Едисън смята, че трябва да продължим да търсим верния отговор? — заключи той.

Франклин сви рамене:

— Нали затова се карат. Никой освен Айнщайн не би дръзнал да спори с този човек. Айнщайн казва, че съдбовните проблеми не са разрешими със същата логика, която ги е породила.

— И е прав! Ако не помъдреем, ако не се променим и не станем по-... все едно. Аз го подкрепям.

— И аз. Но има и друго. Той твърди, че само вие, господин Пондър, сте били на мястото си. Никой от останалите не би могъл да намери решението.

Дейвид сбърчи чело:

— Само аз ли? Как така?

— Не се ли досещате? Айнщайн смята, че не е по силите ни да се справим с тази задача, понеже мисловният ни процес е застопорен и не може повече да се развива. Защото ние се намираме тук. Нашият потенциал за развитие (според земните критерии, разбира се) е изчерпан. Затова той настоява, че е трябвало да ви оставят в естествената ви среда и сам да стигнете до решението.

— Хм — замисли се Дейвид. — А вие на чия страна сте?

Франклин се озърна крадешком и прошепна:

— На страната на Едисън.

— Защо?

— Защото се научих да не оспорвам мъдростта на Гавраил. Той е Божи служител, изтъква го постоянно. Да се съмнявам в преценката на служителя би означавало да не вярвам в неговия Повелител. Гавраил не ви доведе тук, за да се провалите, защото не ви е писано да претърпите провал! Дейвид Пондър, спомнете си кой сте. Вие сте обикновен човек, типичен представител на човешката раса. Създаден сте да се учите и да успеете!

— Тогава защо се провалих?

— Не знам. — Държавникът въртна глава. — Струва ми се, че тук има още нещо. Убеден съм. Случвало ли ви се е някоя дума да ви е на върха на езика, но да не можете да си я спомните? Да усещате, че нещо ви се изплъзва? Ей така се чувствам, откакто архангел Гавраил излезе оттук.

Двамата се умълчаха. Франклин скръсти ръце пред гърдите си и се облегна назад, сетне затвори очи и сякаш се оттегли от разговора. Ане хвана ръката на Дейвид.

Пътешествениците блуждаеха из залата, присъединяваха се ту към една групичка, ту към друга. „Вече не бързат — каза си Дейвид. — Всичко свърши.“

Пет минути по-късно Франклин изведнъж отвори очи, изправи се и каза:

— Елате с мен! Бързо! — И се отправи към Линкълн. Дейвид и Ане го последваха. — Сър, ще бъдете ли така любезен да дойдете с нас? — прошепна той на президента.

Чърчил веднага забеляза необичайното раздвижване и побърза да се включи в групата.

Пред масата Франклин театрално попита:

— Какво виждате?

— Пясъчен часовник — отвърна Дейвид.

— Грешите, драги. Това е *нашият* часовник.

— Ами да — кимна Уинстън. — Онзи, който стоеше тук, докато обсъждахме...

— Не, не! — настоя Франклин. — Разгледайте го внимателно! Вижте пясъка в горната част. Колко беше в началото и колко е сега?

— Сега е по-малко — усмихна се Уинстън.

— Именно! От залата ми беше трудно да следя с каква скорост изтича пясъкът, а аз съм човек, който цени времето, нали така? „Не хабете времето, защото върху него се гради животът!“ „Времето е пари.“ „Никога не можеш да си върнеш загубеното време.“ „Човекът може да чака, но времето — не!“ Аз съм измислил тези крилати фрази. Не вярвам да не сте чували поне една от тях... Все едно. Искам да кажа, че докато вие се шегувахте и си разказвахте истории, аз седях в залата и се потях от напрежение. Но всеки път когато погледнех пясъчния часовник, ми се струваше, че ви остава *много* време.

Уинстън свъси вежди:

— Часовникът стоеше вляво от мен, виждах го добре. По едно време и аз си помислих, че има някаква оптическа измама, защото загубихме доста минути в приказки, а пясъкът сякаш не намаляваше... С изключение на един път.

— Кога? — наостри уши Франклин. — *Точно кога?*

Чърчил се позамисли.

— След като Гавраил ни дръпна оная лекция за случайността. Доколкото си спомням, той излезе, а ние заговорихме за „черното куче“. Отначало ми се стори, че горната част на часовника е почти празна, уплаших се и тъкмо щях да ви кажа, когато той сякаш отново се напълни с пясък. Замълчах си, защото открай време ми хлопа дъската, пък и нали не съм добре със зрението...

— Не ви хлопа дъската, сър. Не и тук. Мисля, че този пясъчен часовник измерва времето на човечеството...

Дейвид явно се усъмни.

— Защо не! — разпали се Франклин. — Защо Той да не сложи пред нас пясъчния часовник, измерващ времето на човечеството? Още в началото ни увериха, че нашата цивилизация има избор. Възможно ли е когато хората постъпват мъдро, времето им да изтича по-бавно, а когато вършат глупости, стремително да се приближават към края си? — Той посочи към масата: — Насладете му се! Това е часовникът, отмерващ времето на човечеството! — След миг внезапно пребледня и прошепна: — О, не...

— Какво има? — разтревожи се Линкълн.

— Погледнете пясъка! Погледнете го!

Нивото на пясъка в горната половина на часовника застрашително се понижаваше.

— Да, видях — кимна президентът.

— Знаете ли какво означава това? — продума Франклин с треперещ глас. — Първо, че времето ни изтича. И второ... — Той направи драматична пауза. — Второ — че разполагаме с още време! Щом в часовника е останал пясък, значи още има надежда за човечеството!

— Но ние използвахме и петте си възможности! — напомни му Дейвид.

— Мисля, че това няма значение — намеси се Линкълн. — Гавраил каза... — Той се замисли и наклони глава, сякаш изравяше нещо от паметта си. — Гавраил каза, че трудностите са попътен вятър за вас. А Дейвид му обясни, че с тази фраза просто се окуражаваме да продължим борбата дори когато положението е безнадеждно... На архангела това му стигаше и той си излезе. Знаете ли защо? За да ни подсказе, че трябва да продължим да се борим. — Президентът извърна поглед към Франклин: — Имате право, приятелю! Разполагаме с още време!

ДВАНАЙСЕТА ГЛАВА

— Повикайте другите и им кажете какво става! — оживи се Дейвид.

— Дами и господа! — изрече гръмко Франклин. — Дами и господа, моля, седнете! Имаме напредък! — Пътешествениците засноваха във всички посоки. — Дами и господа! Седнете където намерите свободно място! Времето ни притиска!

— Какъв е тоя цирк? — мърмореше Чърчил. — Не можа ли просто да каже: „Приятели, останаха ни няколко минути, да ги използваме за още един опит!“.

Междувременно Франклин се настани на стола, който всички мислено бяха отредили на Гавраил.

— Ще бъда кратък — започна той, — разполагаме с още съвсем малко време да изпълним задачата. Да се хващаме за работа. Ане! Къде е Ане?

— Ето ме, сър! — Момиченцето вдигна ръка от втория ред.

— Моля те, ела при нас да следиш нивото на пясъка. Не се притеснявай да ни прекъсваш, миличка, и да ни казваш колко време ни остава. Приятели, вече спокойно можем да отхвърлим правилото, което ни забранява да общуваме с хората в залата. Ако господин Пондър е съгласен, предлагам да се изкажат всички желаещи. — Дейвид кимна. — Но моля ви, не в един глас! — додаде Франклин, защото пътешествениците заговориха едновременно. — Нека да се изслушваме! Президент Труман, имате думата.

Труман се надигна от третия ред:

— Да поразсъждаваме над дълга и отговорността.

— Чудесно предложение. — Франклин извади от вътрешния си джоб малък тефтер. — Господин Пондър, ще може ли да си разменим местата, ако обичате... Добре е предложенията да се запишат и после да ги обсъдим. Вие сте нашият председател, сър, заемете мястото, което ви се полага.

Дейвид стана и неохотно заобиколи масата. Изкушаваше се да предложи мястото си на някой друг, все едно кой. Вече не изпитваше отчаяние, нито гняв — сякаш беше претръпнал... Само че от Седемте принципа беше научил нещо, което неведнъж се доказва в живота му: победата се печели не от най-умния, нито от най-силния, а от най-упорития.

Той изпъна рамене, усмихна се и каза:

— И така, вече знаем на какъв принцип действа пясъчният часовник, следователно сме в много по-изгодна позиция, отколкото преди малко. Да не губим време! Някакви идеи?

Пътешествениците в залата започнаха да се приближават до масата един по един, за да изкажат предположенията си. Дейвид погледна към Линкълн, който му кимна. Уинстън размърда вежди и вдигна два пръста — неговият запазен знак за победа, символ на съпротивата му срещу нацистите.

— „Да прощаваме!“ — предложи майка Тереза.

Неколцина я подкрепиха.

— „Справедливост!“ — каза Елинон Рузвелт.

Тя също имаше поддръжници.

Франклин едва смогваше да записва.

— „Не се предавайте!“ — извика Мартин Лутър Кинг.

— Това е отговорът! — присъединиха се няколко души.

— „Добросърдечие!“ — подхвърли някой.

— „Толерантност!“ — добави друг.

— „Чувство за хумор!“ — обади се трети.

— „Милосърдие“ и „разсъдливост“! Запишете и двете!

Постепенно предложенията намаляха, сякаш всички си дадоха сметка, че тези отговори са само версии на отхвърлените от архангела. Франклин вдигна очи от тефтера, а Дейвид се обърна към пътешествениците в залата:

— Имате ли други предложения? Ако не, да започнем об... — Но не успя да довърши, защото Ане внезапно се вкопчи в ръката му.

— Погледни! — прошепна тя и посочи горната половина на часовника.

Кръвта на Дейвид се вледени: пясъкът изтичаше с главоломна скорост, като че ли някой беше разширил отвърстието.

— Ако продължава така, вероятно ни остават броени минути — изпъшка Уинстън.

Дейвид погледна към залата: хората се надигаха от местата си, за да видят какво става.

— Пясъкът... — обясни той с нарастваща паника. — Пясъкът изтича все по-бързо. Не знам каква е причината, имате ли идеи? Мислете, не остана време!

— Да повикаме Гавраил! — обади се някой. — Ако го помолим да...

Ане и Жана д'Арк викнаха едновременно:

— Ускорява се!

— Не... — простена Дейвид. — Не може да бъде!

Но беше вярно. Времето на човечеството изтичаше.

— Остава ни само минута, минута и половина — промълви Франклин.

— Най-много минута — прошепна Чърчил.

Неколцина от присъстващите в залата се обърнаха с гръб, нямаха сили да наблюдават края на времето.

— Трийсет секунди — тихо оповести Линкълн.

Дейвид се втренчи в стъклената полусфера. „Десет секунди! — каза си. Идеше му да заплаче. — Пет...“

— Направете нещо! — извика някой. — Направете нещо!

Гласът долетя откъм петия ред, който почти не се виждаше в полумрака. Обзет от гняв, Дейвид закричи напред. „Отделихме толкова време! — помисли си. — Хвърлихме толкова труд! А някой има нахалството да ни каже...“

— Дейвид! — извика прегракнало Линкълн. — Дейвид — повтори по-тихо. — Пясъкът... спря.

Председателят пристъпи към масата бавно, сякаш се страхуваше да помръдне.

Бенджамин Франклин се наведе над часовника и внимателно го разгледа. Понечи да го почука с пръст, но Уинстън блъсна ръката му.

— Недей! — просъска, забравил всякаква учтивост. — Дори не дишай над него!

И наистина — поради някаква незнйна причина песъчинките в горната половина бяха съвсем неподвижни!

— Да не би отворът да се е запушил? — зачуди се Ерик.

Никой не знаеше.

Франклин се обърна към Ане Франк:

— Ти видя ли кога спря часовникът?

— Веднага щом се развика онзи човек — отвърна тя.

Десетки пътешественици се струпаха около масата и всички искаха да разгледат часовника, който беше спрял секунди преди изтичането на времето.

— Какво извика той? — попита Дейвид. — Какво? Не беше ли „направете нещо“?

— Господин Пондър! — обади се някой.

Беше възрастен човек с побеляла коса и дълги увиснали мустаци. Носеше сив костюм, който подчертаваше цвета на косата му, и много тясна черна вратовръзка. Спокойно посрещна погледите, вперени в него, и каза:

— Направете нещо.

Очевидно тъкмо той се беше провикнал от залата.

Дейвид отново се разгневи. „Ама че нахалник!“ Изглеждаше му познат, но не можеше да се сети откъде.

— Запознахме се при Гетисбърг, господин Пондър. Аз съм Джошуа Чембърлейн. Сър... верният отговор е „Направете нещо!“.

— Джошуа! — Дейвид усети как гневът му се изпари на мига. — Така се радвам да те видя! Извинявай, че не те познах! Доста време мина... Обясни ми сега... защо смяташ, че това е верният отговор?

— Не смятам, а съм убеден. Хрумна ми в последния момент. Седях на осмия ред, където цари почти пълен мрак, и всеки път когато прекъсвахте дискусията, за да повикате следващия помощник, нещо ме тормозеше, но едва преди секунди разбрах какво е. Спомних си един друг момент, когато времето ми изтичаше. Беше 2 юли 1863 година, вражеските войници щурмуваха Литъл Раунд Топ. Моите хора сутринта наброяваха триста души, после останаха само осемдесет. Нямахме боеприпаси. Първата ми мисъл беше да се скрием някъде и да чакаме. Не знаех как да постъпя и тъкмо се канех да наредя на хората си да не правят нищо, когато в главата ми прокънтя гръмовен глас... Допреди да дойда тук, смятах, че е било свързано с травмата, която бях получил на бойното поле... Така или иначе той повтори това изречение два пъти. Точно така, два пъти, както аз направих одеде. Вече знам, че това е бил Гавраил. Наблегна първо на едната, после на

другата дума. „Направете *нещо!*“ — каза. После: „*Направете нещо!*“. И аз го послушах. Извадих меча си, покатерих се на стената на укреплението и дадох заповед за атака. Останалото го знаеш, нали и ти беше там. Враговете захвърлиха оръжията си и побягнаха. За три минути пленихме четиристотин души. — Чембърлейн поклати глава. — Известни са ми всички теории за последствията от тази атака. Според историците ако не бях взел това решение, южняците щяха да спечелят битката при Гетисбърг, а след това и войната, която щеше да свърши в края на лятото. Казват, че в този случай на северноамериканския континент щеше да има няколко държави и през 40-те, когато Хитлер жънеше победи в Европа, нямаше да има Съединени американски щати, които да го спрат. Когато Хирохито окупира тихоокеанските острови, нямаше да има никакъв съюз, камо ли държава, достатъчно могъща, за да воюва едновременно на два фронта и да спаси човечеството.

— Дейвид, какво мислиш? — попита Франклин, без да откъсва поглед от часовника.

Дейвид се посъветва с Линкълн:

— Ще обсъдим ли този отговор, или направо да повикаме Гавраил?

— Да повикаме Гавраил.

— Готови сме с отговора! — провикна се председателят.

Вратата незабавно се отвори и Гавраил влезе в залата.

Спря пред Дейвид и се навъси:

— Какво искаш? Вече използвахте всичките си възможности.

Но Дейвид вирна глава:

— Гавраил, с цялото си уважение към теб... те моля да ме изслушаш. Ти каза, че ще бъдеш наш арбитър. В един момент те попитах *можем* ли да върнем човечеството на верния път, а ти отвърна: „Никога не е късно, докато не стане *прекалено* късно“. — Той посочи пясъчния часовник и добави: — Гавраил, *не е* прекалено късно.

Архангелът се подсмихна:

— Добре, ще чуя последния ви отговор и ще го коментирам. Но да знаете: после наистина ще е късно.

— Благодаря. Джошуа, ти започни.

Чембърлейн излезе една крачка пред другите:

— Аз мисля, че когато човек изпадне в паника или отчаяние... тогава просто трябва да направи нещо. Смятам, че това имаше предвид, когато каза, че открай време няма друго решение.

— Така е — намеси се Линкълн. — След войната нашата икономика беше срината и безработицата обхвана една четвърт от населението. Естествено, мнозина се оплакваха от положението, от войната и от мен... Проклинаха своето настояще, своето минало и човека, от когото според тях зависеха работните им места. Един следобед се разхождах във Вашингтон... — Линкълн се обърна към свой колега в залата и подметна: — Някои президенти се разхождаха по улиците на този град, сър. — Репликата му предизвика много усмивки. — Та значи разхождах се с Мери и към нас се приближиха неколцина мъже. Казах, че отчаяно търсят работа. Били опитали навсякъде и все удряли на камък. Попитах ги с какво се занимават, когато не търсят работа. Единият отвърна, че си стои вкъщи. Другите казаха, че палят огън на един празен парцел и се греят около него. Двама признаха, че вече напълно са се отчаяли. Не знаех как да постъпя, но им казах: „Вижте какво, не можете да седите със скръстени ръце и да си пилеете времето. Продължавайте да търсите работа, но междувременно правете нещо, каквото и да е!“. Казах им още: „По очите ви виждам, че сте забравили цената си като хора. Забравили сте предимствата, които ви е дарил Всевишният. Ти можеш ли да четеш? — попитах единия. Той кимна. — Тогава намери хора, които не могат — казах, — и им чети! Чети на слепите, на старите, на неграмотните... Прави нещо!“. На другия казах: „Изглеждаш здрав като бик, сигурно си много силен. Знаеш ли, че много хора търсят такъв като теб, за да им пренесе мебелите? Хора, не ви карам да молите някого да ви даде един долар, за да му оплевите градината. Предлагам ви да намерите цяла мера, обрасла с плевели, и... да ги изскубете! Започнете ли да правите нещо, ще си спомните истинската си цена. И което е още по-важно — *другите* ще ви оценят. А знаете какво се случва с ценните хора, нали? Предоставят им се възможности“. По-късно трима от тези мъже решиха да сътрудничат безплатно на компаниите, в които търсеха работа. Така доказаха качествата си и впоследствие получиха назначение.

Гавраил понечи да каже нещо, но Франклин го изпревари:

— Днес човечеството е разделено в културно, расово, религиозно и политическо отношение. В недалечното минало политическите лидери водеха спорове по различни въпроси, а после сядаха да вечерят заедно, шегуваха се и се осведомяваха за семействата си. Сега е друго. Образно казано, хората слязоха от верандите си, за да изградят анклавни около своите възгледи. Как ще поправим това? С метода, който президентът Линкълн е предложил на онези мъже. Може да е странно, но когато работим рамо до рамо, различията помежду ни не изглеждат толкова непреодолими. Богатият и бедният се сприятеляват, започват да си помагат и обменят идеи.

— Както се казва в онази песен, „червени, жълти, бели, черни — за Него всички са безценни“^[1] — намеси се Чърчил. — Ако е така (а аз съм сигурен, че е така), значи трябва да заличим различията! Консерватори и лейбъристи, републиканци и демократи... Франклин е прав, разделени сме — и вече не е в името на държавата, а в името на личния интерес! Единственото решение е да си възвърнем човечността. Да разрушим стените, с които сме се обградили в живота. Време е да направим нещо.

— Разбира се, винаги ще има такива, които ще мрънкат и ще се оплакват — додаде Рузвелт. — На тях ще кажа: „Докато сте в това положение, правете каквото можете, с каквото имате“. Да, действайте, и то незабавно! Това е моят съвет.

— „Действайте незабавно!“ Това ми хареса! — провикна се някой. Беше лекоатлетката Уилма Рудолф, олимпийската шампионка, която се беше излекувала от детски паралич, едра шарка, коклюш и скарлатина, за да се нареди сред най-забележителните спортистки на XX век. — Първата крачка към успеха е мисълта, че за да успеем, трябва да направим първата крачка!

— Въпросът е не какво бихме могли да постигнем, ако имаме средства, влияние, образование — каза Томас Джеферсън, — а какво ще направим с онова, което е налице. Да се отчайваш, понеже нещо ти липсва, е все едно да пилееш всичко друго, с което разполагаш. И така, ние сме убедени, че най-после стигнахме до верния отговор. И той гласи: „Направете нещо!“.

Залата отново притихна. Всички впериха погледи в Гавраил... който не реагира.

Дейвид не се стърпя:

— Въпросът беше: „Какво трябва да сторите вие, хората — заедно и поотделно — за да върнете човечеството на пътя му към успеха?“. Този път в нашия отговор са включени всички добродетели, които изброихме досега. Какво трябва да сторим? Нещо. Отговорът е: „Направете нещо!“.

Архангелът дълго го гледа в очите. Накрая попита:

— Можете ли да го изложите под формата на декларация?

— Разбира се — уверено отвърна Дейвид.

— Направете го — нареди Гавраил и излезе, без да каже нито дума повече.

Пътешествениците се захванаха със задачата.

— Имам всичко необходимо! — обяви Бенджамин Франклин и вдигна високо над главата си парче пергамент и перо за писане.

— Аз пак не мога да разбера — недоволстваше Ерик. — Какво означаваше тази реакция на Гавраил? Верен ли е нашият отговор, или грешен?

— Нали каза „Направете го!“ — отбеляза спокойно Уинстън. — Да не губим повече време, хайде наистина да направим *нещо*.

След малко повече от час бяха готови с черновата на своята декларация. Прочетоха я на глас и я редактираха. Направиха още три редакции и най-после решиха, че са изложили в сбита форма цялата философия на последния отговор.

Първата крачка към успеха е намерението. Отсега нататък няма да се колебая да правя онова, което смятам за редно. Не се страхувам. Време е да направя нещо. Ще направя нещо още сега.

Случайността е властелин на слабите духом. Аз не се ослабявам на случайността — и нищо не е в състояние да ме обезсърчи, защото имам силна воля. Мога да понеса неприятностите, ако те ще ме отведат до желания резултат. Ще направя нещо. И то още сега.

Ако доскоро животът ми е бил въпросителен знак, то от днес ще бъде твърдение. Миналото е зад гърба ми. Чака ме светло бъдеще, защото знам тайните на настоящето. Ще направя нещо сега. Ще направя нещо за своите приятели.

Ще направя нещо дори за онези, които не знаят името ми. Защото всички хора по света са важни за моя Създател. С действията си ще им покажа, че знам това.

Моята усмивка и моите думи са действия, които мога да контролирам. Готов съм да се включа в състезанието. Готов съм да постигна целта. Ще помогна да върнем човечеството на пътя му към успеха. Ще направя нещо. Ще го направя още сега.

— Този документ — заяви Линкълн — ще се чете поколения наред. Това е нашият дар, нашето завещание за човечеството.

Повикаха Гавраил. Още с влизането си в залата той пожела да чуе какво са написали и Дейвид му прочете текста, озаглавен „Моята декларация“.

Щом свърши, прегъна пергамента веднъж, после още веднъж и го подаде на архангела с думите:

— Нашият отговор е: „Направете нещо!“.

— Не го давай на мен, Дейвид Пондър — каза Гавраил. — Този документ принадлежи на човечеството. Отговорът ви е верен.

[1] Из песента „Исус обича децата“ по текст на Хърбърт Улстън и музика на Джордж Ф. Рут. — Б.ред. ↑

ЕПИЛОГ

— Вече си у дома, Дейвид Пондър — каза архангелът.

Дейвид отвори очи. Отново седеше зад бюрото си в разкошния апартамент на върха на небостъргача. Сграбчи каната с вода, предложи на Гавраил и след като той отказа, си наля пълна чаша. Изпи я до дъно, мъчейки се да дойде на себе си след завръщането в съвременността. Умът му работеше на пълни обороти. „Кога тръгнахме оттук? Колко време ме е нямало? Това наистина ли се случи?“ Разбира се, при положение че архангелът стоеше пред него, отговорът на последния въпрос се подразбираше...

— Взех те по време на празничното честване — обясни Гавраил, сякаш прочете мислите му. — Справи се блестящо.

— Благодаря. Право да ти кажа, понякога никак не ми е лесно с теб.

— Както се казва, трудностите са попътен вятър за вас... Това е просто крилата мисъл, Дейвид Пондър! Цитат! Банална фраза, с която се окуражаваме да продължим борбата дори когато положението е безнадеждно!

Дейвид се засмя:

— Да му се не види! Още съм замаян. — Бръкна в джоба си, но вместо носната кърпа напипа лист хартия, смачкан на топка. Хвърли го в кошчето за смет и извади кърпата от другия си джоб.

Гавраил се навъси:

— Какво беше това? Какво изхвърли в боклука?

Дейвид беше толкова уморен, че не се сети веднага. Надникна в кошчето и промърмори:

— О, нищо особено. Просто боклук, който падна на пода в залата. Ане го вдигна и понеже нямаше къде да го изхвърли, аз го пяхнах в джоба си.

— И какво е това? — настоя Гавраил.

— Нали ти казах, не знам! — Дейвид се опита да прикрие раздражението си. Извади от кошчето смачканото листче и го разгъна,

после го подаде на небесния пратеник. — Има разни числа. Все едно някой ги е надраскал в пристъп на лудост.

Гавраил погледна листчето и тръсна глава, сякаш нещо го ядоса. Прочете написаното и забели очи.

Любопитството на Дейвид взе връх над умората.

— И какво е?

— Няма значение. Остава при мен. — Гавраил сгъна листчето и го скри в робата си.

— Хей, да ги нямаме такива! Имам право да знам! Кажете ми какво е!

Това архангелът извади хартийката и му я подаде с погнуса:

— Този Алберт! Той го е писал! Всички други спазват правилата, но не и той! Всяка седмица му се карам — и все без резултат! Това е формула за пътуване във времето. Разбира се, ние открай време го можем, но той почти стигна до отговора още докато беше на Земята... и продължи да работи върху своята теория.

— Нима? — усмихна се Дейвид. — И вярна ли е тази формула?

Архангелът присви очи:

— Вярна е, само че никога няма да му го кажа. А сега трябва да се сбогувам с теб, Дейвид Пондър. Пак ще се видим.

Дейвид се изправи:

— Довиждане, Гавраил. Благодаря ти за всичко.

— У теб ли е Декларацията? — попита крилатият и го изчака да порови в джобовете на самото си.

— Разбира се.

Гавраил бавно разпери криле и Дейвид отстъпи назад. В този миг архангелът видя кесията за тютюн и Седемте принципа, наредени един до друг на бюрото.

— Още ли ги пазиш, Дейвид Пондър? Мислех, че ги знаеш наизуст.

— Понякога ги изваждам от кесията, за да ги докосна... да усетя силата им. Те ми вдъхват кураж, когато съм отчаян. Напомнят ми винаги да се осланям на истината. — Той се усмихна. — И всеки ден ми доказват, че това се е случило.

Архангелът също се усмихна. Поколеба се за миг и отскубна едно перо от крилото си. Позлатеният му връх заблестя.

— Да, Дейвид Пондър. Това наистина се случи — кимна той и остави перото върху кесията за тютюн.

После размаха криле и отлетя сред взрив от светлина.

Издание:

Автор: Анди Андрюс

Заглавие: Последният жокер

Преводач: Весела Прошкова

Година на превод: 2011

Език, от който е преведено: английски (не е указано)

Издание: първо (не е указано)

Издател: SKYPRINT

Град на издателя: София

Година на издаване: 2012

Тип: роман (не е указано)

Националност: американска (не е указано)

Печатница: ПК „Д. Благоев“

Редактор: Ира Коловска

ISBN: 978-390-080-0

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/13719>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.